11 KASIM 1959

SAYI : 276

AKİS

TALIK AKTÜ ECMUASI

HÜSNÜ YAMAN
Sembol Adam
(D.P. 1960)

FİYATI : 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70 e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 6, Cilt : XVI, Sayı : 276

Yazı işleri :

Rüzgârlı Sokak Ovohan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessisi

Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :

Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 9. 11. 1959

Kapak resmimiz

Hüsnü Yaman

Gözde Demokrat...

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu satırların yazıldığı, dizildiği ve basıldığı saatlerde Büyük Türk Milleti Atatürkü kaybettiği günün 21. yıldönümünü de yavaş yavaş arkada bırakmaktadır. Milletçe yüreklerinizin kan ağladığı bu acı günde hepinizin başı sağ olsun. Milletçe temenni edelim ki, bu milletin kaderini elinde bulunduranlar, bugün de yarın da Mustafa Kemal'in çizdiği yoldan ayrılmasınlar, onun eserlerine hıyanet etmesinler. Bizi 21 yıl evvelden de geriye götürmesinler ve Türk tarihinin gördüğü en büyük adamının emanetine toz konmasın, Radyolarımızda mevlüt sesleri, mahalle aralarında sarıklı hocaların önünde yetişen körpe dimağların "elif, be, te, se" sesleri yükselmesin. Bir milyon çocuk okulsuz kalmasın ve her geçen gün bir parça daha karanlığa gömülmiyelim.

★

Bu hafta sütunlarımızda Dış politika başlıklı bir yazı bulacaksınız. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhowerin Yeni Delhiden başlayan ve sırasıyla, Kâbil, Karaşi, Tahran, Ankara, Atina ve Roma ve Parise kadar uzanacak olan seyahatinin D. P. erkânı tarafından nasıl bir zafer olarak istismar edilmeye çalışıldığının hikâyesini okuyacaksınız. Başkanın gelişini iç politikada da bir silâh olarak kullanmaya çalışan D. P. iktidarının müthiş bir hafıza zaafı içinde 150 yıldan beri Türkiyeyi ziyaret eden ilk Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı olarak Sayın Eisenhoweri zikretmeleri de İkinci Dünya Harbinin buhranlı günlerinde büyük devlet adamı Roosvelti ağırlamış Adanalılar için tebessümle karşılanacak bir unutkanlıktır.

★

Bu hafta kapağımızı D. P. Kırklareli milletvekili süslüyor. Hüsnü Yamanı kapağımıza koyarken düşündüğümüz şey 1959 ve 1960 modeli D. P. iyi tesbit etmekti. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda okuyacağınız D. P. başlıklı yazıda, D. P. grubundaki pek hararetli Koraltan - Yırcalı çekişmesinden sonra D. P. kulislerinde cereyan edegelmekte olan hâdiselerin etraflı bir bilânçosunu bulacaksınız. Gene bu yazıda, kapağımızı süsleyen Hüsnü Yamanın, bir zamanlar 1946 demokratı ruhunu da taşımış Kırklareli milletvekilinin hayli enteresan olan hayat hikâyesini de bulacaksınız.

★

C. H. P. başlıklı yazımızda Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalın bu haftanın sonuna doğru bitecek olan Ege gezisinin hikâyesini bulacak, bu gezide, koskoca bir genel sekreter yirmiden fazla il, ilçe ve bucağa uğradığı halde tek bir hâdise dahi çıkarmadığını, hatta çıkmak istidadında olan hâdiselerin de Aksal tarafından önlendiğini, hiç değilse meydan verilmediğini görecek ve şaşacaksınız. Şaşacaksınız ve belki de kendi kendinize, "allah allah, demek hâdise çıkarmadan da, vazife gezisi yapılabiliyormuş" diyeceksiniz.

Gene aynı yazıda, C. H. P. nin bütün bir yaz boyunca vatan sathında yaptığı başarılı ekip çalışmalarının bundan böyle Meclise de intikal ettirileceğini öğreneceksiniz.

★

C. K. M. P. nin lideri Osman Bölükbaşı, geçen hafta içinde bundan ikibuçuk yıl evvel Büyük Millet meclisinde yaptığı bir konuşmada Meclisin manevi şahsiyetine hakaret edici sözler sarf etti diye On ay hapse ve dört ay da sürgün cezasına çarptırıldı. Mahkeme sonuçlanıncaya kadar neşir yasaklarının kalın perdeleri arkasına saklanan bu hâdisenin de masûm hikâyesini politikacılar başlıklı yazımızda bulacaksınız.

★

Tiyatro sayfalarımızda bu hafta Operanın bir V. C. ocağı haline getirilmesinden sonra oynanan pandomimaların hikâyesini bulacaksınız. Pandomimanın son perdesi geçen hafta içinde oynandı ve Türk Operasının iki büyük kıymeti nihayet 16 şar kuruşluk birer dilekçe ile Devlet Operası sahnelerinden ayrıldılar. Azra ve Aydın Gün çiftini Ankara opera severleri kaybetmenin acısını çekerken İstanbullu operaseverler bayram yapmaktadırlar. Bayram yapmaktadırlar zira bu sanatkâr çift İstanbul'da, bundan bir yıl önce gene devlet sahnelerinde oynanan bir başka pandomima sonunda ayrılıp giden büyük sahne üstadı Ertuğrul Muhsinle birlikte kuracakları operanın hazırlıklarını yapmaktadırlar.

★

Öyle tahmin ediyoruz ki, bu haftaki başyazımız olan "Buzların çözülmesi yolu" başlıklı yazı okuyucularımızın sonsuz tasvibi ile karşılanacaktır. Alâkayı, dikkati üzerine çekecektir. Ama gönül arzu ederdi ki bu alâka, dikkat ve tasvip nidaları D. P. ileri gelenlerinden sâdır olsun da şu buzlar gerçekten çözülsün.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

K. Atatürk
Zafer Atatürkçülerin...

Atatürk'ü Anarken

Bu haftanın başında salı günü Türk milleti bir defa daha büyük Atasını andı. Ankarada sabah hava sisli idi. Saat tam 9.05 de İktidar erkânı başta Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Anıt-Kabire giderek Cumhuriyetin kurucusuna milletimizin resmi şükranını ifade etti. Onları, Muhalefet erkânı, başta İsmet İnönü, takip etti. Sonra Anıt-Kabir vatandaşlara açıldı ve her yaştan, her cinsten, her meslekten Türkler sıra sıra büyük Atatürkün önünde eğildiler.

Bu yıl Atatürkü anarken gene akıllar, senelerdir bir ucundan yenmeye başlayan Atatürk inkılâplarındaydı. Endişe içinde olanlar vardı, bedbin bulunanlar vardı. Bilhassa din mevzuunda, her partiden politikacının, kütleleri avlamak için giriştikleri aşağılık manevralar pek çok Atatürkçünün yüreğini sızlatıyordu. Bunlar, hakikaten dini bütün kimseler olsaydı belki o kadar üzülünmezdi. Fakat bir takım madrabazların, hislerin en asillerinden biri olan dinî duyguları istismar için Atatürk inkılâplarını kendilerine hedef seçmiş bulunmaları tiksinti uyandırıyordu.

Ancak 10 Kasım 1959 salı sabahı" vatan sathı"na objektif bir bakış, kesin zaferin Atatürkçüler tarafından kazanılmış olduğunu gösteriyordu. Zaferin muhafazası için gayrete devam? Evet! Ama Türk cemiyetini Atatürkün soktuğu batılı hayat nizamından uzaklaştırmaya artık hiç kimsenin gücünün yetmeyeceği o sabah ortadaydı. Bilâkis cemiyetin şuuru gittikçe genişliyordu ve aslında Atatürk inkılâplarının sonuncusu olan Demokrasi inkılâbının ateşi milyonlarca Türkün yüreğini ısıtıyordu.

Aksine inananlar bir tek şeyi unutuyorlardı : Cumhuriyetle beraber doğanlar bugün 36 yaşındaydılar ve Atatürk gözlerini kaparken dünyaya gözlerini açanlar 21 yaşına gelmişlerdi.

Dış Politika

İyi saklanan sır

Geçen haftanın ortasında bir gün, Ankarada Başbakanlık binasının önünde duran siyah otomobilden çıkan upuzun adamın - 1.90 metre- yüzünde memnun bir ifade vardı. Amerikanın Texaslı Büyük Elçisi Fletcher Warren kendisini selâmlayan silâhlı erin önünden geniş adımlarla geçerek mermer hole girdi ve merdivenlerden yukarı çıktı. Başbakan Adnan Menderes Büyük Elçiyi bekliyordu.

Fletcher Warren Amerikadan yeni dönmüştü. Hemde iyi haberlerle.. Başkan Eisenhower uzun zamandanberi tasarladığı Yeni Delhi seyahatini yapmağa karar vermişti ve yolunun üzerinde bulunan bütün başkentleri içine alan bir program tertiplemişti. Böyle bir hazırlık mevcut olduğundan o başkentlerdeki Amerika büyük elçileri, kendi Dış İşleri bakanlıklarından aldıkları talimata uyarak bulundukları memleketlerin hariciyelerini bundan bir müddet önce Başkan Eisenhowere yapılacak bir davetin kabul edilebileceğini çıtlatmışlardı. Büyük müttefikin Cumhurbaşkanını misafir etmek bu memleketlerin halkını ve hükümetini hakikaten sevindirecek bir hâdiseydi. Nitekim davetler memnuniyetle yapılmıştı. Texaslı Fletcher Warren Başbakan Adnan Menderese Başkan Eisenhowerin mutabakat cevabını müjdeledi. Türkiyedeki iç politika vaziyetini iyi bilen Büyük Elçi getirdiği haberin iktidar çevrelerinde ne derece makbule geçeceğinden haberdardı. Başbakan Menderes, o gün bir soğuk algınlığından muzdarip bulunduğu için keyifsiz olmasına rağmen tatlı tatlı gülümsedi.

Yarım saatte görüşülenler

Türkiye adına Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın davetçi Başkan Eisenhowere Beyaz Sarayda Başbakan Adnan Menderes tarafından duyrulmuştu. Başkan Eisenhower 9 Ekim günü sıra ile Türkiye Başbakanını, İran Başbakanını ve Pakistan Dışişleri Bakanını kabul ederek her biriyle yarımşar saat kadar konuşmuştu. Celâl Bayarın davetinin eşini İran Başbakanı Şah adına, Pakistan Dışişleri Bakanı da Eyüp Han adına Başkan Eisenhowere tekrarlamışlardı. Amerika Cumhurbaşkanı bunları güler yüzle dinlemiş, memnuniyet ifade etmiş, kati bir tarih söylemeksizin müsbet cevap vermişti. Daha sonra Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Başkan Eisenhower'e bir de yazılı davetname göndermişti.

Sır bütün başkentlerde iyi muhafaza edildi. Böyle bir davetin yapıldığını Türkiyede Bayar, Menderes, Zorlu ve Warrenden başka sadece bir kaç kişi biliyordu; onlar da ağızlarını tutmaya muvaffak oldular. Daha mühimi, kulağı delik ve şahsi dostu çok muhabirlerin pek bol bulunduğu Washington'da dahi haberin yayılması önlenebildi. İlk sızma pazartesi gecesi gene bir Akdeniz memleketinde, İtalyada vuku buldu. Salı sabahı Romada çıkan Il Messagero ve Giornale d'İtalia gibi gazeteler Başkan Eisenhower'in İtalyayı Aralık başında ziyaret edeceğini bildiriyorlardı. Aynı gün AP ajansı ve akşam Avrupa radyoları haberi tekrarladılar. Nitekim birçok Amerika Büyük Elçisi de, nezdinde Amerikayı temsil ettikleri hükümetlere Başkan Eisenhower'in resmi cevabını bildirdiler. Böylece Romada, Vatikanda, Atinada, Ankarada, Tahranda, Kabilde, Karaşide, Rabatda durum öğrenildi. Hindistan Başbakanı Nehru vaziyeti zaten biliyordu.

Çarşamba günü Başkan Eisenhower mutad basın toplantısında haberi gazetecilere verdi. Aynı gün saat 19 da Ankara Radyosu spikeri bültenin ilk havadisi olarak Amerika Cumhurbaşkanının 6 Aralık günü Türkiyeye geleceğini ve geceyi burada geçireceğini bildirdi. Başkan Eisenhower'in seyahatine verdiği resmi isim "gayri resmi iyi niyet ziyaretleri" oldu.

Seyahatin manâsı

Amerika Cumhurbaşkanı Seyahate, Yeni Delhide Hindistan Başbakanı Nehru ile görüşmek maksadıyla çıkmaktadır. Dünyanın en kalabalık ikinci memleketinin -Kızıl Çin 600 milyon, Hindistan 400 milyon - lideri

Eisenhower
"İyi niyet ziyareti"...

Haftanın içinden

Buzların Çözülmesi Yolu

Memleketin siyasi hayatına hâkim liderler arasında bir soğukluğun bulunduğu hiç kimsenin meçhulü değildir. Bundan dolayı üzütü duyanlar çoktur. Soğukluğun, zaman zaman en basit muaşeret kaidelerini unutturacak bir hal alması, zevahiri dahi kurtarmayı ihmal ettirmesi, hattâ ziyadesiyle sinirli bazı kudret sahiplerinin hınçlarını rakiplerinin yakınlarından çıkartacak derecede küçük taktiklere baş vurması hüzün yaratmıyacak hâdiseler değildir. Gönül isti[illegible] ki politika çekişmeleri şahsi hislere tesir etse de politikacılar bu hislerinin üzerine çıkabilsinler ve hele resmi hayatlarında süfli hesaplara hiç yer vermesinler.

Son günlerde, insani münasebetler bahsinde iktidar kesimlerinde ılık bir havanın esmesi bazı ümitler uyandırmış bulunuyor. Sayın İnönünün validesinin vefatı karşısında iktidar büyükleri tahmin edilmiyecek bir alâka göstermişler ve bu alâka elbette ki Sayın İnönüyü de ailesini de çok mütehassis etmiştir. Diğer bir muhalif lider Sayın Osman Bölükbaşı Ankara yakınlarında bir otomobil kazası geçirip hafifçe yaralanınca gerek Zafer gazetesi, gerek bazı bakanlar kendisine geçmiş olsun demek nezaketini unutmamışlardır. Bunlar güzel hareketlerdir. Olgun cemiyetlerde olgun insanlar ancak böyle davranırlar.

Bu ılık havanın yurtta, gerçek değerinin çok üstünde bir alâkayla takip edilmesinin sebebi siyasi gerginliğin şahsi gerginliklerle olan münasebetinde hayale kapılınmasıdır. Bazı kimseler senelerden beri siyasi gerginliğin şahsi gerginliklerin yok edilmesiyle giderilmesi fikrini savunmaktadırlar. Bunların içinde inançlarında samimi olanlar vardır. Şahsen kendilerinin korkup dize gelmiş bulunmalarını bir siyasi sistem halinde ortaya sürerek alınlarındaki lekeden kurtulmaya çalışan sahtekârlar vardır. İkinciler şüphesiz üzerlerinde durulmaya değer kimseler değildir. Ama birincilerin ciddiyetle inandıkları ihtimalin aslında hâdiselere konulan hatalı bir teşhisten ibaret olduğunun bilinmesi lâzımdır.

Şahsi gerginliğin siyasi gerginliği arttırdığı bir hakikattır. Fakat ikinciyi sadece birincinin neticesi saymak pek fazla saffdillik olur. Amerikada eski Başkan Truman ile yeni Başkan Eisenhower arasındaki münasebetler bizde Sayın İnönü ile Sayın Bayar arasındaki münasebetlerden daha sıcak değildir. Bu, Amerika politikasında bir şiddet hareketine yol açmamaktadır. İngilterede de Eden ile Bevan hiç bir zaman birbirlerine sempati beslememişlerdir, fakat İngiliz politikasında bu yüzden bir gerginlik vuku bulmamıştır.

Gerçi birçok kimse "Biz ne Amerikayız, ne İngiltere" diyerek itiraz edebilirler. Doğrudur. Her memleketin hususiyetleri vardır. bizim iç politikamızın bugünkü hususiyeti partilerinden kuvvetli liderlerin mevcudiyetidir. Bu bakımdan pembe gözlüklü bazı romantiklerin "Menderes ile İnönü bir karşı karşıya gelip konuşsalar her şey düzelir" tarzındaki ümitlerine iştirak edenler bulunmaktadır. Fakat bunun köy kahvelerindeki "caponla İngiliz bir birleşseler Moskofun canına okurlar" tarzındaki tahminlerinden daha ciddi bir tarafı yoktur.

Zira siyaset hayatımızın liderleri arasında vuku bulan şahsi temaslar 1947 ile 1950 arasında politika çekişmelerine bir yumuşaklık getirmiştir ama, 1950 den bu yana, hele 1954 den sonra zaman zaman tazelenen medeni münasebetler devamlı bir Bahar Havasını sağlıyamamıştır. Sayın Menderes ve Sayın İnönü aynı masanın başında bir çok defa buluşmuşlardır. Bunların bir kısmı umumi mahallerde, bir kısmı hususi davetlerde olmuştur. Fakat her seferinde İktidarın Sayın başı iplerin bir müddet sonra kopmasını daha uygun bulmuştur.

Bunun sebebi iki tarafın vaziyeti arasındaki derin farktır. Sayın Menderes daima şahsi münasebetlerdeki yumuşaklığı politika mücadelesinde yumuşamanın takip etmesini istemiş, bu sağlanmayınca medeni münasebetlerdeki yumuşaklığın devamını lüzumsuz görmüştür. Buna mukabil Sayın İnönü politika mücadelesinde yumuşamanın ancak İktidar hareket tarzını değiştirir ve demokratik idare yolunda ciddi adımlar atarsa gerçekleşebileceği fikrini muhafaza etmiştir. Aslına bakılırsa doğru olanın Sayın İnönünün fikri olduğu hususunu teslim etmemeye imkân yoktur. 1947 ile 1950 arasındaki yumuşak hava liderler arasındaki şahsi münasebetlerin değil, 12 Temmuz 1947 beyannamesinin ve o zamanki İktidarın sayın başının beyannameden sonraki tutumunun neticesidir. D. P. İktidarı böyle bir beyannameyi neşre veya ondaki ruha göre davranmaya asla yanaşmamıştır. Vaziyet bu olunca Bahar Havalarının pek kısa olmasında şaşılacak bir cihet yoktur.

Zaten liderler arasındaki temasların kurulup bozulmasındaki anormallik dikkatten kaçacak gibi değildir. Muhalefet lideri, sayın Menderes münasip görünce protokole dahil edilmiş, görmeyince dahil edilmemiştir. Buna rağmen Sayın İnönünün kendisine her el uzatıldığında da eli sıkmayı kabul etmiş olması, şahsi kırgınlıklarını resmi hayatına asla karıştırmamış bulunması iyi niyetlerinin reddedilmiyecek delilidir. Sayın İnönüye karşı kibarca davrananlar daima kibarca mukabele görmüşlerdir. Fakat her ideal sahibi gibi, Sayın İnönü kendisine yapılan şahsi muamelelere memleket hesabından bedel ödemeyi her zaman reddetmiştir. İyilik yapıldığında da, fenalık yapıldığında da...

Şimdi, medeni münasebetler bahsinde yeni bir ılık devrenin açılmakta olup olmadığı henüz meçhuldür. İktidarın sayın büyükleri Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'ın memleketimizi ziyareti sırasında tertiplenecek davetlerde Muhalefet liderleriyle yan yana görünmekte fayda bulmuş olabilirler. Hatta sayın Menderes Amerikadaki konuşmalarında Türkiyeyi iki değil, "üç partili bir demokrasi" diye takdim ettiğine göre Sayın Bölükbaşıya da bir rol düşüyor demektir. Gerek C. H. P. Genel Başkanı, gerek C. M. P. Genel Başkanı menfaatleri neyi icap ettiriyorsa şüphesiz onu yapacaklardır. Fakat hazırlık buna ise, oyunun hiç kimseyi aldatmıyacağının bilinmesi lâzımdır. Türkiyenin siyasi havasını soğutan buzlar böylece çözülmüş olmayacaktır.

Buzların hakikaten çözülmesi, yolu halen İktidarın samimiyetle, kurnazlık peşinde koşmaksızın, rejimi ivazsız düzeltmesinden geçmektedir. Sayın Menderes, Muhalefet liderleriyle dostane şahsi münasebetler kurmasının, arzuladığı neticeyi sağlamadığı her seferde -ihtimal ki kendisine boş ümit verenlerin teşvikiyle- kabahati sayın İnönüye en yakın kimselerde sanmış, onların üzerine şimşekler yağdırmıştır. Bu, sayın İnönüyü hiç tanımamak demektir. Herkes sayın İnönüyü kendisinin idare ettiğini sanır. Halbuki herkes sadece kendisini idare etmektedir. -Kendisini dahi idare edemiyenler de vardır ya...- Sayın İnönü ise her türlü dünya nimetini görmüş ve şu topraklar üzerinde gerçek demokrasinin kurulmasını sağlamaktan başka hiç, ama hiç bir ihtirası kalmamış bir insan olarak inandığı istikamette azimle yürümeye devam etmektedir.

İsterseniz kendisine selâm dahi vermeyiniz ama demokrasiyi gerçekleştiriniz. Sayın İnönünün sizin için yardımcıların en büyüğü olduğunu görecek, havanın bir anda ne kadar yumuşadığını farkederek hayretler içinde kalacaksınız. Bu yapılmadığı müddetçe başkalarını aldatıyorum zannedenler sadece kendi kendilerini aldatmış olacaklardır.

Fletcher Warren
Müjdeyi verdi!..

Nehru bütün Asya liderleri arasında Amerikada hakiki bir saygı uyandıran hemen tek devlet adamıdır. Bunun sebebi birçok Asyalı lider, milletlerinin Demokrasiye lâyık olmadığı bahanesiyle Demokrasiden kaçar, hatta mevcut demokratik nizamı yok etmeye çalışırken Nehrunun hürriyet prensiplerine gerçek saygı beslemesidir. Hindistan, bugün Demokrasiyi benimsemiş en büyük Asya memleketidir ve bunun şerefi Nehruya aittir. Nitekim Washingtona gelen Devlet Başkanlarıyla ancak protokolün gerektirdiği kadar alâkalanan Başkan Eisenhower Amerikayı resmen ziyareti sırasında Nehruyu Gettysburg'daki çiftliğine davet etmiş, kendisini orada ağırlamıştır. İki devlet adamı başbaşa uzun bir zaman geçirmişler ve dünya meselelerini görüşmüşlerdir. Bu mazhariyete Amerikada, Nehrudan başka sadece Krutçef nail olmuştur. 1956 ayı Aralık ayında yapılan bu ziyaret sonunda Nehru Başkan Eisenhower'ı Hindistana davet etmiştir. Amerika Cumhurbaşkanı o tarihten beri bu davete icabet için hakiki bir arzu beslediğini hiçbir zaman saklamamış ve daima bir fırsat aramıştır. Bu fırsat şimdi çıkmıştır.

Batı ile Doğu yüksek kademede bir konferansa doğru gitmektedir. Eisenhower bu toplantıdan evvel Nehru ile "müdavelci efkâr" da bulunmaya ihtiyaç hissetmektedir. Ayrıca Nehru Hindistan - Çin hududunda cereyan eden son hâdiseler ve Pekin Hükümetinin mütecaviz tutumu karşısında meşhur tarafsızlık politikasının bir dönüm noktasında bulunmaktadır. Gerçi mistik Hindlinin kaba realite karşısında bütün inançlarından sıyrılması bahis mevzuu değildir. Ama Hindistan ile Pakistan arasındaki gergin havanın yumuşaması -Eyüp Hanın da gayretleri sayesinde- bu sıraya tesadüf etmiştir ve Hindistanda Nehru üzerinde daha realist bir politika takip etmesi için ciddi tazyikler başlamıştır. Eisenhower ile bütün bu meselelerin görüşülmesinde Nehru bakımından da fayda vardır ve Başkan takdir ettiği Hindli dostunun görüş ufuklarını açabileceği ümidindedir. Batıya daha fazla yaklaşacak bir Hindistan kuvvetler muvazenesinde ehemmiyetli değişiklik yapacaktır.

İtalyanın derdi

Başkan Eisenhower'in Hindistan seyahatine Romadan başlaması da boşuna değildir. İtalya uzun zamandan beri "Küçük müttefiklerin en büyüğü" olmak arzusundadır ve sesini işittirmek istemektedir. Nitekim beş batılı devlet ile beş doğulu arasında cereyan edecek silâhsızlanma müzakerelerinde batılı takımda İtalya da bulunacaktır. Bundan başka Amerikanın Roma Hükümetinin başında görmekten memnunluk duyduğu Segni geçenlerde -ve Floransada toplanan kendi Hiristiyan Demokrat partisinin kongresi arifesinde- Washington'u resmen ziyaret etmiş, fakat Başkan Eisenhower elinde bulunmayan sebepler dolayısiyle İtalya Başbakanıyla gerektiği kadar alâkalanmamıştır. Şimdi bu ziyaretin derhal iadesi Segninin prestijini artıracak ve Amerika İtalyayı De Gaulleden ziyade kendi yanında hissetmekten kuvvet alacaktır.

Zaten Başbakan Eisenhower, bilhassa Washington ile Moskova arasında ikili münasebetlerin başlamasından bu yana küçüklü büyüklü müttefiklerinde bir hissin belirmemesi için hususi dikkat göstermektedir: Amerikanın müttefiklerinin başı üstünden Ruslarla anlaşma yoluna gittiği hissi. Roma ile Yeni Delhi arasındaki başkentlerde kısa anlarla Amerika Cumhurbaşkanı böyle bir hissin belirmesini önliyecektir. Parise dönerken Başkanın uçağının Rabatta da durması Fastaki Amerikan üsleri meselesinin Eisenhower ile Sultan arasında görüşülmesini sağlayacaktır. Faslılar, Amerikalıların bu üsleri terketmelerini şiddetle istemektedirler. Seyahatin garip karşılanabilecek tek merhalesi Kâbildir. Eisenhower'in Irak ayrıldıktan sonra CENTO'nun boş kalan halkasını Afganistanla doldurmayı düşündüğü hatıra gelebilecek en mantıkî ihtimaldir. Fakat, bazı aşiretlerin ayaklanmasıyle kendi derdine düşen Kâbil'in üzerinde bir de Rus tazyiki bulunurken böyle bir meseleyi "günün meselesi" sayması pek muhtemel görünmemektedir.

"Etraf"ın sevinci

Hafta içinde Ankaranın siyaset çevrelerinde en ziyade konuşulan mevzu Eisenhower'in ziyareti oldu. Geçen haftanın sonlarında bir akşam, hasta Menderesin topladığı bir meclisle hazır bulunacak bir yabancının hayret içinde kalmaması mümkün değildi. Mesele, sanki sadece bir iç politika hâdisesiymiş gibi ele alındı. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu dahi işi o cepheden ehemmiyetli buluyordu.

D. P. çevreleri Fletcher Warren'nın müjdesini Büyük Elçinin tahmin ettiği gibi pek sevinçli karşıladılar. Bir müddetten beri her şeyde olduğu vechile Eisenhower'in Ankarada bir gece kalmayı kabulünde de meselenin iç politika üzerindeki akisleri zihinleri herşeyden çok meşgul etti. Başbakanın Amerika seyahatinin bir "Görülmemiş Zafer" olduğuna yeni, fakat son derece gayretli Menderes hayranı Altemur Kılıcın bütün çabalamalarına rağmen pek az kimse inanmıştı. Amerika Cumhurbaşkanının Celâl Bayarın davetlisi olarak gelişi "çeneleri kapatacak" idi. Nitekim D. P. borazanları derhal harekete geçerek ziyareti Amerikanın D. P. iktidarına olan hayranlığının bir ifadesi şeklinde reklâma başladılar. İşte, itibarımızın bundan büyük delili olur muydu? Bir Amerika Cumhurbaşkanı, tarihte ilk defa olarak Türkiyeye geliyordu. Borazanların söylemeyi unuttukları aynı Cumhurbaşkanının Afganistanın Başkenti Kâbile de gitmekte oluşuydu.

Eisenhowerin ikamet edeceği F. Warren'in evi...
Neden Hariciye köşkü değil?..

Eisenhower'in gelişi D. P. nin yüksek çevreleri karşısına bir protokol meselesi çıkardı. Amerika Cumhurbaşkanı şerefine Celâl Bayar tarafından bir davet tertiplenecekti. Bunda Muhalefet Liderinin de hazır bulunmaları her bakımdan şarttı. Fakat 1957 nin Bahar Havasından bu yana İnönü protokolden hudut harici edilmişti. Şimdi, yeniden davet edildiği takdirde, kendisinden istenilen vazifeyi yerine getirecek miydi? "Etraf"ın en kurnazları Muhalefet liderlerine iki ucu yağlı bir sopa uzatılmasını tavsiye ediyorlardı. İnönü ve Bölükbaşı davet edilirlerdi. Gelirlerse, Türkiyede demokratik bir rejimin bulunduğu Eisenhower'e gösterilmiş olurdu. Daveti "sabote" ederlerse umumi efkâr önünde "müşkül vaziyete" düşerlerdi. Böylece, her iki şekilde de D. P. kârlı çıkardı. Muhalefet liderlerinin nabızları Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Hanın ziyareti sırasında yoklanabilir, zaten başlamış bulunan sulh taarruzu muayyen hedefe doğru geliştirilebilirdi.

D. P. çevreleri Amerikan Senatosundan bir heyetin Güney Kore hakkında hazırladığı rapordan hiç memnun kalmamışlardı. (BK. DÜNYADA OLUP BİTENLER - S. 22)

C.H.P. de tereddüt

Fakat Eisenhower'in ziyareti sadece D. P. çevrelerinde değil, C. H. P. çevrelerinde de iç politikaya yapacağı tesirleri bakımından daha mühim sayıldı. İnönünün etrafındakiler de, Muhalefet Liderinin nasıl bir tavır takınacağını meselenin en ehemmiyetli noktası olarak gördüler. İki partide de "her şey iç politika için" prensibi ne zamandır, ama ne zamandır hâkimi mutlaktı.

C. H. P. Genel Başkanı, Başkan Eisenhower'in Türkiyeye gelip bir gece kalacağını gazetelerden öğrendi. İnönü hâdisenin hakiki mahiyetine derhal isabetli bir teşhis koydu. Ziyaret olağanüstü mülâkatlar devrinde müşterek politika için vefa ve teminat manâsı taşıyordu. Memleket için faydalıydı. Muhalefet Lideri meseleyi iç politika zaviyesinden de mütalâa etmeğe kendini mecbur hissetti. İç politikada en iyi hareket Eisenhower'in ziyaretini millet ölçüsünde değerlendirmek olacaktı.

Elçilikte telâş

Hafta içinde, Eisenhower'in gelişi ayısıyle telâşa düşen üçüncü çevre Amerika Büyük Elçiliği çevreleriydi. Cumhurbaşkanının ya Hariciye Köşkünde, ya Amerika Büyük Elçisinin ikametgâhında kalması düşünülüyordu. Karar, yakında Ankaraya gelecek olan Amerikan emniyet servisi mensupları tarafından verilecekti. Eisenhower'in İngiltereyi ziyareti sırasında İngiliz Basınının Başkanın basın sözcüsünün ismine izafeten "Hagerty's hustlers = Hagerty'nin acul adamları" dediği bu kısa kesilmiş saçlı kaba saba, iri yarı genç adamlar seyahatten önce Başkanın uğruyacağı başkentlere gelecekler ve emniyet tertibatını alacaklardı. Eisenhower sadece bir tek gece kalacağından Büyük Elçinin ikametgâhının tercih edilmesi daha muhtemeldi. Türk makamları ise Başkanın bir Türk binasında yatmasını istiyorlardı.

Fakat Büyük Elçiliği meşgul eden husus tıpkı D. P. ve C. H. P. çevreleri gibi, Başkanın ziyaretinin politik akisleriydi. Amerikanın en iyi müttefiklerinden biri olan Türkiyede bazı basiretsiz idareciler ve gaf teşkil eden hareketler yüzünden milletten millete olan derin sevginin haksız şekilde zedelenme yolunda bulunduğunu görmemek için kör olmak lâzımdı. Amerikalılar bunun farkındaydılar. Dünyanın hemen her tarafında olduğu gibi burada da Amerikalılar, içinde bulundukları refah ve hele bazılarının bu refahı artırmak maksadiyle giriştikleri kaçakcılık sebebiyle büyük kütlelerin ister istemez kıskançlığını, dolayısiyle hiddetini çekiyorlardı. Meşhur otomobil kazaları ve bayrak yırtma hâdiseleri bunun üzerine tuz biber oluyordu. Daima Amerikaya karşı kalplerinde saygı ve sempati beslemiş ve bir milletin tutumundaki rolü Amerikada gayet iyi bilinen genç, aydın sınıfa gelince, Türkiyedeki vazifeli Amerikalıların dâvalarımızı anlayışsızlıkları önünde o da sempatisinden çok şey kaybetmişti. Meselâ Türkiye ile Amerika arasındaki 150 yıllık dostluğu belirtmek maksadıyla hazırlanan, fakat dar bir partizan görüşle tertiplendiğinden 1938 - 1950 arasını atlayan, tarihte bir Türk ve bir Amerikan Cumhurbaşkanını ilk defa karşı karşıya getiren Kahire mülâkatını unutan, dostane münasebetlerin asıl başladığı Truman - İnönü devrini hiç anmayan sergi sanki bu dostluğu temelsiz göstermek için açılmıştı. Zaten eski Venezüella diktatörü Jimenez'in şahsi dostu Fletcher Warren'in Büyük Elçiliğinin şu son yıllarında Türk basınında çıkan ve Amerikaya serzenişte bulunan makalelerin adedi 150 seneden beri Türkiyede Amerika aleyhinde çıkan bütün makalelerin adedinden fazlaydı.

Şimdi Amerikan makamları Başkan Eisenhower'in ziyareti sırasında Başkanın hareketlerini o bakımdan da Türk umumi efkârının alâkayla takip edeceğinden emindirler. Dünyanın en büyük Demokrasisi olan Amerikanın Cumhurbaşkanı Türkiyede millet reylerinin yarısından çoğunu almış ve ilk seçimlerde iktidara geleceği hemen hemen muhakkak bir Muhalefetin bulunduğundan elbette ki habersiz davranamazdı. Fakat temas nasıl vuku bulacaktı?

İşte, Eisenhower beklenirken Ankaradaki Amerika Büyük Elçiliğini düşündüren mesele de buydu.

Bir koordinasyon

Mamafih Allahtan, Amerika Cumhurbaşkanının ziyaretinin sadece bir iç politika meselesi olmadığı, bir de dış politika yönü bulunduğu tamamiyle gözden uzak tutulmadı. Bu hafta işin o tarafıyla Adnan Menderes'in fiili alâkası altında Fatin Rüştü Zorlu ve hariciyemiz meşgul oluyor, "Tahran görüşmeleri"nin dosyası hazırlanıyordu. Başkan Eisenhower'in CENTO başkentlerine yapacağı ziyaret belli olur olmaz paktın müslüman üyeleri kendi aralarında ve liderler kademesinde bir toplantı akdetmeye karar vermişlerdi. Pakis-

tanın lideri Eyüp Handı, İranı Şah İdare ediyordu. Mesele Türkiye bakımından biraz karışıktı. Bu yüzden uzlaştırıcı bir formül bulundu. Eyüp Han Tahrana on günlük bir ziyaret yapacaktı. Ziyaretin son iki gününde Menderes ile Zorlu da İran başkentinde hazır olacaklardı. Böylece siyasi meseleler Eyüp Han - Şah - Menderes üçlüsü tarafından müzakere edilecekti. Sonra Eyüp Han, Türk devlet adamlarıyla birlikte daha kısa bir resmî ziyaret için Ankaraya gelecekti. Başkentte, Tahran kararları Celâl Bayarın da iştirakiyle gözden geçirilecekti. Maksad Eisenhower'in karşısına, daha kuvvetli olmak için, müşterek bir tutumla çıkmaktı. Geçen haftanın sonunda İran Şahı Ürdünden Tahrana döndü ve Eyüp Hanı kabul etti.

İran ile Pakistan CENTO'nun "yaramaz çocukları" vaziyetindeydiler. Şimdiye kadar Türkiye, bir ağabey edasiyle onları makul olmava teşvik etmişti. Fakat bu ayın başında Celâl Bayarın Meclisi açış nutkunu dikkatle okuyanlar, dış politika kısmında İran ile Pakistanın münasebetlerini anlayışlarına her zamankine nisbetle birazcık daha yakın eda sezdiler.

. . . ve Güvenlik Konseyi

Bütün bu patırdı arasında kaybolan Güvenlik Konseyindeki seçimler oldu. Salı günü yapılan altı turda Türkiye ile Polonya gene kırk civarında reyler aldılar. Statüko devam ediyor ve herkes vaziyetini savunuyordu. Başkan reylemeyi yeniden iki hafta öteye attı.

Birleşmiş Milletlerde yavaş yavaş "Ne Türkiye, ne Polonya" tezi tek çıkar yol olarak taraftar kazanmaya başlıyordu. Tabii bu, Türkiyenin prestijine pek bir şey kazandırmış olmayacaktır ve hariciyemiz adaylığı Yunanistandan devralmak suretiyle yaptığı hatanın bedelini bize ödetecektir.

D. P.

Örnek aday, İdeal D. P. li...

(Kapaktaki Politikacı)

Geçen haftanın ortalarında Vatan gazetesinin büyük puntolarla manşetine çıkardığı Ahmet Emin Yalman imzalı bir haber iç politika çevrelerinde büyük bir alâka topladı. Vatan başmuharriri D. P. içinde bir ıslahat grubunun belirdiğini ve Yırcalıya rey veren 121 kişinin D. P. nin tutumunda bir ıslahat yapmak için harekete geçtiğini bildiriyordu. Ne var ki Yalmanın Ankara Palas salonlarında duyduğu ve orta şekerli kahvesini içerken kaleme aldığı bu havadis sadece bir hayalin gazete sütunlarına intikalinden ibaretti. Vatan gazetesini okuyan ve hâdisenin iç yüzünü bilen D. P. ileri gelenleri bıyık altından gülmüşler, "Yaman adam şu Ahmet Emin" demişlerdi. Bazı nikbin politikacılar ise Yalmanın haberini birkaç defa okumuş ve büyük ümitlere kapılmışlardı.

Halbuki Yırcalıya kimlerin oy verdiği dahi henüz sahih olarak bilinmemektedir. Hatta seçim sırasında eski bir gazeteci olan Balıkesir milletvekillerinden birinin, Yırcalının gözü önünde ismini yazdığı halde, öbür elinde saklı Koraltan yazılı oy pusulasını kutuya attığı revaç bulan söylentiler arasındadır. Hal böyle olunca D. P. nin tutumunda meydana gelecek değişikliğin, ancak bir ekip değişmesinden sonra olabileceği bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Üzgün Bakan

Aynı günler kabine başbakanlık binasında en azından günde iki defa toplanıyordu. Başbakan gripten mustarip olduğu halde 15 dakika da olsa kabineye riyaset ediyordu. Kabine devamlı olarak 1960 bütçesini görüştü. Bakanlıklardan gelen talepler 12 milyara yakın bir yekûn tutmakta idi. Başbakan ise 960 bütçesinin geçen yılkinden farklı olmamasını, bütçenin her yılki gibi denk olarak hazırlanmasını istiyordu. Ve yine Başbakan bütçenin gürültüsüz patırtısız meclis genel kurulundan geçmesini arzuluyordu.

Kabine toplantısında göze çarpan iki husus daha vardı. Her toplantı sonunda Başbakanlık binasının önünde biriken gazete fotoğrafçıları Koordinasyon Bakanı ve Sanayi Bakan Vekili Sebati Atamanın yüzünün asık

Tarihî Devlet Adamları

Elinde kudret tutan kimseler Amerikanın eski Genel Kurmay Başkanı ve Dış İşleri Bakanı General Marshall'ın U.S. News World Reports mecmuasının son sayısında çıkan bir hatırasını mutlaka okumalıdırlar. General hatırasını mecmuaya 1954 ve 1955'de verdiği beyanat sırasında nakletmiş, fakat kendi ölümünden sonra yayınlanmasını istemiştir. Marshall plânının banisi 16 Ekimde öldüğünden mecmua hatırayı neşretmiştir.

Bahis mevzuu vak'a Roosevelt'in Cumhur Başkanlığı sırasında cereyan etmiştir. O tarihte Marshall Genel Kurmay Başkanı bulunuyordu. General hatırasını şöyle anlatmıştır:

"Mecmuaların birinde Başkanı tenkit eden bir makale vardı. Makalenin kendisini çok kızdırdığını ve başkanın harbin geri kalan kısmı boyunca mecmuanın deniz aşırı üslerimizde yasak edilmesi kararı aldığını hatırlıyorum. Bunu, kendisini durdurmasaydım tatbik de edecekti.

Kanaatimce Başkan fazla ileri gitmiş oluyordu. Bunu kendisine söyledim. Mesele öyle bir raddeye geldi ki eğer böyle bir şey yaparsa istifa edeceğimi ve millete neden istifa ettiğimi de açıklayacağımı bildirdim.

Başkan ciddi konuştuğuma inanmadı. Fakat çok geçmeden gayet ciddi olduğumu anladı ve emri hiç bir zaman tatbike konmadı."

Şimdi, düşünmek lâzım. Memleket, Amerika. Yani, Basın hürriyetinin mukaddes sayıldığı yer. Başkan Roosvelt. Yani, fikir hürriyetine yürekten inanan bir insan. Ama bu insan bile o memlekette, işte, pek âlâ bir mecmuanın kendisini tenkit eden makalesi karşısında köpürebiliyor ve elindeki kaba kuvveti kullanmaya kalkıyor. Beşeri bir hâdise! Ancak, "Etraf"ı derhal vaziyet alıyor ve haksız bir muamelenin yapılmasını önlüyor. Bundan fayda gören, mecmuadan çok devlet adamının kendisidir. Kötü bir "Etraf", efendisinin hiddetlendiğini görünce "Tabii efendim, ne rezalet, ne küstahlık... Hemen yasak etmeli" diyebilir ve başkanın o an için hoşuna da gidebilirdi. Halbuki General Marshall derhal şahsiyetini ortaya koyuyor. Hakiki fikrini açıkca söylüyor. Başkan ısrar ederse yalnız istifa etmekle kalmayacak, istifasının sebebini millete açıklayacaktır da... Böylece Roosevelt'in bir hata işlemesi önleniyor.

Demek ki devlet adamları beşeri zaaflarını ancak kendilerini dalkavuklardan değil, karakter sahiplerinden teşekkül eden "Etraf"lar seçmekle zararsız hale sokuyorlar.

Ama devlet adamları... Zira sadece hakiki devlet adamlarıdır ki kendilerine dalkavuklardan değil, Karakter sahiplerinden müteşekkil "Etraf"lar seçebilecek olgunluktadırlar.

olduğunu görüyorlardı. Ataman ile Başbakanın arasının son günlerde iyi olmadığı ve Menderesin Koordinasyon Bakanını zaman zaman üzdüğü söylenmekteydi. Muhakkak olan şey varsa kabine toplantılarında en fazla sıkıştırılan Bakan Atamandı.

Öte yandan Menderes kabinelerinin hemen hepsinde, az veya çok yer alan ve aralarının pek iyi olmadığı bilinen iki Bakanın -Dış işleri Bakanı Zorlu ve Maliye Bakanı Polatkan- son derece samimi oldukları göze çarptı. Zorlu ve Polatkan toplantılara girerken ve çıkarken birbirlerini muhabbetle selâmlıyor ve karşılıklı nüktelerle samimiyetlerini ortaya koyuyorlardı

Mavi Boncuk...

Kabinenin ardı ardına yaptığı toplantılar sürüp giderken, İstanbul gazetelerinden bazılarında aylardır Bakan bekliyen boş koltuklara, tâyinler yapılacağı haberleri ortaya atıldı. Bu arada Sarolun, Ağaoğlunun kabineye yeniden alınacakları ifade edildi. Gerçi mavi boncuklar dağıtılmıştı. içinde bir cok milletvekiline bakanlığa getirileceği el altından söylenmişti ama henüz pek erkendi.

Böyle bir değişikliğin bütçe müzakerelerinden sonra siyasi kulisi kaplıyacak tatlı rehavet içinde yapılması beklenebilir. O zaman Şemi Ergin gibi bir yıldır bekletilen isimlerin kabine listesinde görülmesi mümkündür. D. P. ileri gelenlerinin partiyi tek elden idare etmeleri zihniyeti devam etmektedir. Bunun en bariz misali son meclis başkanlığı seçimleridir. Direksiyonu elinde tutanların nazarında ideal D. P. li istendiği anda ortaya atılabilen Hüsnü Yaman tipindeki D. P. lilerdir. Yaman D. P. deki sonbahar fırtınasında Parti ileri gelenlerine bağlılığını lâyıkiyle ispat etmiş ve istenilen adam olduğunu göstermiştir. Menderes Hüsnü Yaman kadar ideal D. P. lilerden müteşekkil bir grup istemektedir.

Bir D. P. li doğuyor...

Geçen yüzyılın sonlarında, İzmirin politika ve fikir adamı olarak tanınmış şahsiyetlerinden Hasan Tahsin Efendi, siyasi tutumu dolayısiyle, o zamanki İzmir Valisi Kâmil Paşa tarafından Gördes'de ikamete mecbur edilmişti. Gördes'de, oranın tanınmış ailelerden birinin kızı Atiye Hanımla evlendi, ve bu evlilikten, Manisa'nın o küçük ilçesinde, 1888 yılında. Hüsnü Yaman doğdu. Hüsnü, iptidai ve rüşdiye tahsillerini Gördes-de bitirdikten sonra, 12 yaşında İstanbula gidip Vefa İdadisine girdi. Hüsnünün babasını kaybetmesi o sıraya rastlar. Vefa İdadisini bitirdikten sonra Mektebi Mülkiyeye giren Hüsnü Yaman 1913'de Mülkiyeden mezun oldu. Mektebi Mülkiye öğrenciliği yıllarında, siyasetle olduğu kadar edebiyatla da ilgili idi. Rebab adındaki mecmuası 4 yıl yayın hayatında kalmıştır. Türk Ocaklarının kuruluşuna hizmet etmiştir. Genç Hüsnü bu sırada bir yandan da İttihat ve Terakki de çalışarak siyaset hayatında ilk tecrübelerini kazanıyordu. İttihat ve Terakki ileri gelenlerinden Mahmud Celâl beyle (Celâl Bayar) bu sırada başlayan tanışıklığı zamanla yakın bir dostluk haline gelecek ve Bayarın Başbakanlığı, Demokrat Parti Genel Başkanlığı, nihayet Cumhurbaşkanlığı sırasında, Hüsnü Yamana önemli vazifeler verilmesinde rol oynayacaktı.

Hüsnü Yamanın Mülkiyeyi bitirdikten sonra ilk vazifesi, İstanbul Vilâyetinde maiyet memurluğu oldu, sonra İstanbul Defterdarlığında kendisine muhtelif vazifeler verildi. Nümune mektepleri acılınca öğretim hayatına atıldı, kendisine bu mekteplerde müdürlük ve tarih coğrafya öğretmenliği verildi. Kurtuluş Savaşı boyunca ve 1929 yılına kadar bu işde kalan Hüsnü Yaman, 1929'dan 1934'e kadar Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Müdürlüğünü vaptı. Ayni zamanda ticaret ve sanayi tarihi okuttu. 1934 yılında, Celâl Bayarın İktisat Bakanlığı sırasında, Ankaraya çağırılarak bu Bakanlığın Tarifeler Dairesi Müdürlüğüne getirildi. 1938 yılında, Celâl Bayar Başbakan, Hüsnü Yaman da Orman Genel Müdürü olmuştu. Hüsnü Yamanın 8 ay süren Orman Genel Müdürlüğü, İnönü Cumhurbaşkanı olduktan ve kabine değiştikten sonra Bakanla arasındaki bir anlaşmazlık üzerine istifa etmesiyle sona ermiştir.

C. H. P. yılları...

Hüsnü Yaman, Cumhuriyet Halk Partisine kuruluşu sırasında girmiş uzun yıllar C. H. P. İstanbul İl Kurulu üyeliğinde bulunmuştu. 1938 de C. H. P. nin Manisa milletvekili olarak Büyük Millet Meclisine girdi. Fakat bir sonraki seçimde, İsmet İnönü, Hüsnü Yamanın adını, aday listesinden sildi.

Bunun üzerine Hüsnü Yaman memleketine dönerek çiftçiliğe başladı. Siyasetle ilişiğini kesmiş görünüyordu.

Fakat 1945'de, Demokrat Partinin kuruluşuna yakın günlerde, Çeşmede dinlenmeğe giden Sayın Celâl Bayar, Hüsnü Yamanı ilk defa yanına çağırarak kendisiyle görüştü. Kurmayı tasarladığı parti hakkında kendi fikirlerini anlattı, Yamanın fikrini aldı. Belli ki sayın Celâl Bayar, tasavvurundaki partide, yakından tanıdığı Hüsnü Yaman gibi kimselere ihtiyaç duyulacağını daha o zamandan görmüştü. Nitekim, Demokrat Partinin kuruluşundan hemen sonra, Hüsnü Yamana, partinin teşkilâtını kurma vazifesi verildi.

Hüsnü Yamanın Sıtkı Yırcalı ile tanışması bu sıraya rastlar. Yırcalıyı Demokrat Partiye girmeğe teşvik edenlerin başında Hüsnü Yaman geliyordu.

Yıllar sonra, talih, ayni Hüsnü Yamanı, Demokrat Parti içinde mevkiini ve haddini bildirmek üzere Sıtkı Yırcalının karşısına çıkaracaktı.. Fakat iki politikacı arasında çatışma, daha Demokrat Partinin muhalefet yıllarında başladı.

Demokrat Partinin muhalefet yıllarında olsun, iktidar yıllarında olsun, Hüsnü Yamana, Partinin işleriyle ilgili çalışmalarından çok, iç bünyesiyle ilgili işlerinde vazife verilmiştir.

Teşkilât işlerinde, hizip meselelerinde kendisinden faydalanıldığı gibi, davranışları beğenilmeyen parti ileri gelenleri hakkında tahkikat yaptırmak, rapor hazırlamak gerekince de ilk akla gelen isimlerden biri Hüsnü Yamandır.

1948 de Partinin iki müfettişliği kuruldu. İstanbul ve havalisini kapsayan Birinci Müfettişlik mevkiine de

Ah, Neredesiniz Akıllı Düşmanlar !

Bizim sevimli Yalman Menderesin dostu olduğunu hep söyler ve D. P. yi en ziyade şiddetle yerdiği zamanlar dahi Genel Başkanı göklere çıkarır ya... Üstad geçenlerde Ankarada gene bir nabız yokladı, D. P. de iyilik alâmetleri keşfetti ve meşhur 121'lerin Menderesin devlet adamı vasıflarını nasıl takdir ettiklerini -kendi övgülerini de destekliyerek- uzun uzun anlattı.

İşte, ıslahatçı ve Menderes hayranı bir Demokrata atfen Menderes hayranı Yalman "Adnan bey"i anlatıyor.

"Adnan bey, sık sık bir değil, üç öfke fırtınasından geçiyor. Birincisi kendisine verilen bir taraflı haberlerin tesiri altında filâna ve falana karşı duyduğu hiddettir. İkincisi, haberin doğru olmadığı belli olunca, yanlış haberi verene karşı duyduğu öfkedir. Üçüncüsü de, ihbara ve haksız bir öfkeye kapıldığı için kendi kendine karşı duyduğu üzüntüdür."

Hüsnü Yaman getirildi. 1950 seçimlerinde Demokrat Partinin İstanbuldaki faaliyetini o idare etti ve Partinin İstanbul listesinde Meclise girdi.

Sarol - Yaman mücadelesi

Hüsnü Yaman, 1951 - 54 arasında, bir milletvekili olarak Meclis çalışmalarından çok, bir partici ve hizipçi olarak Mükerrem Sarolla mücadelesi dolayısı ile adını duyurdu Yamanın, İstanbul teşkilâtında Sarola karşı cephe alışında, o sıralar Sarolla geçinemiyen Samet Ağaoğluna yakınlığının da rol oynadığı sanılır. Fakat Bu âmil olmasa da, İstanbul teşkilâtına hâkim olmak isteyen Sarolun arzusu ile bu teşkilâttaki eski nüfuzunu korumak isteyen Yamanın arzusu arasında böyle bir çatışma mukadderdi. Mücadelenin başlarında, Sarol, İstanbul Parti teşkilâtını, Yaman ise Belediye Meclisini nüfuzu altına almıştı. 1954 den sonra Sarola karşı cephe alacak olan Necmi Ateş, o sırada Sarolla beraberdi, hiziplerine "karargâh" deniliyordu. Karargâha karşı cephe alan Yamanı ise, başta Misbah Uraz, Muzaffer Şahinoğlu, Cahit Evrenos, Enver Berkmen, Fahir Kıyak olmak üzere bazı Belediye Meclisi üyeleri destekliyordu. Böylece, Sarolcuların henüz ekseriyeti teşkil ettiği Daimî Encümen ve Başkanlık Kurulu türlü hâdiselerle yıpratıldı, nihayet. Mercan arsaları hâdisesi vesilesiyle iskât edildi. Yamanın Belediye Meclisine hâkimiyeti böylece sağlanmış oluyordu. Ancak Sarol, D. P. İl Başkanı olarak Parti teşkilâtına iyice hâkim olmuştu. Kongrelerde teşkilâtta kendi taraftarlarını seçtirebiliyordu. Samet Ağaoğlunun desteklediği Hüsnü Yaman ve taraftarları Büyük Kongreden bir karar çıkartarak milletvekillerinin teşkilât kademelerinde vazife alabilmelerini önledikten sonradır ki, milletvekili olan Mükerrem Sarol D. P. İstanbul İl Başkanlığından ayrılmak zorunda kaldı ve yerine Necmi Ateş geldi. Kısa bir zaman sonra Necmi Ateş de Sarolun aleyhine dönecekti.

Mükerrem Sarol, ancak, Başbakana tesir ederek Yamanı 1954 seçimlerinde İstanbul listesinden sildirip Kırklareli listesine koydurmak suretiyle bu rakibinden küçük bir intikam alabildi. Fakat 1957 seçimlerinde ayni iş kendi başına gelerek, bizzat Sarol İstanbul listesinden Edirneye aktarıldı, böylece, seçim bölgeleri itibariyle Yamanın yakın komşusu oldu.

Maamafih, Yaman - Sarol rekabeti herhangi bir fikir, ideal ayrılığına dayanmadığı için, 1954 den sonra, iki politikacı arasındaki çekişme ortadan kalkmıştır.

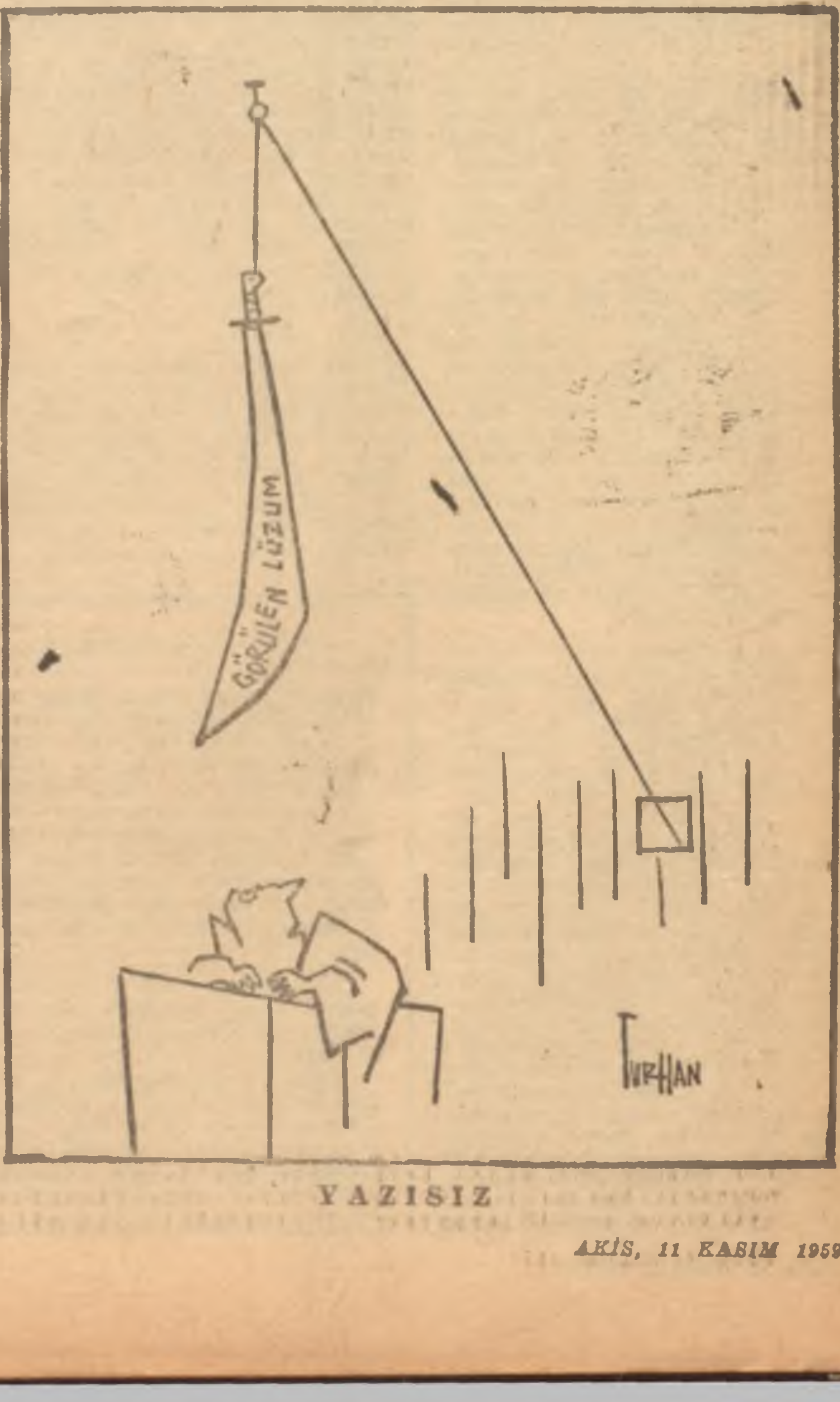
Nitekim, 1959 sonbaharında Hüsnü Yaman, gene yakın dostu Samet Ağaoğlunun tertip ve teşvikiyle, Meclis Başkan adayı olarak Sıtkı Yırcalının karşısına çıkarıldığı vakit, eski rakibi Sarolla aynı safda bir mücadele ve "ideal" arkadaşı olarak buluşacaktı.

Birçok Demokrat Partili milletvekilleri gibi Hüsnü Yaman da, milletvekilliği sırasında muhtelif iş teşebbüslerinde bulunmuş olmakla beraber bu alanda başarı gösterememiştir. Gazetecilikteki teşebbüsleri de başarısız kalmıştır. "Memleket" adlı bir gazeteye hissedar olmuşsa da ortakları ile anlaşamamıştır. "Siyaset" adlı bir gazetesi olduğunu ise, pek çok kimse, Yamanın Meclis Başkan adaylığı "mücadele"si sırasında bu gazete ilârehanesini karargâh olarak kullanması vesilesiyle duymuş oldu.

Hususî hayatında Hüsnü Yaman sakin bir insandır. Evlidir. Bir doktorla evli bir kızı, Mehmed adında pek sevdiği bir torunu vardır. Yakın zamana kadar akşamları birkaç arkadaşlarıyla buluşup birkaç kadeh içmek başlıca eğlencesiydi. Fakat geçirdiği bir kalp rahatsızlığından sonra doktorlar kendisine sigarayla beraber içkiyi de yasak etmişlerdir. Şimdi ancak biraz viski içmesine müsaade vardır.

Asık çehreli olmakla beraber çevresiyle iyi geçinebilen bir insandır. Konuşmaktan çok dinlemeyi sever. Kendisini tanıyanlar, arkadaşlığına güvenilir bir insan olduğunu söylerler.

Politikacılığı, koyu particiliğin dar çerçevesi içine sıkışıp kalmıştır. -Kendisini demokratik ölçülerle makbul bir Meclis Başkanı olarak görmenin imkânsızlığı da daha çok buradan gelmektedir-. Zeki ve faal olmakla beraber, zekâsını ve faaliyetini ancak parti içi meselelerde kullanır. Yaman'ın vazife anlayışı ve siyasî faaliyeti, çevresindekilere vefakârlığı

YAZISIZ

ile ve partisinin lider mevkiindekilere sadakati ile sınırlanmıştır.

Herhalde yıllardır bu sınırlar içine kapanıp kaldığı içindir ki, Demokrat Partinin iktidardan düşmesini tasavvur bile edemiyecek bir ruh hâletine saplanmış, ve Demokrat partinin, seçimi kaybetse de iktidarı bırakmıyacağı yolunda, partisinin meşruiyetçilik niyetine şüphe gölgesi düşürecek tehlikeli sözleri kongre konuşmalarında söylemekte bir mahzur göremez olmuştur.

Öyle anlaşılıyor ki, kendisi için, artık, Demokrat Partiden başka bir iktidar düşünmek ne kadar güçse, Demokrat Partinin başında bugünkü liderlerden başka liderler düşünmek te o kadar imkânsızdır.

İşte, kendisini yakından tanıyan arkadaşı Samet Ağaoğlu, onun şahsiyet ve davranışındaki bu özellikleri ve sınırlılıkları pekiyi bildiği için olacak, geçen ay, Meclis Başkan adaylığı konusunda, Sıtkı Yırcalının karşısına, Hüsnü Yaman adını ileri sürmüştür.

Hüsnü Yaman da, Demokrat Partiye hakim olan ölçülerle gerçekten "örnek aday" olduğunu, her hâli, hareketi ve sözüyle isbat etmiştir.

Meclis Başkanlığı, aslında, parti grupları arasında hakemlik rolü oynayacak, Meclis müzakerelerini, Hükümetin murakabe ve ıskatına imkân veren bir tarafsızlıkla idare edecek partiler üstü bir mevki sayılmaktadır. Buna rağmen, Demokrat Partinin üstünde bir siyasi kuvvet -Anayasa ne derse desin- tasavvur edemeyen Hüsnü Yaman, Sıtkı Yırcalıya, particilik, disiplin, sadakat konularında dikkate değer dersler vermiş, Başbakan ve Parti Başkanı yurt dışında bulunduğu sırada, ondan izin almaksızın Meclis Başkanlığına adaylığını koymanın Parti disiplinine aykırı olduğunu, particilik bakımından affedilmez bir kabahat olduğunu haykırmış, ve iyi bir Demokrat Partilinin nasıl davranması gerektiğine canlı bir misal olmak üzere, kendisi, Başbakan ve D.P. Genel Başkanından müsaade alıp, Meclis Başkanlığına o suretle adaylığını koymuştur. Hattâ, liderlere bağlılığının derecesi hakkında bir fikir vermek üzere, Hüsnü Yaman, daha da ileri gitmiş, Meclis Başkanlığına adaylığını koyabilmek için, bizzat Meclis Başkanı Refik Koraltanın da tasvibini almıştır. Ve sonra büyük bir fedakârlık daha göstererek, adaylıktan feragat etmiştir.

Hüsnü Yaman, şimdiye kadar daha çok Sayın Celâl Bayarın itimadını kazanmış bir politikacı iken, bu son hareketleriyle, Genel Başkan Adnan Menderesin de aynı ölçüde itimadına lâyık bir politikacı olduğunu isbat etmiştir.

Esas ve değişmez aday olarak Koraltanı, örnek rakip aday olarak da Hüsnü Yamanı, Meclis Başkanlığı için desteklemekle, Başbakan ve Demokrat Parti Genel Başkanı Menderes, Türkiyede nasıl bir Millet Meclisi görmek istediğini, bilenlere bilmeyenlere, veciz bir şekilde anlatmış olmaktadır.

T A B U

Meşhur "Kalafat beyannamesi" ile Demokrasi mevzuundaki parlak fikirlerini açıklamış bulunan D.P. iktidarı yeni bir prensip vâzetti : Bazı nutukların dokunulmazlığı vardır! Bahis mevzuu nutuk, Sayın Cumhurbaşkanının Büyük Meclisi açış nutkudur. Muteber Zaferin iki yıldızlı bir akılıevveline göre "Buna cevap vermek, tahlile kalkışmak insanı gülünç edeceği kadar terbiye ve nezaketten behresizliğin izharı"-dır!..

Bir siyaset adamının başka bir siyaset adamına cevap vermesi, onun sözlerini tahlil etmesi niçin gülünçtür, niçin terbiyesizliktir, niçin nezaketsizliktir, bunu anlamak son derece güçtür. Kanunlar Cumhurbaşkanlarına karşı, elbette hakaretle birlikte, hürmetsizliği yasak etmektedir. Yoksa onların fikirlerinin, şahıslarına gereken saygı gösterilerek tartışılması men olunmamıştır. Hele bir Demokraside, bırakınız Muhalefet Partisinin Genel Sekreterini, en basit vatandaş bile bir Cumhurbaşkanının fikirlerini edep dahilinde pek âlâ tartışır, varsa, kendi mukabil kanaatlerini söyleyebilir. Bunda kızacak, hiddetlenecek hiç bir cihet yoktur.

Fakat iki yıldızlı zat, Sayın Cumhurbaşkanına cevap vereceklerin ne söyleyeceklerini dahi bilmeden, nutuktan bir gün sonra ateş püskürmeye başlamıştır. "Ne söyleyecekler?" demektedir. "Prensipleri yanlıştır, biz meselâ diktatörlüğün, devletçiliğin, sosyalistliğin taraftarıyız, bu kapitalist faaliyeti beğenmiyoruz, diyebilecekler midir?" İki yıldızlı hiddetli zatın bu suale cevabı "Hayır"dır. O halde, herkes susup oturmalıdır!

Doğrusu istenilirse, iki yıldızın, bahsettiği ihtimalleri nereden çıkardığı meçhuldür. Sayın Cumhurbaşkanının nutku mutlaka o zaviyelerden tenkid edilecek değildir. Sonra, bir Muhalefet liderinin de Sayın Devlet Başkanı tarafından ele alınan her mevzuda, ama istisnasız her mevzuda, kendi partisinin görüşlerini açıklaması yalnız hakkı değil, üstelik vazifesidir. İki yıldızlı zat nutkun dokunulmazlığını ispat için -pek çetrefil bir cümleyle- "Türkiye'deki durumu, Türkiye Devletinin görüşünü ifade eden Devlet ifadesidir" demektedir. Tamam! Muhalefet sözcüsünün sözleri de "Türkiye'deki durumu, Türkiye Muhalefetinin görüşünü ifade eden Muhalefet ifadesidir." Ne var bunda?

İşin eğlenceli tarafı, iki yıldızlı hiddetli zatın bu incileri dizdiği gazete sayfasının başyazıya ayrılan kısmındaki başlık "Bayarın açış nutku'dur ve makalede nutuk tahlil olunmaktadır. Tıpkı Radyo Gazetesinde günler ve günler yapıldığı gibi!.. Hani nutkun tahlili "insanı gülünç edeceği kadar terbiye ve nezaketten behresizliğin izharı" idi?

Bari yıldızlı üstad yazısının sonuna ilâve etseydi : "... ama, övmek serbesttir!"

C. H. P.

Acı ama gerçek

Ortalıkta pamuk tozlarının uçuştuğu loş ve izbe ardiyeyi dolduran binbeşyüze yakın insanın hep bir ağızdan "hürriyet, hürriyet" diye haykırırken, köşelerden birine yerleştirilmiş olan masalardan bozma kürsüye koyu gri elbiseli, siyah örme kravatlı, gömleğinin manşetleri ceketinin kollarından iki parmak kadar dışarıya çıkmış, orta yaşlı ve son derece yakışıklı bir adam çıktı. Muntazam taranmış saçlarından bir tutamı alnından önüne doğru düşmüştü. Eliyle bu bir tutam saçı da geriye doğru itti, kürsü bozmasının üzerine yaydığı kurşun kalemiyle ve arap harfleri ile yazılmış notlarını sıraladı. Alkışlar, tezahürat ve "hürriyet, hürriyet" nidaları bir türlü dinmek bilmiyordu.

Kürsüdeki son derece kibar tavırlı adam -C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal- bu tip tezahürat karşısında pek çok politikacı gibi ağzı kulaklarına varacak yerde mahçup ve dalgın, başıyla kendisine tezahürat yapanları selâmlıyordu. Nihayet alkışlar bitti Aksal konuşmağa başladı.

Aksal sözlerine sekiz yıl evvel aynı vilâyete geldiği zaman yapılan bir kongreye ait hatıralarını anlatarak başladı. 1951'de, yani C. H. P. nin iktidardan düşmesinden bir yıl sonra da Aksal buraya gelmişti. Gene bir Vilâyet kongresinde hazır bulunmuş ve konuşmuştu. Ancak o zaman kongre yaptıkları bina ve salonla şimdi kongre yapılan salon arasında dağlar kadar fark vardı. O zamanki kongre son derece mükellef bir salonda ve en ufak bir müdahale endişesi dahi olmadan yapılmıştı. Ama işte şimdi aradan sekiz yıl daha geçmiş, demokrasi sekiz yıl daha yaşlanmıştı. Bu gün kongre, türlü baskılar, türlü tehditler yüzünden koskoca bir vilâyette kongre yapılacak bir salon bulunamadığı için alel acele boşaltılan bir pamuk deposunda, bir, bodrumda yapılıyordu...

Aksal bunları anlattıktan sonra taşı da gediğine koydu. 1951'de yapılan kongreye geldiği zaman o mükellef salonda delege ve dinleyici olarak yüz kişiyi bile bulamamışlardı. Ama işte şimdi koskoca pamuk deposu dolmuş da taşmıştı. O günden bu yana D. P. çok şeyler kaybetmiş, C. H. P. ise çok şeyler kazanmıştı.

Aksal açıkça söylüyordu: İktidar partisi vatandaşın itimadını kaybetmişti. Basiretsiz bir gidiş içindeydi. Ne iktisadi ne de siyasi dertlerimize çare bulması artık bu partiden beklenemezdi. Genel Sekreter D. P. idarecileri için "bunlar denenmiş başarısızlardır" diyordu. "Bu başarısızlar memleketi selâmete götüremezler" diyordu. "İktidardan düşmeleri mukadderdir" diyordu.

Bir seyahatin hikâyesi

Hâdise geçen haftanın son günü Manisa il kongresinde cereyan ediyordu. Yurt içi seyahatlerinden ikincisine çıkmış olan C. H. P. Genel Sekreteri Ankaradan Perşembe günü ayrılmıştı. Motorlu trenle Eskişehir'e gidilmiş. Eskişehir il kongresinde hazır bulunduktan sonra ertesi sabah otomobille oradan ayrılınmış, ilk durak olarak Çukurhisar köyünde durulmuş, partililerle kısa bir hasbıhalden sonra Bozüyüke geçilmişti. Bozüyükten Bilecike gidildi ve öğle yemeği orada bir partilinin evinde yendi. Bilecikte parti teşkilâtı mensuplarıyla yapılan bir toplantıdan sonra yeniden yola çıkıldı. İstikamet Bursa idi. Ama daha Bursaya kilometreler ve kilometreler varken Bursalı karşılayıcılarla karşılandı. Bir durak da böylece Köprübaşı denen yerde yapıldı. Sonra Yenişehire girildi. Devamlı ısrarlar sonunda Aksal burada sekiz dakikalık bir konuşma yaptı. Yenişehirden sonraki duraklar sırasıyla Koyunhisar, Kestel ve Bursaydı.

Kafile Bursaya geldiğinde saat 17.30'du. Bursada doğruca devam etmekte olan kongreye gidildi. Aksal Bursa kongresinde de bir konuşma yaptı. Daha sonra da Bursadaki C. H. P. idarecileri ile bir toplantı yapıldı. Gece de Bursada geçirildi.

Cumartesi günü gene otomobillerle Bursadan Balıkesire hareket edildi. Hemen her köyde durmak icap ediyordu. Bu yüzden iki buçuk saatlik yol altı saatte alındı. Karacabeye gelinmişti. İlçe merkezinde bir sohbet toplantısı yapılıyordu. Mahalli idareciler parti binasından dışarı doğru da bir hoparlör tevcih etmişlerdi. Hoparlör Aksal'ın dikkatini çekti. Gerçi sesin dışarda birikmiş ve kalabalıktan içeri girememiş vatandaşlara da aksettirilmesi bir demokraside pek tabii bir haldi ama, bizim memleketimizde Toplantı ve gösteri Yürüyüşleri kanunu denen bir kanun vardı. Bu kanun D. P. liler için değilse bile C. H. P.-liler için, yürürlükte oldukça saygı gösterilmesi gereken bir kanundu. Bu kanunun bir hükmü ise hoparlörlerle dışarıya ses duyurulmasına engeldi. Aksal, Karacabeyli C. H. P. lilerden bu hoparlörü kaldırmalarını rica etti. Hoparlör kaldırıldı.

C. H. P. Genel Sekreteri seyahati boyunca en ufak bir hâdisenin bile çıkmasını istemiyordu. O, C. H. P. nin medeni bir parti olduğuna inanmış insandı. Medeni partinin mücadelesi de medeni olmalıydı. Hâdiseleri C. H. P. liler değil dürüst bir demokrasi mücadelesini hazmedemeyenler çıkartmalıydı.

Karacabeyden sonra Mustafa Kemal Paşaya geçildi. Buradan ayrıldıktan sonra öğlen yemeği yemek için kırda on dakikalık bir mola verildi. Kaşar peyniri, domates ve ekmekle öğlen yemeği yendi ve yola devam edildi. Susurluğa girildiğinde bütün seyahat boyunca ilk defadır ki bir D. P. başkanı -Avukat Şemsettin Akyol- Aksal ve arkadaşlarına hoş geldiniz dedi. Balıkesire gelindiğinde saat 15.30 du. Derhal partililerle bir toplantı yapıldı. Akşam yemeğinden sonra da bir itibari bucağın kongresine katılındı. Aksal bir konuşma da burada yaptı. Ertesi sabah Balıkesirden Bigadiç, Sındırgı ve Akhisara da uğranarak Manisaya gelindi.

Manisaya gelindiğinde de doğruca kongreye gidildi. Manisa Aksalın ikinci gezisinin son duraktakinden bir önceki durağı idi. Manisadaki mahalli teşkilât, kongrelerini bir sinema salonunda yapmak için çok uğraşmışlardı. Ama bakanlar çıkarmakla meşhur Manisa D. P. lileri C. H. P. lilere salonlarını vermemeleri için bütün sinema sahiplerine ellerinden gelen gözdağını vermişlerdi. Bunun üzerine C. H. P. liler çaresiz kongrelerini bir pamuk deposunda yapmağa karar vermişlerdi. Daha önceden verilmesine razı olunan Kızılay salonu ise son dakikada alınan bir kararla verilmemişti.

Pazartesi sabahı Menemen Dikili, Bergama ve Kınık üzerinden İzmir'e geçildi. İzmir Aksalın seyahatinin son merhalesi idi. B. M. M. nin 15 günlük tatilinden istifade edilerek yapılan bu seyahat tek hâdise çıkmasına dahi imkân verilmeden başarı ile bitirilmişti. O kadar ki, D. P. adına her şeye kulp takmağa bahane arayan Zafer gazetesi kalemşorları dahi, C. H. P. Genel Sekreterinin son derece efendice davranışı karşısında hırslarından kudurarak kalemlerini başka mevzular üzerinde oynatmak zorunda kaldılar.

İstikamet Meclis!

Önümüzdeki haftanın başında B. M. M. yeniden çalışmalarına başlayacaktı. C. H. P. Merkezi kararlıydı. Artık bu sefer Meclise evvelden hazırlanmış teklifler, üzerinde ciddiyetle durulmuş vesikalarla gelecekti. Mecliste sonuna kadar mücadele edilecekti. Bir takım ilçelerin il yapılması haberi dahi gösteriyordu ki İnönünün bundan aylarca önce söylediği "seçimler 1960 da" haberi tahakkuk etmek üzeredir. Bütün yaz boyunca yep yeni bir anlayış içinde yürütülen ekip çalışmalarının meyvaları kâfi derecede alınmıştır. Artık bundan böyle yaz boyunca yurt içinde yürütülen ekip çalışmalarını Meclis'e intikal ettirmek lâzımdır. Meclise intikal ettirilecek bir ekip çalışması karşısında ise, D. P. liler istedikleri kadar iç tüzük hükümlerini, istedikleri kadar başkanın tarafsızlığı hükmünü kendilerine yontsunlar dikiş tutturamayacakları muhakkaktır.

İsmail Rüştü Aksal Geziden evvel Garda

Her şehir, bir zafer...

Politikacılar

Perçem öne düşünce...

Geride bıraktığımız haftanın sonunda Cumartesi günü Ankara Adliyesinin İkinci Ağır Ceza Mahkemesine ayrılan salonu daha sabahın erken saatlerinden itibaren dolmaya başladı. O gün orada, minyatür bir partinin, minyatürlüğü ile kabili telif olmayacak kadar iri cüsseli Lideri yargılanacaktı. İri cüssesi lider, -Osman Bölükbaşı- sabah saat dokuzda gelmiş, arkadaşlarıyla birlikte koridorlarda volta atmağa başlamıştı. Bu volta atmak alışkanlığı 151 günlük bir Hilton misafirliğinden kalma yadigardı. Bölükbaşı adliye koridorlarında adımlarını kocaman kocaman atarak yürürken, hemen sol gerisindeki Parti Genel Sekreteri Ahmet Bilgin ufacık adımlarını sık sık atarak liderine yetişmeğe, hiç değilse ayak uydurmağa çalışıyordu.

Arkadaşlarının hemen hepsine tepeden bakan Bölükbaşının kafası sargılar içindeydi. Kırlaşmış ve arkaya doğru düz taranmış saçları beyaz sargılar içinde kaybolan C.K.M.P. Lideri, mübaşirin koridorlarda çınlayan, "Osman Bölükbaaaaşı..." çağrısı üzerine salona girdi.

Saat 10.30 du. Mahkeme heyetini Adil Sanalın Başkanlığında Aza Mustafa Elmalıoğlu ve Tarık Doğruer teşkil ediyordu. Savcı, sağ tarafta kendisine ayrılan kürsüde, kırmızı, sırmalarla işli cübbesi içinde gerçekten heybetli bir eda ile oturuyordu.

Saat tam 10.34 de hakimler kürsüsünün önünde oturan bir stajiyer, Başkan Adil Sanalın kendisine uzattığı kararı okumağa başladı. Sesi oldukça titrek çıkıyor, zaman zaman da kekeliyordu.

Bölükbaşı, avukatları ve dinleyiciler kararı ayakta ve büyük bir sessizlik içinde dinlediler. "Alenen ve vicahen" okunan karardan sonra sanık ve dinleyiciler bir müddet daha oldukları gibi kaldılar. 2 sene, 4 ay, 5 gün devam eden bir dâva sonunda C.K.M.P. nin iri cüsseli lideri Türk Ceza Kanunun 159. maddesinin I. fıkrası gereğince bir yıl ağır hapse ve dört ay da sürgün cezasına mahkûm ediliyordu. Temyiz yolu açıktı.

Kızılcık Şerbeti

Pazar günü çıkan Zafer gazetesinin de yazdığı gibi "Kırşehir mebusu Bölükbaşı bu kararı gayet soğukkanlı karşılamış" ve gene muteber iktidar organının belirttiği gibi "kalabalık bir dinleyici topluluğunun arasından sıyrılarak adliyeyi terk" etmişti.

Yeni bir umumî seçim lâfının pek sık tekrarlandığı bu günlerde Bölükbaşı'nın mahkûmiyeti, rüştünü bir türlü isbat edemeyen talihsiz C.K.M.P. ye bir şans daha kazandırıyordu, hiç değilse Kırşehir bir kere daha C.K.M.P. adayları için cazip bir köşe olarak gözlerde büyüyordu.

Okunan kararın sonunda, Bölükbaşının mahkûmiyetinin "ekseriyetle" verildiği belirtilmişti. İkinci Ağır Ceza Reisi Adil Sanal karara, "Suçun kanunî unsurları bulunmadığından ve esasen suç da sabit olmadığından sanığın beraati lehindeyim" diye bir şerh düşürmüştü. Ama mahkemeler de demokrasiler gibi ekseriyet esası ile işlediğinden, iki azanın mahkûmiyet lehinde oy vermeleri sonunda reise rağmen Bölükbaşı mahkûm edilmişti.

Bölükbaşının bir yıllık mahkûmiyetinin iki ayı, Türk Ceza Kanunun bir başka maddesine göre indirilmişti. Şayet karar Temyizde tasdik edilirse, Bölükbaşı 10 aya mahkûm edilmiş olacaktı, hakimler heyeti Bölükbaşıya sürgün yeri olarak ta İstanbulu uygun bulmuştu. C. K. M. P. nin mahkûmiyeti kesinleşirse bir daha milletvekili seçilme hakkını ve halihazırdaki milletvekilliği sıfatını da kaybedecek olan lideri herhalde mutat sürgün mahalleri olan Bilecik, Çorum, Yozgat ve Bursa yerine İstanbula gönderilmekle de memnun olmayacaktı. Zira, mahkûm olduğu günün gecesi, evinden bir gazeteci ile telefonda konuşurken, kendisine sürgün yeri olarak İstanbulun münasip görülmesinden acı acı dert yanıyordu.

Bölükbaşı kararı dinledikten sonra adliyeden çıkıp doğruca C. M. K. P Genel Merkezine gitmişti. Hemen bütün parti ileri gelenleri orada idi. Bir kaç dakika sonra gazeteciler de yetiştiler. Bundan birkaç gün önce geçirdiği bir otomobil kazasından dolayı başı sargılar içindeki Genel Başkan, kendisini suallere boğan gazetecilere, "Mahkûm oldum. Fakat bütün tehdit ve gayretlere rağmen teslim olmadım. Bu hakikat milletin hafıza ve vicdanında ebediyyen yaşayacaktır" dedi.

Osman Bölükbaşı
Teslim olmadı...

Maziye bir bak ta

Şayet Temyiz Mahkemesi Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin ekseriyetle verdiği on aylık mahkûmiyet ve dört aylık sürgün cezasını tasdik ederse Bölükbaşı 5 ay 7 gün hapis yatacaktır. 5 ay 7 gün hapis yatacaktır, zira, daha önceden 151 günlük bir alacağı vardır. Yani 2 sene 4 ay 5 gün süren bir dâvanın suçlusu olarak, peşinen bu kadar yatmıştır.

Bölükbaşı, 2 Temmuz 1957 tarihinde, o zamanki Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesi başkanı -daha sonra rahmeti rahmana kavuşan- Adil Güneşoğlu tarafından tevkif ettirilmiş ve Ankara Hiltonuna attırılmıştır. 1957 seçimlerinde tekrar Kırşehirinden milletvekili seçildiği halde tutukluk hali devam ettirilen Bölükbaşı aradan dört ay 29 gün geçtikten sonra 30 Kasım 1957 günü akşam üzeri serbest bırakılmıştır. İşte şimdi Bölükbaşı, bu peşin peşin ödediği 149 günü, bu seferki hesabından mahsup edecek ve beş ay bir gün hapis yatacaktır. Daha sonra da emniyeti umumiye nezaretinde bulundurulmak üzere İstanbula sürgün edilecektir.

Seçim Kanunun 31. Maddesinin 5. fıkrasına göre de ağır hapis cezasına çarpıldığından bir daha milletvekili seçilemeyecektir. Siyasî haklarından mahrum bir Bölükbaşı ise C. K. M. P. için büyük bir kayıp olacaktır. Zira Bölükbaşı pek çok yerde, "C. K. M. P. demek ben demek" diyen bir liderdir. Pek mümkündür ki, bu ayın 18'inde toplanacak olan C.K.M.P. büyük kongresi bu son derece mühim hususu göz önünde bulunduracak ve başının çaresine bakacaktır.

Bölükbaşının bir sene ağır hapis ve dört ay sürgün cezasına carptırılmasına sebep olan suçu, Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti maneviyesine hakarettir. Hatırlanacağı üzere Bölükbaşının işlediği iddia edilen bu suç Kırşehir vilâyetinin tenzili rütbeye uğrayıp kaza haline getirilmesi meselesi üzerinde Mecliste müzakereler cereyan ederken Meclis koridorlarında yapılan konuşmadan doğmuştur.

Kıbrıs

Yanlış Hesap..

Şehirler arası telefonu kapatan İstanbul gazetelerinin Ankara Büroları mensupları derhal bir başka numarayı çeviriyorlardı. Çevirilen telefon numarası 21433 idi. Ancak 21433 uzun uzun çalmasına rağmen cevap vermiyordu. Bunun üzerine muhabirler 20706 numarayı arıyorlardı. 20706 numaralı teleron Dışişleri bakanlığı Enformasyon Umum Müdürü İsmail Soysalın telefonu idi. Muhabirler İsmail Soysaldan Kıbrıs Anayasasını hazırlama Komisyonundaki baş delegemiz, Prof. Nihat Erimin Ankaraya

gelip gelmediğini soruyorlar ve hemen daima aynı cevabı alıyorlardı. "Hayır", Nihat Erim Ankaraya gelmemişti. Gelen aynı komisyondaki baş delege yardımcısı Suat Bilge idi. Bilge bir akşam önce uçakla Ankaraya gelmişti. O gün de Dışişleri bakanlığında ilgililerle konuşacaktı.

Sonra İsmail Soysal Kıbrıs Anayasasını hazırlama Komisyonun çalışmaları hakkında izahat veriyordu. "Çalışmalar gayet iyi gelişiyordu. Müzakereler son derece müsbet bir hava içinde geçiyordu. Merak edilecek, endişeye kapılacak hiç bir şey yoktu. Türk Hükümeti temsilcileri sureti katiyede bir taviz vermiyorlardı vs." Bu son sözler Ankaralı gazetecilerin Dış işleri Bakanlığı alâkalılarından aylardan beri dinledikleri klasik cevaplardı. Bilhassa İsmail Soysal bu cevapları tekrarlıya tekrarlıya adeta klişeleştirmişti. Gazeteciler işin bu klasikleşmis tarafı üzerinde pek durmadan Soysala teşekkür edip telefonlarını kapatıyorlar ve sonra derhal şehirlerarası servisten gazetelerini bağlamasını istiyorlardı. Gazetelerine verecekleri cevap hazırdı: Nihat Erim Ankaraya gelmemişti, Kıbrıstaki komisyon çalışmaları devam ediyordu. Atlanmış bir şey yoktu.

Hadise gecen haftanın sonunda cumartesi sabahı cereyan ediyordu. Bir büyük İstanbul gazetesi Kıbrıstaki başdelegemiz Nihat Erimin bir gece evvel uçakla acele olarak Ankaraya döndüğünü yazmıştı. Ertesi sabah bu haberi gören İstanbuldaki yazı işleri müdürleri derhal Ankaradaki muhabirlerini aramışlar ve bu haberi nasıl olup da atladıklarını sormuşlardı. İşte Ankaradaki muhabirleri telaşlandıran bu haberdi.

Mesele öğleye doğru anlaşıldı. Büyük İstanbul gazetesinin Ankara bürosu ile İstanbuldaki merkezi arasındaki haberleşme sırasında bir yanlış aslaşma sonunda Bilgenin Kıbrıstan geldi haberinin başına Nihat Erim de Kıbrıstan döndü cümlesi ilâve edilmişti. Bütün mesele buydu. Ne Erimin müzakereleri bırakıp geldiği doğruydu, ne de komisyonda herhangi bir anlasmazlığın cıktığı. Blakis Kıbrısta işler son günlerde oldukca büyük bir ilerleme göstermeğe başlamıştı.

Çok Rum eşittir çok ses

Son günlerde Kıbrıs Anayasasını hazırlama komisyonundaki çalışmalar öylesine süratlenmiş ve o kadar çok madde kabul edilmişti ki haftanın son günü, aylardan beri Atinayı resmen ziyaret edecekleri söylenen ama bir türlü tarihi tesbit edilemeyen Menderes ve Zorlunun gidiş tarihinde bile bir karara varıldı ve bu tarih A. A. tarafından resmen acıklandı. Menderes ve Zorlu "dost ve kardeş Yunanistanı" 21 Ocak 1960 da resmen ziyaret edeceklerdi.

Kıbrıstaki müzakelerin son günlerde birden bire canlanmasına, hatta en geç bu ayın sonuna kadar anayasanın hazır olacağına dair işaretlerin belirmesine amil olan sebeplerin başında son zamanlarda Kıbrısta

Makarios
Fırsatı kaçırmadı!..

Rumlar arasında başlayan bazı anlaşmazlıklar geliyordu.

Kurt politikcı Makarios -hani şu bir zamanlar kara sakallı, kara vicdanlı, katil, cani diye vasıflandırdığımız Makarios- adada ve Yunanistanda muarızlarının gün geçtikçe fazlalaştığını görünce, ayağına kadar gelmis olan Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığını kaçırmamak için ne olursa olsun bir an önce bir anlaşmaya varmanın iyi olacağını anlamıştı. Hazır fırsat ele geçmişken kullanılmalıydı. Müzakerelerin uzaması işlerin bir kere daha bozulmasına yol açabilirdi. Buna imkân vermemeliydi. Nitekim Grivastan sonra Makariosun en büyük rakibi olan Lefkoşe Belediye reisi Dervis de papaza karşı baş kaldırmış ve papaz tarafından idare edilen anayasa komisyonu calışmalarının sağladığı neticelerin kıbrıs rumlrının hissiyatına tercüman olamayacağını belirtmişti. Bu önüne derhal geçilmesi gereken bir tehlike idi. Nitekim Makarios Grivası ayağına kadar giderek yumuşattığı gibi, Dervisi de demokratik bir oyunla Belediye reisliğinden yuvarlayarak dize getirdi. Ancak bu nihaye devam edecek bir başarı sayılamazdı. Makarios durumunun tehlike arz ettiğini görmeyecek kadar acemi bir politikacı değildi. Hazır Türk temsilcileri de müzakereleri kısa ve kestirmeden bitirmek isterlerken bu işi halletmeliydi.

İşte son haftalar içinde müzakerelerin hızlanmasının sebebi bu idi. Beri yandan Amerikalılar ve İngilizler de Kıbrıs denen cıbanbasının bir an önce halledilmesini istiyorlardı. Artık bu iş fazla uzamıştı. Bu temenni Eisenhowerin ziyaretinin arifesinde Türk ve Yunan hükûmetlerinin kulağına fısıldandığı gibi Makariosa da fısıldanmıştı. Bu hikâye artık bitirilmeliydi. Taraflar "hiç bir şekilde karşı tarafa taviz vermeyeceğiz" demekte serbestiler. Bunu istedikleri kadar iç politikalarında koz olarak kullanabilirlerdi. Ancak bir şartla : Komisyon çalışmalarında karşı karşıya oturduklarında bu iddialarını tekrarlamamak ve işleri bir an önce halletmek suretiyle...

Haftanın başında vaziyet öyle göstermektedir ki, Kıbrısta durum, Londra ve Zürih anlaşmaları çerçevesi icinde iyiye doğru yol almaktadır. Bulunan hal tarzı muvakkat da olsa bir hal tarzıdır ve bu imkânı kaçırmak kimsenin işine gelmemektedir.

Üniversiteler

Rektör ve talebeleri

Geçen haftanın başında lacivert elbiseleri itinayla ütülenmiş gömlekleri kolalanmış on kadar üniversiteli genç, rektörlük binasından içeri girdiler. Bunlar İ. Ü. T. Birliğine bağlı ve her vesile ile D. P. ye olan yakınlığını ortaya koyan T. M. T. Federasyonu Genel Başkanı Samet Güldoğanın muhalifi sekiz talebe cemiyetinin temsilcileriydi. Biraz sonra aynı grup rektör Sıddık Sami Onar ile binadan çıktılar. Yüzlerce üniversitelinin doldurduğu küçük meydandaki Atatürk anıtına doğru yürüdüler ve kısa bir töreni müteakip anıta çelenk koyarak açılış merasiminin yapılacağı Fen Fakültesine gitmek üzere yola çıktılar.

Saat 10 sıralarında salondan içeri giren Rektör ve talebe temsilcileri büyük tezahüratla karşılandılar. Talebeler "Ya ya ya, Şa şa sa Sıddık Sami çok yaşa" diye bağırıyor ve rektörlerini alkışlıyorlardı. Dakikalarca süren alkıştan sonra Onar açılış nutkunu okumak üzere kürsüye geldi. Davetliler arasında Vali Yetkineri temsilen Muavini Salih Tanyeri vardı. Belediye Reisi ve D. P. il başkanı Aygün ise Ankarada Başbakan Menderesle beraber olduğundan törene gelememişti - ama bir gün sonra teknik üniversitenin açılışında hem vali Yetkiner, hemde Ankaradan alel acele dönen Aygün bulunacak ve muteber Zafer gazetesinin manşetlerinde gösterilen DP methiyesi acılış nutkunu tatlı bir rehavet içinde dinleyeceklerdi.

Rektör Sıddık Saminin arkasından salona giren öğretim üyeleri arasında üc kişi daha eksikti. Bunlar Sıddık Saminin Rektör seciminde rakibi olan Ord. Prof. Ekrem Serif Egeli, Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan, Prof. Adnan Sokullu idi.

Onar, birgün sonra -Muteber Zafer ile Müthiş Havadis gazetesi hariç- bütün gazetelerin manşetlerinde yayınlanacak olan nutkunu okumaya başladı. 45 dakika devam eden ve ilmin siyasetin hizmetinde olmadığı ana fikri üzerine inşa edilmiş olan açış

nutku sık sık alkışlarla kesildi. Onar konuşmasında ilmin politikaya alet olmaması gerektiğini söyledi ve şöyle dedi:

"Siyaset ilmin içinde çalışmaya mecbur olduğu bir vasattır. Siyasi ilimler, kanunları ve formları siyasi hâdiselerin içinde ararlar ve bu hâdiselerin bir terkibini yaparak kanun ve formlarını çıkartırlar. Bunun içindirki ilim siyasetin üstündedir. Ona rehberlik eder.

Bu iki müessesenin fonksiyonlarındaki ayrılık herbirinin diğerine karşı muhtariyetini de göstermiş oluyor. İlim siyasetin ifadesi olmadığı için onun emir ve direktifi altında değildir."

Onarın konuşmasının ortalarına doğru, Başbakanın samimi dostu ve Sıddık Sami Onarın rektör seçimindeki rakibi Ord. Prof. Ekrem Şerif Egeli salona girdi. Egeli dinleyiciler arasında oturmayı ve ilmi siyasete fark kılan rektörün konuşmasını öğretim üyesinden ziyade bir öğrenci gibi dinlemeyi tercih etti. Pek az sonrada Kâzım İsmail Gürkan ve Adnan Sokullu salona giriyor onlar da Egeli gibi talebeliğe özeniyorlardı.

Madalyonun öbür yüzü

Fen Fakültesi salonunda geçen yıllara nazaran çok büyük bir kalabalığın iştirâk ettiği açılış merasimi yapılırken, Marmara Lokalinde de yüz kadar talebe ikinci bir törenin sonunu getirmeğe çalışıyordu. İlk bakışta hâdisede bir fevkalâdelik yoktu. Her yıl böyle olurdu. Talebe teşekkülleri ve Senato arasında senelerdir mevcut anlaşmazlık iki açılış merasimi doğurmuştu. Talebe teşekkülleri Üniversite Senatosundan açılış törenlerinde bir temsilcinin konuşması için müsaade isterlerdi. Senato bu isteği kabul etmez, talebe teşekkülleri de başka bir salonda kendi kendilerine merasim yaparlardı. Açılışa birkaç gün kala D. P. nin büyük sempatizanı Türkiye Millî Türk Talebe Federasyonu Genel Başkanı Samet Güldoğan senatodan mutad izni istedi. Red cevabı aldı. D. P. için ideal başkan olan Güldoğan derhal faaliyete geçti. Marmara Lokalinde geçen seneleri gölgede bırakacak, temel atma törenlerini bile fersah fersah geçecek bir merasim için hazırlığa girişti. Ne çare DP. büyüklerinin nutuklarıyla, Türkiyedeki kalkınma hamlelerini ezbere bilen federasyon birinci başkanının evdeki hesabı çarşıya uymıyacaktı. Kendisinin DP. büyüklerinin tesiriyle başkan seçilişine muhalif olan sekiz talebe cemiyeti bu seneki merasimde Sıddık Sami Onarla beraber olmaya karar verdiler. Rektörlerinin konuşmasında politikacıların bir tesiri olmıyacağını, olamıyacağını, Onarı iyi tanıdıklarından dolayı biliyorlardı.

Güldoğan merasimde oldukça yalnız kaldı. Arka sıralar tamamen boştu. Yüz kadar üniversiteli merasimi bitirmek bir hayli zor vaziyetlere duçar kaldı. Öyle ki Atatürk Anıtına çelenk koymak için lüzumlu kalabalığı temin dahi edemediler.

Baş ve Tıraş

Üniversiteyi temsil eden Sıddık Sami hoca ilim ile siyaset arasındaki münasebeti formüllerin en güzeliyle ifade etti :

"— İlim adamı siyasetle uğraşır, ama siyaset adamıyla uğraşmaz!"

Şimdi sıra politikayı temsil eden zatta. Üstad mutlaka ideal arkadaşlarına bu yakınlarda prensibi açıklayacaktır :

"— Politikacı ilimle uğraşmaz, ama ilim adamıyla uğraşır!"

Böylece genç dimağlarda, ne kadar baskı olursa olsun, nekadar uğraşılırsa uğraşılsın bazı şeylerin yer etmiyeceği ortaya bir kere daha çıkıyor ve Rektörün talebeleri, hocalarının gösterdiği ilim ışığının aydınlık yolunda politikacıları terkediyorlardı.

Kalkınma hamlelerimiz....

Geçen haftanın başında Pazartesi günü İstanbul Üniversitesinin açılışına rastlayan saatlerde Ankara Emniyet Müdür Muavini İsmail Küntay ağzından hiç eksik etmediği yaprak sigarasının külünü silkti ve telefona sarıldı. Evvelâ belirli birkaç karakolu aradı, sonra hazır kuvvete haber verdi. Küntay önemli bir polis olayını takip filan etmiyordu. Sadece Ankara Üniversitesinin açılışında gereken emniyet tedbirlerinin alınmasına nazaret ediyordu.

Sıddık Sami Onar

Hocaların hocası...

Polis memurluğundan, çalışkanlığı ve işbirliği sayesinde emniyet müdür muavinliğine yükselmiş olan Küntay, oldum olası ilim ve irfan müesseselerine karşı zaaf duyar ve bu gibi açılışların tam manasıyla mükemmel olmasını isterdi. Kapıdaki cibe atlayıp törenin yapılacağı Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesinin önüne geldi. Başını kaldırıp binanın cephesinde iri harflerle yazılı Atatürk imzalı "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" ibaresini okudu ve Atatürke hak verdi.

Saat 10 sıralarında Rektör Suud Kemâl Yetkin ve bütün öğretim üyeleri geldiler. Başbakan ve hükümet erkânı bekleniyordu. Törene ilk olarak 15 bin mark değerindeki Mercedes markalı yeni otomobiliyle Abdullah Aker geldi. Onu çok şık lacivert bir elbise giymiş Poltakan takip etti. Şimdi Başbakan ve son zamanlarda yanından hemen hiç ayrılmayan Gedik bekleniyordu. Bir ara 45575 numaralı bir araba fakültenin önünde durdu. İçinden evvelâ Gedik, sonra Menderes, Benderlioğlu ve Kemal Aygün indi. 002 numaralı otomobili gözliyenler, emniyete ait olan bu otomobilden Başbakanın ineceğini tahmin etmediklerinden şaşırdılar. Bütün foto muhabirleri emniyet teşkilâtı, rektör ve dekanlar bir anda siyah otomobile doğru koştular.

Başbakanı takiben, sayın Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Meclis Reisi Refik Koraltan geldiler.

Törene Rektör Suud Kemâl Yetkinin nutkuyla başlandı. Salonun arka sıraları tamamen boştu. Oysa bu yıl geçen yılınkinin aksine törene davetiye esası konulmamış ve isteyenin iştirâk edebileceği kararlaştırılmıştı. Ancak bu karar sadece karar verenlerin birbirine fısıldamalarından ileri gidemedi ve bu yüzden pekçok kimse törene davet edilmediği zannıyla iştirâk edemedi.

İkinci konuşmayı Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Yavuz Esmersoy yaptı. Esmersoyun D. P. ye olan yakınlığı bilinirdi. A. Ü. T. B. Başkanı konuşmasını bitirdikten sonra ceketinin açık kalan tek düğmesini de ilikliyerek, sayın Bayar ve Meclis Reisi Koraltanın elini öptü.

İlk ders İlahiyat Fakültesi hocalarından Bedii Ziya Egemen tarafından verildi. Egemen uzun uğraşmalardan sonra dersinin içinde mucizevi kalkınma hamlelerimizden bahsetmeğe muvaffak oldu ve D. P. ileri gelenleri tarafından uzun uzun alkışlandı.

Günün alkış rekorunu, kalkınma hamlelerinden, büyüklerimize bağlılığından bahsetmemesine rağmen Yetmişinci Üniversite Konserini takdim eden Hikmet Şimşek kırdı. Şimşek kürsüye geldi birkaç saniye duraklادıktan sonra J. Haydnın mevsimler oratoryosundan çalınacak parçaları elindeki kâğıda bakarak okudu.. Parçaların adı söyleydi:

Fırtına, İlkbahar Şarkısı ve Şükran......

Hafıza-i beşer nisyan

Ankarada beş ev var ki erkeklerini bekliyorlar. Beş evin müşterek tarafı erkeklerinin demir parmaklıklar arkasında bulunmasıdır. Gerçi demir parmaklıklar gerisinde olan yalnız onlar değillerdir. Fakat bu beş erkeğin diğerlerinden farkı, fikir suçlusu olmalarıdır. Ankaranın muhtelif semtlerinde beş aile; teessür içinde fakat gurur duyarak erkeklerinin evlerine dönecekleri günü beklemektedirler.

Ayşe Cenkçi

Sabrın sonu...

Kavaklıdere de Paris caddesinin üzerindeki bir apartmanda, mavi gözlü, sarı saçlı narin bir genç kadın, -Ayşe Cenkçi- bir türlü geçmek bilmeyen günleri saymaktadır. Bu ayın 10 unda 43 günlük kocası Beyhan Cenkçi Ankara Cezaevine gireli tam 3 ay bitecek. 'Bundan sonra daha 19 ayı var. Henüz tasdik edilmeyenlerle beraber 29 ayı... 25 yaşındaki Beyhan dedemirparmaklıkların gerisinde, 24 yaşındaki Ayşe ise kendi odasının dört duvarı arasında, gençliklerinin en güzel çağlarını beklemek, birbirlerine teselli vermekle geçirecekler. Fakat ikiside bu vaziyeti metanetle karşılamasını biliyorlar.

Geçen sene evlenmeğe karar verdikleri zaman Beyhan genç nişanlısına "sana kıyamıyorum" demiş. Ayşe ise bu sözleri şiddetle reddetmişti. Zaten eskiden beri erkekler gibi askerlik yaparak vatanına hizmet edemediğine üzülen bu güzel yüzlü genç kadının eline tam istediği fırsat geçmişti. "Bizimki de bir nevi askerlik" diyor ve af kanunu çıkması ihtimalinden bahsedenlere : "Biz suçlu değiliz ki, kanun ve zihniyet değişmedikten sonra kocamın hapishaneden çıkmasının ne faydası olacak?" diye soruyor.

Hadiseleri bu kadar anlayışla ve metanetle kabul etmesini bilen Ayşe kocasının şerefli yükünü hafifletmek için elinden geleni yapıyor. Kendisini çok seven, gelinleriyle en az hapishanedeki oğulları kadar iftihar eden Sadullah Cenkçi ailesinin yanında kalıyor. Beyhanın hatırası, mektupları ve tabloları arasında günlerini geçiriyor. Sokağa hemen hemen yalnız Beyhanı ziyaret için, çıkıyor. Birbirlerini çok seven genç Cenkçi çifti mesafelere rağmen yakın olabilmek için neler düşünüyor, neler icad ediyorlar. Radyo saat ayarını verirken aynı zamanda kol saatlerini kuruyor, tren seslerini beraber dinliyorlar. Geceleri aynı rüyayı görmeğe çalışmışlar ama olmamış. Son günlerde Ankara Hiltonda meşhur olan 20 sayfalık mektuplarına yeni bir çeşni katılmış. Karı koca bir polis romanı yazmağa başlamışlar. Beyhan 4 sayfa yazıp Ayşeye yolluyor, o da 4 sayfa ilâve ettikten sonra Beyhana iade ediyor. Böylece, birbirlerinin tertiplerini bozarak eğlenceli bir maceraya girişmişler.

Beyhan ciddi olarak yağlı boya resim yaptığı için Ayşe, her ziyaret günü içeriye renk renk boyalar, boy boy fırçalar taşıyor. Kocasının kendisine yolladığı tabloları, sevimli görümcesi ile beraber, misafirlerine iftiharla gösteriyor.

Genç Bayan Cenkçinin merak ettiği bir nokta var: Beyhanın cezaevinde sigaraya alışması. Fakat şimdiye kadar başlamadığına göre bu tehlikeyi de atlatmış sayılır.

Tatlı hayallere, olmayacak ümitlere kendisini kaptırmamaya çalışan Ayşe Cenkçi, güzel mavi gözlerinin içi parlıyarak anlatıyor: "Çıkınca Beyhanı evde bekliyeceğim. Cezaevinin önü çok kalabalık olur. Hemen Mevlânayı ziyarete gideceğiz. İkimizin de ona çok hürmetimiz var. Zaten Beyhan teslim olmadan son günümüzü de Konya da geçirmiştik. Sonra tabii askerliğine devam edecek. Ama bu sefer yedeksubay olarak..."

Beyhan Cenkçinin Ulus Gazetesinden ve Ankara Hiltondan yakın arkadaşı Ülkü Arman, ailesinin Bahçelievlerdeki yeni evini bilmiyor. Yalnız annesi ve kız kardeşi Sunay'ın anlattıklarından bir fikir edinmeye çalışıyor. Yeşil gözlü, güler yüzlü sevimli bir hanım olan Bayan Arman oğlunun odasını hazırlamış, bekliyor. 19 Kasımda Ülkü cezaevine gireli tam bir yıl olacak. Geri kalan 14 ayını Asri Cezaevinde geçirmesi ihtimali var. Temyizde tasdik bekleyen dâvalarla bu müddet daha da uzayabilir..

1946 dan itibaren Demokrat Parti için çalışmış olan İsmail Arman oğlunu görmeğe cezaevine gidemiyor. Kalbi rahatsız olduğu için doktorlar kendisine heyecanı menetmişler. Bayan Arman ile kızı ziyaret günlerini iple çekiyorlar. Pazar Çarşamba arası daha kolay geçiyor da Çarşambadan sonra Pazar pek uzun geliyor. Zavallı annenin kalbi, cezaevinin karanlık hücresinde, sık telin arkasından oğlunun yüzünü görünceye kadar heyecanla atıyor. Ülkünün yüzü gülüyorsa, içi biraz ferahlıyor. Gülmüyorsa göz yaşlarını zor zaptediyor. Bir seferinde oğlunun teller içinde hasta, ayakta sallanır bulmuş, yüreği parçalanmıştı. Çok nazlı ve ihtimamlı büyütülmüş Ülkünün cezaevinde gösterdiği metanete en başta annesi hayran. Bayan Arman oğlunun sevdiği yemekleri pişirerek -sevmedikleri, zeytinyağlı pırasa, bamya ve patlıcanlı pilâv-, istediği kitapları, boyaları -Ülkü sulu boya üzerinde çalışıyor-, temin ederek, bu hür fikir mücadelesinde kendine düşen payı büyük bir olgunlukla yapıyor.

Geçen sene Meclis tatile girmeden evvel çıkan af kanunu lâflarına oğlunun bütün ikazlarına rağmen inanan Bayan Arman hazırlığa başlamış; Ülkünün elbisesini ütücüye bile yollamıştı. Fakat vaziyeti içerdekilerin dışardakilerden daha iyi görebildikleri anlaşıl-

ile malûl değildir

mıştı. Ülkünün annesi günlerce gidip elbiseyi geri alamamıştı.

18 Eylülde Ülkü Arman, Ankara Hiltonda 26 yaşına bastı. Bu, ailesi için gözyaşları arasında kutlanan ikinci yıldönümü oldu. Senelerce evvel Ülkü küçücükken, bir defa daha yaş günü hastahanede, teessür ve heyecan içinde geçirilmişti.

Ama İnşallah Bayan Armanın dediği gibi, bu son olacak, şerefli basın mensupları yakında çok iyi günlere kavuşacaklar. Bu inanç, sarsılmaz azim ve eşsiz gururla Armanlar Ülkülerini bekliyorlar.

Küçükesat semtindeki bir apartman dairesinde, demir parmaklıklar gerisindeki kocasını bekleyen bir genç kadın daha var. Bütün teselli ve eğlencesini postacının her gün getirdiği mektuplarda bulan bu kısa siyah saçlı, zayıf genç kadın Tarık Halulunun 8 aylık karısı Nural Haluludur. Kocası İzmirde Buca cezaevinde 16 aylık mahkumiyetini çekmektedir. Kendisi çalıştığı için işini terkedememiş, annesiyle beraber Ankarada kalmıştır. Tarığı İzmir cezaevinde ziyaret ettiği zamanlar, o hareketli eşini, dört duvar arasında kapalı görünce çok fena olmuş, fakat gene onun cesaret ve metanetinden kuvvet almıştı.

Bu günlerde, Tarık Halulu, genç karısını, çok yaşlı anne ve babasını, işini ve herşeyden fazla sevdiği hürriyetini arkasında bırakıp hapishaneye gireli tam 1 sene oluyor. Nural sayılı günlerin nihayet azalmakta olduğunu görerek, eşinin dönüşü için evini tanzim etmeğe başlamış.

Tarık Halulunun yakın arkadaşı ve kendisi gibi Akis'in yazı işleri müdürlerinden olan Yusuf Ziya Ademhan ise 28 aylık mahkûmiyetini Kemaliye Cezaevinde doldurmaktadır. 70 yaşındaki babası ve 65 yaşındaki annesinin yakınında olabilmek için orasını tercih etmiştir. Fakat Ankaradaki ablası ağabeysi ve bütün arkadaşlarıyle daimi temas halindedir.

Erkeklerini bekleyen bu evlerin beşincisinde ise, Metin Tokerin Ayten sokaktaki evinde, geçen cuma günü mahzun bir yıldönümü kutlandı.

Öğleden sonra kıvırcık kumral saçlı, iri siyah gözlü bebek sevinç çığlıkları atarak tam 341 gündür Ankara Hiltonda Adnan Menderesin bir ideal arkadaşını küçük düşürücü neşriyattan dolayı, çile doldurmakta olan babası Metin Tokerin cezaevinden yolladığı tahta oyuncak paketini açmağa çalışıyordu. Tabii 2,5 yaşındaki küçük ablası Gülsün derhal yardıma koştu. Fakat birkaç saatten beri bir yaşına basmış olan Nurperi kendi işini kendi görmek istiyordu. Mesele büyümeden anneleri araya girdi. Metin Toker her iki kızını da düşünerek oyuncak yollamıştı. Tahta beşikler ve arabalar paylaştırıldı. Kızlariyle tanışması pek kolay olmadığından Metin Toker her ikisine de çok düşkündü. Gülsünün doğumundan 15 gün evvel Adnan Menderesin diğer bir ideal arkadaşını küçük düşürücü neşriyattan dolayı hapsedilmiş, evlâdını ancak 8 aylıkken evinde bağrına basabilmişti. İkinci kızını da 24 günlük beşiğinde uyurken bırakıp gitmişti. 30 Kasımda evine döndüğü zaman ilk acemi adımlarını atmağa çalışan Nurperi onu kapıdan karşılıyacaktır.

Nurperi yıldönümü pastasındaki mumunu, tabii gene ablasının yardımı ile, söndürdükten sonra büyük babası İsmet İnönünün, anne annesinin, amcası Mübin Tokerin tebriklerini kabul etti. Yalnız babasının elini öpebilmek için Pazara kadar, görüş günü bekliyecekti.

Teessürlerini birbirlerine belli etmemeğe çalışan İnönü ve Tokerler için üzücü bir gün daha geçmişti. Çok şükür ki içerdekiyle beraber dışardakilerin de çileleri dolmak üzereydi. Ay sonunda Özden Toker kocasını karşılamağa hazırlanıyordu. Bayan Toker bir sene evvel kaldırdığı kocasının elbiselerini sandıktan çıkardı. Ceketleri, pantolonları ütülerken, kendisi gibi cezaevindeki erkeklerini bekleyen gazeteci ailelerini düşünüyor ve dua ediyordu: Darısı onların başına...

İnönüler, Gülsün ve Nurperi Tokerle birlikte

Babasız geçen bir yıl...

ÇALIŞMA

Sendikalar

Parmak basılan mukavele

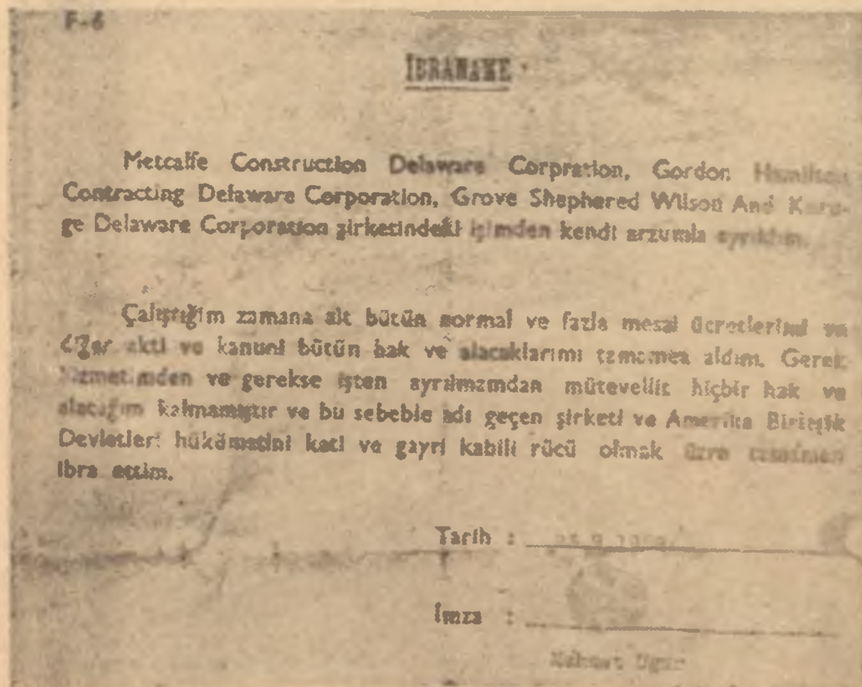
Geçen haftanın başında, orta boylu, saçları hafifçe dökülmüş bir politikacı karşısında oturan ve ellerini kavuşturarak merakla ne diyeceğini bekleyen üç adama dönerek:

"Ne yapalım. Mahkemeye müracaat edin" dedi ve sigarasından bir nefes daha çekerek havası ılınmış odanın ortasına doğru üfledi. Üç adam evvelâ birbirlerine sonra karşılarındaki politikacıya bakarak sustular. Daha sonra sessizce odayı terkettiler.

Aynı saatte hâdisenin cereyan ettiği binanın önünde 350 kadar işçi toplanmış ve sessiz bir protesto yürüyüşü yapıyordu. Üç adamdan biri İzmirin işçi milletvekili Ahmet Ünal, diğerleri ise, inşaat işçileri sendikası başkanı Tahir Öztürkle, Oley-İş Sendikası Başkanı İsmail Arastı. Bir gün evvel Metcalfe - Hamilton adlı Amerikan Şirketinin işinden çıkardığı 550 işçinin işine iade edilmesi için Çalışma Bakanına müracaat etmişler ve sadece nasihat almışlardı. Çalışma Bakanlığının önünde toplanan 350 ye yakın işçi polis marifetiyle dağıtıldı.

Hâdise geçen haftanın başında adı geçen şirketin bir ibranameyi imzalatmak istemesiyle başladı. İlk üç satırı İngilizce olarak şirketin isimleri yazılı ibranamede işçinin bütün haklarını tamamiyle iktisap ettiği ve şirketten hiç bir alacağı kalmadığı yazılıydı. 550 işçiye bu ibranamenin imzalanması emredildi ve ancak ondan sonra bir aylık paralarının verileceği söylendi. Aynı gün Şirket Müdürü Mac Artür tarafından 550 işçiye ertesi gün işlerine gelmemesi de tercüman vasıtasıyla tebliğ edildi.

550 işçi üç taraftan zor duruma düşüyordu. Birincisi işlerine nihayet veriliyordu, ikincisi ibranameyi imzalamadan paralarını alamıyacaklardı. Üçüncüsü de ibranameyi imzaladıkları takdirde hem kıdem tazminatlarını kaybedecek hemde ihbar tazminatı alamıyacaklardı. Zira şirket işçilerle altı aylık mukavele yapıyor, altıncı ayın sonunda böyle bir ibranameyle işin içinden sıyrılıveriyordu. Altmış kadar işçi İngilizce ibarelerle dolu kâğıda imza yerine parmak basarak paralarını aldılar. Diğerleri imzalamamakta ısrar etti.

F-6

İBRANAME

Metcalfe Construction Delaware Corpration, Gordon Hamilton Contracting Delaware Corporation, Grove Shephered Wilson And Kruge Delaware Corporation şirketindeki işimden kendi arzumla ayrıldım.

Çalıştığım zamana ait bütün normal ve fazla mesai ücretlerimi ve diğer akti ve kanuni bütün hak ve alacaklarımı tamamen aldım. Gerek hizmetimden ve gerekse işten ayrılmamdan mütevellit hiçbir hak ve alacağım kalmamıştır ve bu sebeble adı geçen şirketi ve Amerika Birleşik Devletleri hükûmetini kati ve gayri kabili rücû olmak üzre tamamen ibra ettim.

Tarih : 25.9.1959

İmza :

Amerikan şirketinin ibranâmesi

İmzaya dikkat!..

Lokavt mı değil mi?..

Sendika temsilcileri hâdisenin bir lokavt olduğunu ileri sürerek duruma savcılığın el koymasını istediler. Zira işçilerin çıkarıldığının hemen ertesi günü 150 kadar işçi, işe alındı ve çalıştırılmaya başlandı. Lokavt Türk Kanunlarına göre yasak olduğundan temsilciler, savcılığın işe el koymasını istiyorlardı.

İşe alınan 150 kişiyi tesbit için sendika temsilcileri Gölbaşına gittiler. Ancak, gelecekleri evvelden haber alındığı için şirket tedbirini aldı ve işçilerin hepsini, iş yerinden uzaklaştırdı. İşçi temsilcileri durumu bir zabıtla tesbit ettiler.

Meseleye bu noktadan bakılınca şirketin lokavt yaptığı söylenebilir. İkinci bir nokta da akdedilen 6 aylık mukaveleler 5018 sayılı iş kanununun 13. maddesine aykırı bulunmaktadır. Ayrıca Amerikan Şirketinin inşaat yerinde kurduğu özel bir bekçi teşkilâtı şirketin hüsnüniyetle hareket etmediğini de ortaya koymaktadır. Bu teşkilât inşaatı beklemekten ziyade iş verenin, işçilerden birinin işine son vermesini beklemekte ve ameleye tek kelime söyletmeden kolundan tutup atmaktadır. Bütün bunların dışında iki sene evvel DP grubunu ayağa kaldıran meşhur "Silolar" hâdisesinin kahramanının da bu şirket olduğu düşünülürse işler adamakıllı çıkmaza girmektedir.

Türk topraklarında mer'i Türk Kanunları mevzuatı dahilinde halli gereken meseleyi kendi düşündükleri şekilde yoluna koymağa çalışan Amerikan şirketi mümessilleri hâdisenin üçüncü günü parayı vermeğe razı oldular. Ancak bu sefer de 27 günlük yevmiyeleri vermeği kabul ediyorlar 3 günlük yevmiyelerin çalışılmadığı için verilmesine taraftar görülmüyorlardı. Çalışma Vekâleti temsilcilerinin de hazır bulunduğu toplulukta bu mesele zapta geçirildi.

Para sıkıntısı..

Amerikan şirketinin etrafındaki çember hergün biraz daha daralıyordu. Şirket, işçilerin parasını ödemek zorundaydı. Hem işveren vekili hemde D. D. Yollarında yüksek dereceli memurlardan olan Cahit Demirdöken paraların verilmesi lüzumunu anladı. Ne varki şirketin elinde para mevcut değildi. Zira Milli Savunma Bakanlığı hesabına yapılan inşaatta, şirket taahhüdlerini yerine getirir getirmez Bakanlığa müracaat ediyor ve tamamlanan kısmının parasını istiyordu. Bakanlık şirkete para yerine, bono vermekteydi. Bonoların zamanı gelince tahsili cihetine gidiliyordu. Oysa bu sıralarda piyasadaki para sıkıntısı şirkete ziyadesiyle tesir etmiş ve bonoları kırdıramaz olmuştu. Elinde mevcut para yoktu ve 550 işçinin parasını birden ödeyemiyecekti. Öte yandan bu işçiler ihbar tazminatı istemekte ve ısrar etmekteydi.

AKİSİN bu sayısının dizgiye verildiği şu sıralarda 550 işçinin bir kısmının parası ödenmiş durumdadır. Ancak ortada hadisenin Lokavt olup olmadığı meselesi halen mevcuttur. Zira işlerinden atılan 550 işçinin yerine bu miktarda olmasa bile işçi alınması gerekmektedir. Aksi takdirde Gölbaşının en mutena yerindeki Amerikan sitesinin inşası duracaktır. İşçi temsilcileri meseleyi burada kapamamak azmindedirler.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kiralar

Ezeli dert

Geride bıraktığımız hafta içinde bir sabah işine gitmek üzere erken saatte Bahçelievler Pazar durağından otobüse binen bir memurun yanında oturan yolcunun elindeki Zafer Gazetesine gözü takıldı. Son zamanlarda D. P. için önemli havadisleri büyük puntolarla yayınlamayı adet edinen bu hükümet organında dört sütun üzerinden en üst köşede bir haber vardı. Bu haberde bir müddettenberi hazırlanmakta olan Kira Kanunu lâyihasının esaslarının tesbit olunduğu belirtiliyor ve yeni tasarıdaki gayenin "Gayrimenkul inşaatını teşvik ve kiracının normal bedel ödemesini temin" olduğu ilâve ediliyordu. Otobüsteki memurun Zafer gazetesini okumak adeti değildi. Buna rağmen daireye gidince ilk işi hergün muntazaman masasının üzerine bırakılan iktidar organında "Kira Kanunu lâyihası"nı okumak oldu.

Dünyadaki bütün ileri memleketlerindeki mevzuatın tetkikinden sonra hazırlandığı bildirilen "Yeni Kira Kanunu" lâyihası bilhassa kiracılar için yeni yükler tahmil etmekte ve bütün iddialara rağmen "Normal bedel ödeme"yi gerçekleştireceği sanılmamaktadır. Öyleki, yeni lâyihaya göre, bir gayrimenkulün senelik kira bedeli yekûnunun, arsa itibari kıymeti ile, bina inşaat itibari maliyeti mecmuunun yüzde onunu geçmemesi, prensibi kabul edilmektedir. Tasarının sadece bu kısmındaki "İtibari"lerin neler getireceği bilinmezken birde işin içine "Fiyat konjonktürüne göre muayyen nisbetteki değişikliklerin muntazam kira bedellerine aksetmesi"nin girmesi kiracılara tahmin edilen yeni yükler getirecektir. Bugünkü kira rejimi içinde gayrimenkul inşaatı ayrıca bir teşvike lüzum hissetmeden durmaksızın artmaktadır.

Bahçelievlerin Pazar durağından otobüse binen memur iki kişilik ailesiyle birlikte üç odalı bir apartman dairesinde oturmaktadır. Üç odalı dairesi için ev sahibine ayda üçyüz lira ödemektedir. Ev sahibi bir müddet önce apartmanın diğer dairelerinden ikisini satışa çıkarmış, fakat istediği fiatı vermediklerinden sadece bir tanesini 65 bin liraya satmıştır. Şimdi yeni kanun lâyihası meclisten geçip kat'iyet kesbettiği takdirde iki kişilik aile efradı ile Bahçelievlerde Pazar durağına üç dakika mesafede oturan memur ev sahibine ayda tam 540 lira ödemek zorunda kalacaktır.

D. P. idarecilerinin, bütün ikazlara rağmen uzun müddet yürütmüş oldukları enflasyonist politikanın neticeleri de meydandadır. Şimdi bu gayri tabii durum içinde ateş pahasına yükselmiş gayrimenkul fiatlarına göre kiraların ayarlanması bilhassa, Bahçelievler Pazar durağında oturan memur gibi sabit gelirli vatandaşların tahammülü güç yükler altında inletilmesi demek olacaktır.

Fransa

Kredi İstemiyor

Fransa geçen hafta içinde Birleşik Amerikanın 21 bankasının geçen sene sonunda açmağa karar verdiği 200 milyon dolarlık krediyi almıyacağını bildirdi. Bu konuda yapılan açıklamada Fransa Hükümetinin geçen sene sonunda memleketi, içinde bulunduğu iktisadi krizden kurtarmak için başvurduğu kredi sisteminin artık lüzumsuz bir hale geldiği ifade edildi. Hatırlarda olduğu üzere Fransa iktisadi ve mali konularda geçen sene son derece şiddetli kararlar aldığı zaman krizi atlatmak için birçok Avrupa bankasından kısa vadeli kredi temin etmişti. Bu arada ihtiyati tedbir olarak 200 milyon dolarlık bir kredi için Amerikan bankalarına müracaat yapılmış ve müsbet cevap alınmıştı. O günden bu güne Fransız maliyesinin gösterdiği mühim inkişaflar Birleşik Amerika bankalarının Fransaya karşı itimatlarında ne kadar haklı olduklarını isbat etmiş olmaktadır.

1958 senesi sonundan bu yana Fransanın altın ve dolar olarak döviz ihtiyatları 800 milyon dolara yükselmiş bulunuyor. Bu miktara kısa vade ile temin edilen 600 milyon dolarlık kredinin ödenmesi dahil değildir.

Fransa Chase Manhattan Bank'a yukarıda sözünü ettiğimiz kredinin alınmayacağı hakkında kararını bildirince bankanın direktörü, Fransanın bu kadar kısa zaman içinde iktisadi krizi atlatmasından duyduğu memnuniyeti bildirmiştir. Fransanın son kararı ile birlikte Birleşik Amerika karşısında iktisadi durumunu kuvvetlendiren devletlerin sayısı ikiye yükselmektedir. Bilindiği gibi İngiltere'de bir müddet önce Birleşik Amerikadan temin etmiş olduğu 250 milyon dolarlık krediyi daha vâdesi gelmeden ödemişti.

A. B. D.

Gümrükler kalksın

İçinde bulunduğumuz ayın başında Tokyoda başlıyan GATT-Gümrük tarifeleri ve ticaret anlaşmaları konferansında Birleşik Amerika temsilcisi D. Dillonun yaptığı açıklama bütün dünya iktisadi çevrelerinde çok geniş akisler uyandırdı. Dillon Birleşik Amerikanın bir kısım GATT üyesi devletlerin aşırı gümrük ve ticaret engelleri karşısında dış tediye muvazenesinde büyük miktarda açıklar verdiğini ve bu halin böylece devam edemiyeceğini söyledi. Hariciye Vekâleti İktisadi işler yardımcısının yaptığı açıklamalara göre Birleşik Amerikanın 1958 bütçe yılı içindeki dış tediye muvazenesi açığı 3.5 milyon doları bulmaktadır. Bu miktar doğrudan doğruya ithalat ve ihracat arasındaki farkı göstermekten ziyade Birleşik Amerikanın iktisaden geri kalmış memleketlere yaptığı yardımdan, hür dünyanın müdafaası için yapılan askeri masraflardan, hususi teşebbüsü desteklemek için hükümetin dış yatırımlara yaptığı sübvensiyonlardan ileri gelmektedir.

Birleşik Amerika bilhassa İkinci Dünya Harbi sonrasında harpten iktisaden çok kötü durumda çıkmış olan devletlerin kalkınmaları için bir takım gümrük ve ticaret engelleri ihdas etmiş olmalarını makul karşılamıştı. Ancak geçen hafta içinde Tokyoda Dugles Dillonun da söylediği gibi "kendi paraları hemen hemen tam konvertibilite kazanan" memleketlerin hâlâ bir takım yüksek gümrük tarifelerinin ardına saklanmaları ve böylece altın ve döviz stoklarının artmasını temine gayret etmeleri ancak merkantilistler devrine mahsus bir zihniyetin ifadesi olarak görülebilir.

Dillonun da belirttiği gibi iktisadi yönden gereken kıvamı bulmuş olan devletlerin serbest ticarete doğru gitmeleri şarttır. Yoksa bir noktaya ulaştıktan sonra ticarette yapılan kayıtların müsbet netice vermiyeceği ileriye doğru hamle yapmayı önliyeceği tabiidir. Bu durum karşısında İngiltere gibi parası tam Konvertibilite kazanmış bir devletin hâlâ Amerikan otomobillerinin memlekete girmesini önlemek için, ağır gümrük tarifeleri tatbik etmesi Birleşik Amerikanın da karşı tedbir almasına, misillemede bulunmasına sebep olacaktır. Bu durumdan hasıl olacak yeni hâl ise Birleşik Amerikadan ziyade halen İktisadi yönden kuvvetli olan diğer memleketlerin aleyhine olacaktır. Çünkü bu memleketler iktisadi kuvvetlerini Birleşik Amerikanın iktisaden geri kalmış memleketlerine yaptıkları yardımlar sayesinde temin etmektedir. Zira A. B. D. den yardım alan memleketler ithalatını daha ziyade İngiltere Japonya gibi memleketlerden yapmaktadır. Bu devletler ise dış yardımlarda bulundukları ve kendilerine rahat ihracat pazarı buldukları gibi koydukları birtakım engellerle Amerikadan ithalatı güçleştirmektedirler.

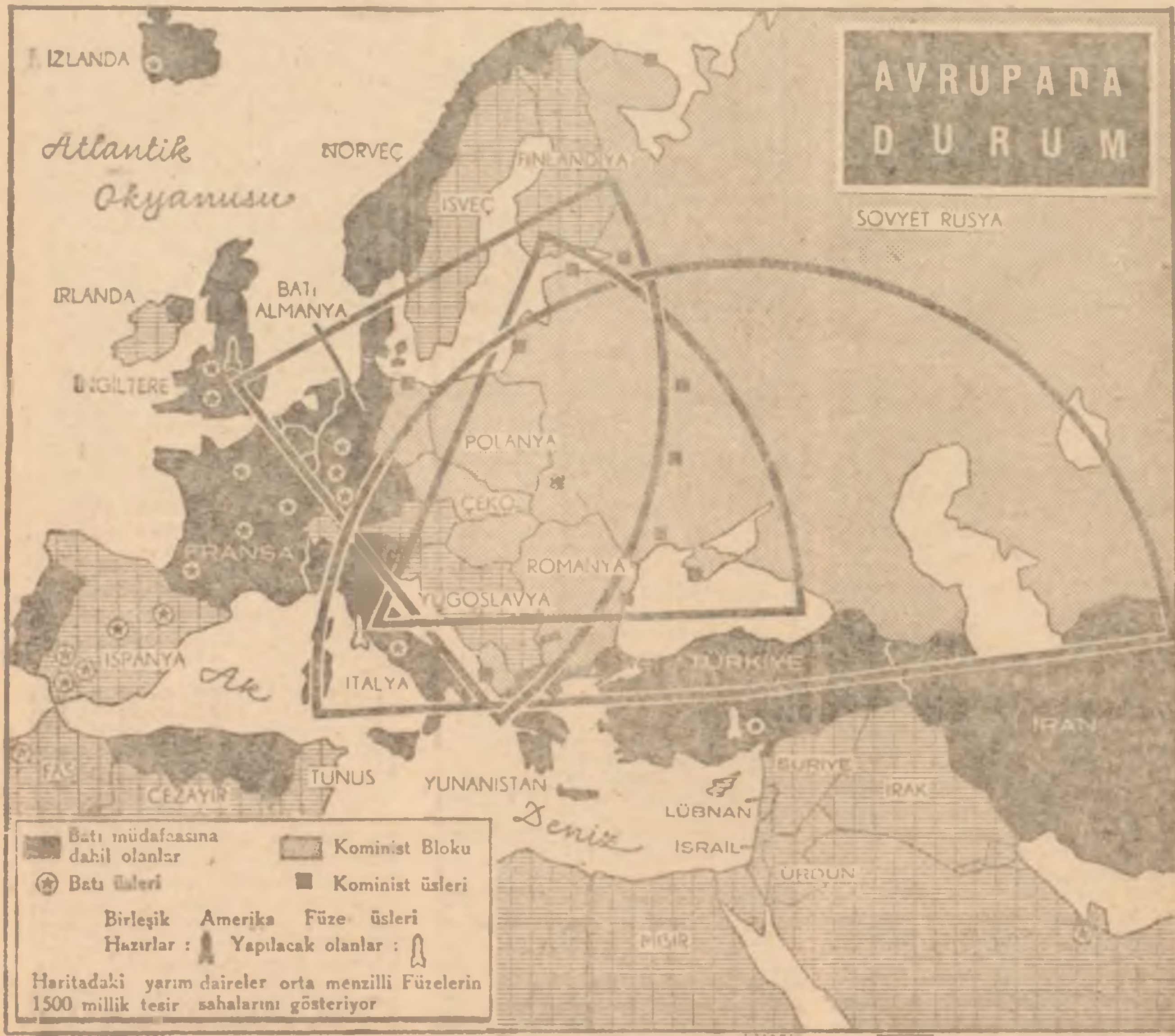
Nato

Füze üsleri

Geçen hafta Birleşik Amerikanın Fas Hükümetinin isteği ile bu memleketteki üslerini tahliye edeceği ve Türkiyede füze üsleri kurmaya başlıyacağı açıklandı. Böylece Krutçefin daima batılılara tehdit yağdırmak için bahis konusu ettiği "Füze Üsleri" meselesi bir kere daha günün konusu olarak önem kazanmış oldu.

1957 yılının aralık ayında Pariste toplanan NATO konseyi Avrupada füze üsleri kurulmasını kararlaştırmıştı. İşte bu karara göre kurulacak füze üsleri NATOnun müdafaa sistemi içinde kullanılacak fakat Amerikanın da veto hakkı olacaktı. Böylece İngiltereden başlıyarak Fransa, Yunanistan, İtalya ve Türkiyede orta menzilli balistik füzeleri "İntermediate range ballistic missile" İRBM üsleri kurulacaktı. Aradan geçen iki senelik devre içinde İngilterede her biri 15 Thor füzesinden müteşekkil 4 üs kurulmuştur. Bunların idaresi Birleşik Amerika ile İngiltere arasında yapılan anlaşma gereğince İngiliz kraliyet hava kuvvetlerine bırakıldı. İngilterenin ardından Fransa kendi toprakları üzerinde kurulacak üslerin kendi idaresine verilmesini ve gene kendi toprakları üzerindeki Atom üslerinin de kendi kontrolünde bulunmasını istiyordu. Birleşik Amerika ile birlikte atom kulubüne dahil olması dolayısıyle İngiltereye verilen bir nevi imtiyazın Fransaya da teşmil edilmesine NATOnun Avrupa genel komutanı Norstad itiraz etti. Norstadın kanaatine göre müttefiklere verilecek hareket serbestisi NATOnun Avrupadaki müşterek müdafaa plânlarının başarısını engelliyecekti. Böylece Fransadaki üsler meselesi askıda kaldı. İtalya Fransa örneği itirazlar ileri sürmediğinden 1957 kararı gereğince bu memlekette onbeşer Jüpiter İRBM den müteşekkil iki üssün kurulmasına geçildi. Yunanistan veya Kıbrısta tesis edilecek üslerden tamamiyle stratejik mülahazalarla -Türkiyede kurulacak üslerin daha faydalı olacağı Yunanistan veya Kıbrıstaki üslere lüzum göstermiyeceği düşüncesiyle - vazgeçildi. Nihayet Başvekil Menderesin son Amerika seyahati sırasında yapılan görüşmeler daha sonra NATOnun Avrupa kara kuvvetleri komutanı korgeneral Spidelin memleketimizi ziyareti ve Fastaki Amerikan üslerinin tahliyesi meselesi, memleketimizde kurulacak füze üslerinin tesisini çabuklaştırmış bulunuyor. Henüz nerelerde kurulacağı bilinmeyen üslerin bütün kuruluş masrafları ile, üslere gelecek füzeler Birleşik Amerika tarafından karşılanacaktır.

Pasifikten Suudi Arabistana ve

oradan İngiltereye kadar uzanan bölgedeki Amerikan üslerinin hür dünya savunması için önemi takdir edilmektedir. Bu üslerin önemi hernekadar Sovyet Rusyaya yakınlıkları dolayısıyle Sovyet hücumuna karşı hassas oluşu, uzun menzilli kıtalar arası Atlas füzelerinin tekâmül etmesi ve uçakların benzin ikmalinin havada yapılması ile sarsılmış ise de, önemini kaybetmiş değildir. Çünkü Sovyet Rusyayı çevreliyen Amerikan deniz aşırı üsleri Rus baskılarının tesirini azaltmakta, taktik hava kuvvetlerinin hareket kaabiliyetini en yüksek haddine çıkarmakta ve ayrıca bulundukları memleket halkına Amerikan Birleşik Devletlerinin kendilerini bir Sovyet hücumu vukuunda terketmiyerek, içten müdafaa edeceğine inandırdığından, askeri bakımdan olduğu kadar politik bakımdan da önem taşımaktadır. Ancak bu politik avantajına rağmen Amerikan askeri çevrelerinde sabit füze üslerinin terkedilip seyyar füzeler kullanılması cereyanı hızla gelişmektedir.

Güvenlik Konseyi

Başta Birleşik Amerika olmak üzere, Batı bloku, 11 üyelik Güvenlik Konseyinde yedi oylık karar çoğunluğunu elde bulundurmayı arzulamaktadır. İşte Birleşik Amerika'nın Güvenlik Konseyine Türkiye'yi seçtirme gayretinin sebebi budur.

Şimdilik, güvenlik konseyindeki yedi oyluk çoğunluğu sağlamakta batı için bir zorluk yoktur. Öyle ki, birçok konuda batılılar safında yer alan Tunus da dahil edildiği takdirde güvenlik konseyinin 10 üyesi karşısında Sovyet Rusya tek başına kalmaktadır. Fakat önümüzdeki aylar içinde bu durumun batı aleyhine değişmesi beklenmektedir. Ocakta, tarafsız bir politika güden Seylan Kanada'nın yerini alacak. 1961 Ocağında da Tunus'un yerine büyük bir ihtimalle Birleşik Arap Cumhuriyeti geçecektir. Bu arada halen devam etmekte olan Polonya Türkiye mücadelesini Polonya kazandığı veya ikisi de mücadeleden çekilip bir nötralist devlet seçildiği takdirde güvenlik konseyi içindeki durum Batının lehine olmak üzere 7 ve karşı 4 olacaktır. Bu yeni durumda Batılılar gene Birleşmiş Milletler Genel Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak imkânını muhafaza edecek, hür memleketlerin sadece birinin başka türlü düşünmesi halinde meseleler çıkmaza girecektir.

Kaldı ki Güvenlik Konseyinde daima temsil edilen Orta ve Güney Amerika Devletleri, birkaç koyu ve hayasız diktatörlük hariç, artık yavaş yavaş Amerikadan daha müstakil bir politika gütmek temayülündedirler. Türkiye-Polonya rekabeti sırasında Arjantin, Brezilya, Venezüela, Panama gibi Devletlerin, Amerikanın çok kuvvetli ısrarına rağmen, Türkiyeye değil, Polonyaya oy vermeleri bunun pek belirli bir işaretidir. Bu temayül, (beklendiği gibi) arttığı takdirde, bu devletlerin, hele Asya ve Afrikayı ilgilendiren sömürge meselelerinde, (İngiltere ve Fransayı istemeyerek de olsa bazen takip eden) Amerikanın baskısına rağmen Batı bloku aleyhinde oy vermesi ihtimal dahilindedir.

Öte yandan, bundan da önemli olan başka bir yenilik daha ortaya çıkmıştır. O da Komünist Çinin Birleşmiş Milletlere alınması ihtimalinin günden güne artmasıdır. Eğer atom denemelerinin durdurulması bahsinde Amerika, İngiltere ve Sovyet Rusya arasında bir anlaşma olursa (ki bu anlaşmanın, Cenevredeki Konferansta olmasa bile, önümüzdeki ilk Zirve Konferansında akdedilmesi kuvvetle muhtemeldir.) Komünist Çinin bu anlaşmanın dışında tutulması imkânsız olacaktır. Aksi halde, anlaşma tatbik edilemeyecek demektir. Böyle olunca, atom denemelerinin durdurulması ve buna benzer her türlü silâhsızlanma tertiplerinin gerçekleşmesi, aynı zamanda, Komünist Çinin tanınması ve Birleşmiş Milletlerde Formozanın işgal ettiği yere oturmasını kolaylaştıracak bir adım olacaktır. Çünkü, Pekin, bu gibi silâhsızlanma anlaşmalarına katılmasının bedelini istemeği ihmal etmeyecektir.

Bu durumda, Amerika bakımından yedi oyluk çoğunluğu sağlamak için kendisine en çok bağlı Devletleri Konseye sokmasının önemi büsbütün artmaktadır. Amerika bunda muvaffak olamazsa, Güvenlik Konseyinde 1946 dan beri devam eden Batı hakimiyetinin yerini, Sovyet hakimiyeti almayacak: fakat, nötralistlerin hakemliği devresi başlayacaktır.

Doğu - Batı

Yüksek kademe

Artık kimsenin şüphesi kalmadı. Bu gün değilse yarın Başkan Eisenhower, Başvekil MacMillan, Reisicumhur General de Gaulle ve Başvekil Nikita Krutçef karşı karşıya gelecek, dünyayı bir soğuk harp dalgası içinde bırakan meseleleri müzakere edecekler. Cenevrede yapılan Hariciye Vekilleri Konferansıyla başlıyan Doğu - Batı yakınlaşması hareketi MacMillanın Sovyet Rusyaya, Nikita Krutçefin Birleşik Amerikaya yaptıkları seyahatlarla gelişti. Camp Davit konuşmalarının havayı iyiden iyiye vumuşattığı söylendi. Nihayet Krutçefin uzun zamandanberi teklif etmekte olduğu Doğu - Batı "Yüksek Kademe" konferansının gerçekleşeceği fikri bütün dünyaya hakim oldu.

Prensip itibariyle dört devlet başkanının karşı karşıya gelmesi kararlaştıktan sonra şimdi meselenin daha düne kadar ikinci plânda mütalaâ edilen kısmı ele alınacaktır. Önce batılılar kendi aralarında bir fikir birliğine varmak için toplanacaklardır. 19 Aralık batılılar arası Yüksek kademe toplantısının tarihi olarak tesbit ve ilân edildi. 19 Aralıkta Eisenhower, de Gaulle, MacMillan ve Adenauer Parisde bir masa etrafında batı dünyası namına nasıl hareket edeceklerini kararlaştıracak, tutumlarındaki son rötuşları yapacaklar. Bu toplantıdan önce Başkan Eisenhowerin Romadan başlıyarak Uzak Doğuya yapacağı seyahat 19 Aralık için muhakkak faydalı olacak.

Batı dünyası da artık yüksek kademe toplantısı sırasının geldiğine inanıyor. Bütün dünyanın sulhu temin yolunda ümitler bağladığı Yüksek Kademenin boşa çıkmıyacağı kanaati taraftar kazanıyor. Her geçen gün biraz daha yumuşayan havaya biraz daha müsbet eleman katmak için gayretler sarfediliyor. Birleşik Amerikanın daima Krutçefin hücumlarına hedef olan deniz aşırı üslerinden fedakârlık yaptığına delil olarak, Fastakileri tahliye ile Yunanistan ve Kıbrısta kurulacak üslerden vazgeçilmesi ileri sürülüyor. Fakat diğer yandan batılılar arasında, ilerdeki yüksek kademede bahis konusu edilecek problemler üzerinde bir takım anlaşmazlıklar olduğu göze çarpıyor. Berlin konusunda, MacMillan ve Başkan Eisenhower Sovyet Rusyanın sadece bu şehrin statüsünü tanımasını, müttefiklerin haklarına itiraz etmemesini yeter buluyorlar. Oysa General de Gaulle Nikita Krutçefin Berlin konusundaki ültimatomlarını kuru blöflerden başka birşey olmadığı üzerinde ısrar ediyor. Şansölye Adenauer ise Berlin meselesinin yüksek kademe konferansının gündemine alınmasını istiyor. Silâhsızlanma bahsinde MacMillan ile Eisenhower ilk adım olarak atom denemelerinin hemen durdurulmasını teklif ediyorlar. Ne varki General de Gaulle Fransanın diğer büyükler yanında daha itibarlı olmasını temin etmek için atom bombası denemelerinin Fransa başarıya ulaşıncaya kadar, devam etmesini istiyor. Atom bombası denemelerinin durdurulması için Sovyet

Rusyanın askerlerini Doğu Almanya ve Polonyadan çekmesini şart koşuyor. Adenauer ise halihazırda bahis konusu ilan silâhsızlanma meselesinin sadece yeni silâhlanmıya başlıyan Batı Almanyaya yöneltildiğinden kaygulanıyor. MacMillan ne olursa olsun liderlerin toplanıp konuşmalarını, başarıya ulaşmasalar bile bu toplantıları tekrarlamalarını istiyor. Diğer müttefikler bu konuda itirazda bulunuyorlar. İşte 19 Aralıkta batılılar bütün bu fikir ayrılıklarını ortadan kaldırıp müşterek bir hareket tarzı tâyin etmek için, toplanıyorlar. Biraz güç olmakla beraber 22 Aralıkta Paris toplantısı sona erdiği zaman batılıların gene her zaman olduğu gibi tek ve sağlam bir cephe halinde birleşmiş olacakları tahmin edilebilir.

Kore

Demokrasiye paydos

Geçen hafta içinde dünyanın nazarları birden Güney Kore üzerine çevrildi. Önce Sovyet Rusya Başvekili Nikita Krutçef, Sovyet yüksek şurasının toplantısı sırasında yaptığı konuşmada müttefik kuvvetlerinin artık Güney Koreden çekilmeleri gerektiğini söyledi. Sonra Amerikan basını Güney Koredeki Amerikan kuvvetlerinin alış veriş yapmakta oldukları resmi mağazaları PX lerin büyük çapta karaborsaya sebep olduğunu açıkladı. Yapılan tahkikat her ay 90 bin dolarlık Amerikan eşyasının Koredeki 50 bin Amerikan askeri tarafından karaborsaya sürüldüğü gerçeğini ortaya koydu. Bütün bunlardan sonra, asıl Amerikan halk efkârının üzerinde dikkatle durduğu husus seçimlerin yaklaştığı şu günlerde Güney Kore Hükümetinin Demokrasiye paydos demesiydi.

Amerikan senatosu dış münasebetler komitesi Kore hakkında bir inceleme yaptırmış ve bu inceleme sonunda hazırlanan rapor efkârı umumiyeye açıklanmıştır. Bu raporda Korenin iç durumu şiddetle tenkit konusu olmakta, Korenin Komünist tecavüze karşı hür dünya işbirliğinin bir sembolü olarak, ayakta durmasına rağmen Güney Kore Hükümetinin maalesef kendisine daha büyük kudret temin edecek olan saygıyı kazanamadığı ifade edilmektedir. Bu duruma sebep olarak siyasi huzursuzluğun günden güne arttığı, resmi şahsiyetlerin hergün daha ziyade keyfi idareye yöneldikleri, devletin hukuk devleti olmaktan çıkarak polis devleti olma yoluna girdiği gösterilmekte -müsbet veya menfi- Korede her olup bitenden Amerikanın sorumlu tutulmasının manasızlığı ilâve edilmektedir. Korenin ekonomik durumuna da temas eden rapor Amerikan yardımının Korede bir çok milyoner yarattığını ve içtimai adaletsizliklerle birlikte irtikâba sebep olduğunu da ifade etmektedir.

Amerikan senatosunun hazırlattığı raporun ortaya koyduğu gerçeklerin en önemli kısmı, Güney Korede değişmekte olan siyasi hava hakkında olan yanıdır. 1960 yılında Güney Korede genel seçimler yapılacaktır. Bu seçimler yaklaştıkça Güney Kore Hükümetinin tutumunda şiddetli değişiklikler olduğu, demokrasiden uzaklaşıldığı görülmektedir. Demokrasiden uzaklaşma hareketi, bu çeşit hareketlere tevessül eden diğer hükümetlerde olduğu gibi önce basına konulan ağır kayıtlamalarla başlamakta, ardından muhalefeti temsil eden partilere karşı girişilen baskı hareketleriyle devam etmektedir. Güney Korede de Hükümetin şiddeti Demokrat Parti üzerine tevcih edilmekte, liderleri korkutulmakta, umumi haklar ihlâl edilmektedir. Senatonun hazırlattığı raporda Güney Kore Hükümetinin iktidarda kalmak için halk ve muhalefet üzerinde yaptığı baskıya Amerikan Hükümetinin alet olmaması ve bu baskıyı tasvip etmemesi istenmekte, demokratik müesseseler üzerine yapılacak olan baskıların Amerikan - Kore münasebetlerini ihlâl edeceğinin Koreli liderlere bildirilmesi lâzım geldiği ifade edilmektedir.

Sygman Rhee
Yolu şaştı!..

Dominik

Bir diktatör yolcu

«İktisadi sıkıntılar içindeyiz. Her sene yılbaşında büyük devlet memurlarına vermeği adet edindiğimiz bir maaş ikramiyeyi bu sene vermekte güçlük çekeceğiz.." Geçen ayın 17 sinde, Hollywoodun film yıldızlarına lüks otomobiller hediye eden Trujillolar memleketi Dominikte gazeteler bir tebliğ yayınlıyordu. Bu tebliği kaleme alan Castronun Güney Amerikaya getirdiği hürriyet havasını savunanlardan biri değildi. Dominik hükümetinin içinde bulunduğu kötü iktisadi durumu bildiren, bizzat Dominik diktatörü, generaller generali Trujillo -baba- idi. Gerçekten Castronun Batistaya karşı giriştiği mücadele başarı kazanıp Küba, diktatör Batistayı kovduktan sonra Karaipleri hürriyet havası sarmıştı. Bu havanın korkusuna kapılan Dominik diktatörü Trujillo tek kurtuluş çaresini, bütün imkânları ile silâhlanmada buldu. Artık diktatörlüğünü tesis ettiği yirmi sene öncesindenberi dikkat ettiği "Halkın İktisadi Huzuru" prensibini bir çırpıda kenara itivermişti. Koltuğunu ve belki de hayatını kaybetme tehlikesi karşısında bütün hesapları unutmuşa benziyordu. Trujillo işte bu hava içinde 1959 yılında silâhlanma için 50 milyon dolardan fazla para harcadı. Bu rakam 150 milyon dolarlık Dominik bütçesi için altından kalkılabilecek bir meblağ değildi. Başta Kanada bankaları olmak üzere Amerikan bankalarından alınan kredi 40 milyon doları bulmuştu. Birleşik Amerikanın Karaiplere silâh satışını yasak etmesi Trujillonun işini bir kat daha güçleştirdi. Silâhları karaborsadan satın almak zorunda kaldı. Nihayet bu durum diktatörün hiç beklemediği bir çıkmaza girmesine sebep oldu. Yirmi senedir sadece iktisadi huzur ve istikrar içinde yaşayan Dominik halkı pahalılıktan şikayet eder oldu. Hayat Dominikte altı ay içinde yüzde yirmi pahalılaşmıştı. Artık hürriyetleri pahasına iktisadi huzur içinde bulunan Dominiklileri memnun edecek hiçbirşey kalmamıştı. Karaiplerde esen hürriyet rüzgârı memleketi sarıp Trujillonun koltuğunu sarsarken içerde başlıyan mukavemet hareketlerine birde iktisadi güçlüklerin eklenmesi artık tarafsız muhitlerin "Diktatörün sonunun yakın olduğu" hakkındaki kanaatlerini kuvvetlendirmek için yeter bir sebepti. Nitekim geçen hafta içinde Hükümet dairelerine karşı iki tedhiş hareketi yapıldı. Adalet Bakanlığının bir kısmı ile milli arşiv dairesi tahrip edildi. Trujillo rejimine karşı memleketin her tarafında yeraltı mukavemet teşkilâtının harekete geçtiği bildiriliyordu. Bu ciddi tehditler karşısında Trujillo attığı adımların bir kısmını geri aldı. Memurların yılbaşı ikramiyelerinin verilmesi için bir yardım kampanyası açıldı. İlk yardım olarak diktatör kendi gelirinden 1 Milyon dolar tahsis etti. Oğullarından biri 3 bin dolar olan aylığını memurların yılbaşı ikramiyesi fonuna hibe etti. Bir hava subayı olan diğeri aylığı 200 doları yardım olarak verdiğini ilân etti. Görünüşte Trujillo ailesi Dominikin refahı için birtakım fedakârlıklar yapıyordu. Fakat artık iş işten geçmiş, Dominik kaynamağa başlamıştı. Şimdi müşahitler çökme tehlikesi içinde bulunan iktisadi bünyesi ile Dominikin Trujillo'ya artık daha fazla tahammül edemiyeceği ve diktatörün yakın bir zamanda tahtından indirileceği kanaatindedirler.

Güzellik

Kokular...

Parfümeri mağazalarının vitrinlerini çoğu zaman kalabalık bir kadın topluluğu seyreder. Güzel koku kullanmaktan hoşlanmıyan kadın, hemen hemen yok gibidir. Yalnız, kalitesi iyi olan Avrupa kokularını kullanabilmekte herkesin harcı değildir. Fiatlarının yüksekliği ister istemez boyunları büker. Güzel kokular ve kokulu yağlar kullanmak eski bir şark adetidir. Meşhur kokuların imalcisi olan Fransa, bu işe ancak ondokuzuncu yüzyılda başlamıştır. O zazamana kadar kullanılan tek çiçek kokusunu meselâ, gül, yasemin ve leylak gibi kokuları Fransızlar kimyevi terkipler haline getirerek, çeşitli formüller kullanmıya başlamışlardır. Böylece son derece gizli tutulan formüllerle elde edilen parfümler, mühim miktarda para çekme hassasına da sahip demektir. Çiçek kokularını karıştırmak suretiyle elde edilecek güzel bir kokunun uzun yıllar aynı alâkayı muhafaza edeceği de sanılmamalıdır. Zira her kokunun ömrü en çok iki üç yıldır. Belli bir kokuyu ısrarla uzun yıllar kullananlar da vardır. Fransada yapılan bir anket neticesinde, uzun yıllar aynı kokuyu kullanmaktan vaz geçmiyenlerin çok kuvvetli bir şahsiyete sahip oldukları fikrini doğurmuştur. Demek ki, bir kaç yılda bir imal edilen son derece güzel kokulara kapılmayıp, eski kokuda ısrarlı olmak, küçümsenmiyecek bir irade işi.. Koku seçmek her kadının zevkiyle ilgili bir iştir. Ancak, yazlık ve kışlık kokuları seçmekte küçük bir bilgi faydalıdır. O da, kışlık kokuların kuvvetli ve sıcak olması, buna mukabil yazlık kokuların uçucu ve ferahlık verecek cinsten olmasıdır. Bundan başka esmerlerle, sarışınların kullandıkları kokuların farklı olması icab eder. Esmerler ağır kokuları kullanabilirler. Sarışınlar ise hafif kokuları tercih etmelidirler. Fakat ne olursa olsun seçilecek kokunun, vücudun asıl kokusuna uygun olması lâzımdır. Bir kadında hoşa giden koku, başka bir kadında tahammül edilmiyecek kadar kötü olabilir. Sebep, vücut kokusuyla parfümün kokusunun uyuşmamasıdır. Şu halde bir kokuyu yakıştırabilmek için burunun koku alma özelliğini en iyi şekilde kullanmak kâfi gelecektir. Bir koku buruna çok sert ve keskin gelirse, burnun alıştı" bir koku değildir. Kokuyu teşkil eden maddelerin uzviyetimizdeki koku zerrelerine yakın olmadığı neticesine varıp, kullanmaktan vaz geçilmelidir.

Kokuyu vücuda daha iyi yaymak için banyo suyuna ilâve edilen kokulu yağlar kullanılmaktadır. Bu yağlar sudan hafif olduğu için yüzeyde kalır, hararet tesiriyle açılan mesamata nüfuz eder ve böylece uzun müddet vücut güzel kokuyu muhafaza edebilir. Böyle bir kokulu banyo yağı elde etmek pek zor iş değildir. Saf ve kokusuz fıstık yağı üzerine bir miktar parfüm ilâve etmekle mümkündür. Banyo suyuna damlatılacak bir kaç damla yağ istenilen neticeyi verecektir.

Makyaj yapan kadınlar

Mesele : kokuyu seçmek

Aile

Mamalar...

Hangi şart altında olursa olsun, bütün çocukların yüzde doksanı zorlukla sütten kesilirler. Bebek doğumunu müteakip alıştığı gıdayı bir türlü bırakmak istemez. Fakat bu meselede annenin kuvvetli bir azmine ihtiyaç vardır. Muayyen aylar geçtiği halde çocuğa süt vermekte ısrarlı olmak, sıhhatiyle oynamaktan ve dolayısiyle zayıf düşürmekten başka hiç bir işe yaramaz. Sütten kesme zamanında çocuğun ağlamasına ve mama yememesine aldırmayıp, ısrarla başka gıdalar verilmelidir. Sütten keserken verilecek gıdaların esasını yine süt teşkil edecektir. Süte çeşitli unlar karıştırmak suretiyle elde edilecek mamalar belki tabiatını değiştirecektir. Fakat en az kabızlık verecek un yulaf olduğuna göre tercih edilebilir. Hazırlanan mamalar taze olarak yedirilmelidir. Artan mamayı başka bir zaman ısıtıp tekrar vermek hiç de doğru değildir. Sütten kesilen çocuklara sulu yoğurt vermek faydalıdır. Temiz bir şekilde elde edilen sulu yoğurt, barsakları fazla hassas olan ve hatta sıhhatli süt çocuklarının bile alelâde inek sütünden daha çok hoşuna gider. Hazım sırasında barsakları ve mideyi yormaz. Aynı zamanda barsaklarda bulunan hastalık mikroplarının üremesini önler. Bu mama normal şekilde kilo almıyan çocuklar için de tavsiye edilebilir. Şu şekilde hazırlanmalıdır: % 10 luk sulu yoğurttan 5 cm³ alınıp, az kaynatılmış ve hemen soğutulmuş 100 cm küp sütle karıştırılır. İyice karıştırıldıktan sonra biraz daha ısıtılıp ılık olarak verilir. Unlu mamalar yerine patates de verilebilir. Patatesler soyulup, parça parça kesildikten sonra tuzsuz suda yumuşayıncaya kadar kaynatılmalıdır, daha sonra sudan çıkarıp presten geçirilmelidir. Elde edilen püre tekrar elekten geçirilip biraz su veya sütle vumuşatılabilir. Sütten kesilen bebeğin mamalarını unlu, sebzeli ve meyvalı olmak üzere tanzim edip çeşitli vermek iştihasını açmak için lüzumludur. Mama çocuklarına, mama yedirirken azami dikkati göstermek şarttır. Çünkü normal ve sıhhatli görünen çocukların ani ölümleri doktorları en çok düşündüren ve üzen şeylerden biridir. Colorado doktorlarından Judge, nefes borusuna mayi yahutta mama kaçmasından ileri geldiğini söylemekte ve bunu önlemek için de bebeklerin mümkün olduğu kadar yüz üstü yatırılmasını tavsiye etmektedir. Yedinci aydan itibaren mamadan sonra eline küçük bir ekmek kabuğu vermek faydalıdır. Çocuk bununla oynarken arada sırada ağzına götürür. Böylece kendi kendine yemenin tadına varmıya başlar. Bu küçük ekmek parçaları yemek arasında verilirse hem iştahını kesebilir, hem de ekmekle le oynarken yemek yemek istemez. Yemek arasında sadece su veya meyva suyu vermek en iyisidir.

C E M İ Y E T

Geçenlerde Ankara Palastaki toplantıdan sonra, pavyona inen 40 kadar C. H. P. li milletvekili, daha masalarına oturmadan D. P. liler hesaplarını ödeyerek pavyonu terk ettiler. Yer bulma endişesi bu suretle kendiliğinden zail olmuş oldu.

★

Lerzan Bengisu'yu vekâlet vekâlet dolaşır görenler evvelâ işin mahiyetini anlıyamadılar. Ama "boş vakitleri kıymetlendirme kulübü" nün kurucusu gelecek ay faaliyete geçecek olan "Recraation" kulübü için maddi yardım aradığını açıklayınca işin mahiyeti de anlaşıldı. Fakat işin garibi, bu kulübe bir çok faal doktorlarımız, avukatlarımız alâka gösteriyormuş... İşi başından aşkınların yanında boş vaktinde ne yapacağını bilmiyenlerin alâkasızlığı nazarı dikkati çekiyor.

★

Mevsimin belki de en güzel nikâh ve evlenme töreni Cuma günü Süreyya Pavyonunda yapıldı. Evlenenler Devlet Tiyatrosunun genç sanatçılarından **Özdemir Nutku** ile Amerikalı **Gull Kohns** idiler. Törende bir çok tanınmış simalar yanında **Cüneyt Gökçer, Mediha Gökçer, Yıldırım Önal, Turhan Güney, Fethi Çelikbaş, Prof. Grand Redford,** Amerika Büyükelçisi **F. Warren** de hazır bulundular. Gelinin Amerikada iyi bir iş adamı olan babası, annesi ve kardeşi de törende hazır bulundular. Gecenin en enteresan olayı Amerikalı gelinin evlenme memurunun suallerine Türkçe olarak cevap vermesiydi.

★

Genç ve kıymetli havacılarımızdan Yüzbaşı **Bülent Okanın** geçen hafta Salı günü bir vazife uçuşu sırasında maalesef uçağı düştü ve öğrencisi Teğmen Erdoğan Karaca ile birlikte şehid oldu. Çok kıymetli ve üstleri tarafından çok sevilen bir pilot olan Bülent Okan, 15 aydan beri genç gazeteci arkadaşlarımızdan Tercümanın sevimli muhabirlerinden **Aysel Okan "Öcal"** ile evli idi ve beş aylık bir kız çocuğu sahibiydiler. Teessür uyandıran kazadan sonra **Aysel Okan** İstanbula döndü. Bülent Okan'ın filosunun bütün mensupları Aysel Eskişehirden ayrılırken garda uğurladılar. Aysel bir müddet sonra tekrar gazeteciliğe döneceğini ve tek teselliyi mesleğinde arkadaşlarının arasında bulacağını söylüyordu.

★

Geçen hafta Çarşamba günü Galatasaray Kulübü sokağında Gondola adlı restoran açıldı. İtalyan stilinde hazırlanan ve tatlı bir havası olan Gondola'un metrdotelliğini orijinal kıyafeti ile Maryo (Atila) yapıyor. Maryoya iki güzel genç kız yardım ediyor. Çarşamba günü yapılan açılışında İstanbulun bellibaşlı simaları ve hiç bir şeyden eksik olmıyan **Ali Baba grubu** bulundular. Ali Baba çok neşeli idi ve ciddiyetinden hiç bir zaman bir şey kaybetmiyen **Neyyir Yetiş'e** bütün gece takıldı. **Gondoladan sonra Ali Baba grubu yeni bir şekilde açılan Yeşil Horoz'a** gittiler ve genç şantör Fazıl Atalın'ü geç saatlere kadar dinlediler.

★

Rus sefaretinde verilen resepsiyonda ilk göze çarpan nokta, salonun modern ve lüks bir hale getirilmesi ve Stalinin resminin kalkmış olmasıydı. General üniforması giymiş olan sefir, Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ile beraber resim çektirmek için adeta heyecanlandı. Namık Gedik, Fıruzan Tekil Altemur Kılıç daha ziyade birbirleri ile hasbıhal ettiler. Etem Menderes erken gidenlerin başındaydı.

★

Babası Türk basınını işgal ederken, oğlu da Amerikan gazetelerini meşgul ediyor : Oak Ridge'de Atom Fiziği üzerinde araştırma yapmakta olan Doçent Dr. Erdal İnönü hakkında, bir Tennesse gazetesinde , şöyle bir makale çıkmıştır.

"Bizim babamız dünya siyasetinde baş role sahip bir devlet ve siyaset adamı olsaydı, mütevazı ve iddiasız davranmak bize çok zor gelebilirdi. Fakat Oak Ridge Millî Laboratuvarında Nötron Fizik Bölümünde misafir Fizikçi olarak vazife görmekte olan Ankaralı -Türkiye- Erdal İnönü insana bu vaziyette hiç bir fevkalâdelik olmadığı hissini verecek şekilde hareket ediyor. ICA programına dahil olarak, iki sene müddetle araştırma yapmak üzere Amerikada bulunan Bay İnönü, halen Türkiye B. M. M. de milletvekili ve bu memleketin üç defa Cumhurbaşkanlığını deruhte etmiş olan İsmet İnönü'nün oğludur. Büyük İnönü şimdi de **muhalefet Partisi C.H.P. nin liderliğini yapmaktadır."**

"1926 da Ankarada doğmuş olan **Erdal İnönü siyasete tam manasıyla seyirci kalmayı tercih ediyor. Fizik kanunlarının devlet kanunlarından** ilgi çekici buluyor" dendikten sonra E. İnönünün mesleki hayatına dair malûmat veriliyor : Ankara Fen Fakültesinden mezun olmuş, Amerikada Koliforniya Teknoloji Enstitüsünde Fizik doktorasını vermiş, bir sene müddetle Princeton Üniversitesinde çalışmış. Ankara Fen Fakültesinde doçent iken tekrar Amerikaya araştırma yapmak üzere dönmüş, Berkeley, Princeton Üniversitelerinde bulunduktan sonra Oak Ridge'e gelmiş.

Daha sonra yazı E. İnönünün ailesine temas ediyor : "İnönüler üç kardeşler. Erdalın kız kardeşi, tanınmış bir gazeteci, bizim TIME'a benzeyen ve çok sevilen bir mecmuanın, AKİS'in, baş yazarı ile evlidir. İstanbul Teknik Üniversiteden mezun yüksek mühendis ağabeysi de Kalifornia Teknoloji Enstitüsünde bulunmuştur. Halen Türkiye'de krom madeni işletmektedir.

Erdal babasının Türk hükûmetinde işgal ettiği yüksek mevkiin, kendi hayatına pek tesir etmediği kanaatinde. Hakiki faydaları, muhtemel psikolojik zararlarından ağır basmıştır. İsmet İnönü 1938 - 1950 arasında 3 defa Cumhurbaşkanı seçilmiştir."

Yazı, Erdal İnönünün Sevinç Sohtorik ile evli olduğunu, gene karı kocanın Amerikanın rutubetli havasından şikâyet ettiklerini naklederek sona eriyor.

Erdal İnönü eğer hakikaten yazıda bahsedildiği kadar mütevazı değilse, bunları okuduktan sonra kendisini Amerika Fatihi zannedip çıkacaktır.

Son of Former President of Turkey Likes Scientific Assignment at ORNL

We would imagine it to be a very difficult thing to be modest and unassuming if our father were a leading world statesman and politician, but Erdal I. Inonu of Ankara, Turkey, makes the situation look easy as he goes about his duties as a visiting physicist with the Laboratory's Neutron Physics Division. Mr. Inonu, in the United States for two years of research and study under sponsorship of the International Cooperation Administration, is the son of Ismet Inonu, current member of the Turkish Parliament, and that country's three-time president. The senior Mr. Inonu is the leader of the Republican Peoples Party of Turkey, the current opposition party.

Prefers Physics to Politics

Erdal İnönü

İlmi seçti...

KİTAPLAR

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

(Hazırlayan Baki Kurtuluş, Kurtuluş Yayınevi, Her ayın başında ve ortasında çıkar ansiklopedik dergi. Yeni Matbaa 1959 Ankara fiyatı 125 kuruş)

Son yıllarda Baki Kurtuluş tarafından ard arda yayınlanan bir takım kitaplar ve bilhassa ansiklopedik neşriyat dikkati çekmektedir. Her biri başlı başına bir emek ve gayret isteyen bu eserleri hazırlayan Baki Kurtuluşun daha Cahit Sıtkı'nın dediği gibi "yolun yarısı"nı bile bulamamış, 35 yaşına dahi gelmemiş bir genç insan olduğunu bilmek ise bu büyük gayret ve emekleri daha da kıymetlendirmektedir.

Baki Kurtuluş ilk olarak Gençlik Ansiklopedisi adı altında bir ansiklopedi hazırlayarak dikkati çekmişti. Daha ziyade ortaokul ve lise öğrencilerinin müracaat edecekleri bir kitap olarak hazırlanan Gençlik Ansiklopedisi de tıpkı yeni yayınlanmağa başlıyacak "Ansiklopedik Sözlük" gibi fasikül fasikül yayınladı. Hâlâ da yayınlanmağa devam ediyor. Birinci cildi tamamlandıktan başka ikinci cildi de haylı ilerledi.

Daha sonra Baki Kurtuluş "Şair ve yazarların hayatı" adiyla bir başka eser yayınladı. Bu kitap da küçük bir ansiklopedi veya bir ansiklopedi minyatürü idi. Yerli ve yabancı yazarların hayatları eserleri bir bir sıralanmıştı. Kitabın son tarafında ise başlangıcından zamanımıza kadar Türk ve Dünya edebiyatının birer hülâsası yer alıyordu.

İşte bu birbirinden yüklü iki eserden birincisinin çalışmaları devam edip gider, ikincisi ise tamamlanırken Baki Kurtuluş şimdi ilk iki eserinden daha büyük gayret ve çalışma isteyen bir başka işe girişmiş. Ansiklopedik bir sözlük yayınlıyor. Ansiklopedik sözlük aslında, Gençlik ansiklopedisinin genişletilmiş şeklinden başka bir şey değil. Ama Baki Kurtuluş ilk iki tecrübesinden de edindiği bilgi ile Ansiklopedik Sözlüğü gerçekten mükemmel bir hale koymuş. Bu derli toplu, her aydının, hatta bırakın aydını, okuma yazma bilen her insanın başı sıkıştığında baş vurmak zorunda olduğu bu eser 40 fasikülde tamamlanacaktır. Bu 40 fasikül yan yana getirilip ciltlendiğinde aşağı yukarı 1500 sayfalık bir kitap olacaktır. 25000'den fazla kelimeye ve ansiklopedik maddeye yer verecek olan bu eser ayrıca 4000 kadar resim, elliden fazla renkli ve renksiz harita ve ilâve tablolarla süslenecektir.

Baki Kurtuluş ansiklopedisinin birinci fasikülüne yazdığı önsözde gayesini şu cümlelerle gayet güzel anlatmaktadır: "Bilgimin enginliğine değil, çalışma gücüme güvenerek hazırladığım Ansiklopedik Sözlüğün bir boşluğu dolduracağına ve büyük bir ihtiyaca cevap verecek nitelikte olacağına umudum vardır.

Ansiklopedik yönden olsun, sözlük yönünden olsun, bir öğrencinin, bir okur yazarın bir aydının bir anda cevap bulması gereken sorulara, gene bir anlık bir bilgi ile, cevap bulabilmesi imkânını sağlamak."

Uzun tecrübesi ile, taşra bayilerinin münferit çalışmaların mahsullerini nasıl yiyip yuttuklarını öğrenen Baki Kurtuluş, Ankara dışında eserini piyasaya çıkarmamak kararını vermiştir. Abone olanlara büyük kolaylıklar tanıdığı gibi, eserin tamamı için de olsa 37.50 kuruşluk abone parasını yatıramayacak durumda olanlara da elinden gelen kolaylığı göstermiştir. Her isteyen "P. K. 35, Bahçelievler Ankara" adresine 125 kuruşluk posta pulu göndermek suretiyle bu ansiklopedinin istediği fasikülünü temin etmek imkânını bulacaktır.

Birinci fasikülün "A" harfinden başlayıp "Akmeşe" maddesine kadar gelen 32 sayfasında yer alan pekçok resimden başka, fasikül sonuna eklenmiş Amerika Birleşik Devletleri başkanlarının resimleri ile Anıt kabirin içini gösteren son derece güzel bir resim de bulunmaktadır.

KEDİ AKLI

(Arif Damarın şiirleri, İstanbul Matbaası, 1959 İstanbul, 30 sayfa 200 kuruş.

Arif Damar, adı etrafında büyük gürültüler koparmasını bilen şairlerden değildir. Zaten şiirleri de öyle sık sık yayınlanmaz. Damar, az ve güç yazan bir şairdir. Nitekim 1956 da yayınlanan "Günden Güne" ve 1958 de yayınlanan "İstanbul Bulutu"ndan sonra yayınlanan üçüncü kitabı "Kedi aklı" da topu topu 32 sayfalık bir kitaptır ve sadece 16 şiiri ihtiva edmektedir.

Arif Damar

Olmayacak duaya amin denir mi!

Arif Damar az şiir yazan, itinalı kitap yayınlayan şair, iyi güzel. Ama iyi şair mi, hele büyük şair mi? İşte bu suale evet cevabını vermek hayli zor. Zaten son zamanlarda son zamanlarda da ne kelime, son üç dört yıldır o kadar az iyi şair çıktı, o kadar az iyi şiir yazıldı ki bu çok azların arasına da Arif Damarı ve eserlerini sokmak mümkün değil. Gerçi Arif Damarın Kedi Aklındaki şiirlerinden bazılarında bir kıvılcım gibi parlayıveren mısralar, insanı büyüleyen satırlar yok değil. Hatta biraz toleranslı davranılırsa "Bir yana", "Oyuncakçı Kenan", "Dörtlük", "Didinme" gibi şiirlere iyice şiirler bile denebilir. Nitekim bunlardan bir de misal verelim, meselâ Bir Yana adlı şiir : 'Boşuna uğraşıyorum boşuna yazıp çiziyorum karalıyorum -karaladığım bir yana- yanlış taşıtlara binmişim bilmediğim yerlere geldim sular da karardı-Gerisin geri dönmek güç-Güçlüğü bir yana-Duvarlar çıktı önüme sular da karardı-Ellerim boş-Bildik kelimeler elimden tutarken kolaydı-Kolaylığı bir yana-Arkadaşlık der sık ormanlar getirirdim akla-yanyana getirirdim ateşi suyu-Denizler hemen nasıl güneşlenir uzun yapraklar ay çiçekl... Ay... çekleri bir yana-Omuzlar da... ...lı omuzlara-Omuzlar omuzlar..."

Ne var ki, ortadan yukarda, iyiye yakın bir iki şiir, bir iki mısra yazmak bir şairi iyi şair, büyük şair yapmağa yetmiyor Büyük şair bütünüyle büyük eser veren şairdir. Gerçi bütünün içinde de zaman zaman güçsüzlere, kuvvetsizlere, işte yaramazlara rastlanır ama bu kurunun yanında yanan yaş gibidir, kaybolur gider. Arif Damarın şiirlerinde bu yok. Arif Damar şiiri ve velutluğu bakımından değilse bile eserlerinden faydalanmak bakımından bir parça Fazıl Hüsnü Dağlarcayı andırıyor. Keçi boynuzu gibi. Bir gram şeker yemek için bir çeki odun yiyorsunuz. Doğrusu bu da şiirde çekilecek şey değil Şiir okuyucusu çabuk bıkan insandır. Öyle uzun uzun araştırmalara, incelemelere, yoklamalara gelemez. Kitabı eline aldı mı şöyle bir sayfaları karıştırır, aradığını bulamadı mı da hemen bırakıverir. Hele günümüzün şiir furyasında! Birini bırakır birini alır, şiir kitabından yana kıtlık yok ya.. Nasıl olsa aklına esen şiir yazıyor. kitap neşrediyor. Son on, onbeş yıldır Türkiye, sadece Türk edebiyatının değil, dünya edebiyatının en çok şair-ama ne şair- yetiştiren memleketi hüviyetinde.

Okuyucu, keçi boynuzu avcılığını bir tek şiir kitabında yapacağına, yüzlerce kitap arasında yapmaktan alıkonulmalıdır. Bunun yolu ise, şiir kitabı yayınlayanların şöyle böyle kitaplarla değil, doğru dürüst şiirlerle yüklü kitaplarla ortaya çıkmasına bağlıdır. Bu da olmayacak bir dua ama, amin demekten başka çare yok...

M U S İ K İ

Ankara

Leylâ Gencer sahnede.

Ankaralılar, geçen Salı akşamı Büyük Tiyatroda verilen bir konser için yer bulmakta hayli güçlük çektiler. Birçoğu, bütün gayret ve ısrarlarına rağmen, yer bulamadılar. O gün gişenin ve orkestranın telefonları bir hayli işledi, ama ne kordiplomatiğe mensup yabancı diplomatlara, ne de musikiperverandan siyasi şahsiyetlere müsbet bir cevap vermek kaabil oldu. Çünkü biletler tamamiyle satılmış, hiç yer kalmamıştı.

Bir orkestra konserine verilen bu fevkalade ehemmiyet sebepsiz değildi. İki senedenberi Amerika ve Avrupadaki muvaffakiyetleri gazetelerde sıksık okunan ve geçen sene eski Maarif Vekil Celâl Yardımcının emriyle yeni Opera Umum Müdürü bestekâr Necil Kâzım Akses tarafından görevine son verilen Leylâ Gencer o akşam sahneye çıkacak, Riyasetîcumhur Filârmoni Orkestrası ile en meşhur opera aryalarını söyleyecekti.

Konsere gösterilen âlakada iki unsur rol oynıyordu: Biri, hakiki musikiseverlerin dünya ölçüsünde şöhret yapmış bir Türk sonpranosunu dinlemek zevkini tatmak arzuları, öbürü Operadan çıkarılmış olan Leylâ Gencerin Operada konser vermeğe nasıl geleceğini, nasıl karşılanacağını ve ses durumunun "ne merkezde" olduğunu görüp anlamak isteyen "meraklılar"ın merakı.

Halbuki işin merak edilecek bir tarafı pek yoktu. Leylâ Gencer, daha birkaç ay evvel İtalyada, İtalyan Reisicumhurunun takdir ve tebriklerini kazanan muvaffakiyetli bir temsil vermişti, bu bir. Sonra, Ankaraya gelince, Orkestra idarecileri hem konserlerine bir canlılık vermek hem kurdukları derneğe iyi bir hasılat temin etmek, hem de Leylâ Genceri çoktanberi dinlememiş olan hakiki musikiseverlere onu tekrar dinlemek fırsatını yaratmak için kendisine müracaat etmişler. Leylâ Gencer de ne Orkestra, ne de dinleyicileriyle bir ihtilafı olmadığı için bu teklifi kabul etmişti, bu iki.

Gel gelelim "meraklı" her şeyde merak edilecek bir şey bulur. Onun için eski Maarif Vekilinin "görevine son verdiği" bir sopranonun iştiraki ile verilen bir konseri, -bu konser Riyasetîcumhur Filârmoni Orkestrası üyelerinin kurdukları bir musiki derneği yararına da olsa- sayın Reisicumhurun himayelerine alması merak edilecek bir şeydir. Demek ki Leylâ Gencer, eski Maarif Vekilinin ve yeni Opera Umum Müdürünün istemedikleri, Operada hizmetine lüzum görmedikleri bir sanatkâr olduğu halde Reisicumhurun himayesine aldığı bir konserde, aynı Opera sahnesinde, bir gala konserinin solisti olarak, sesini duyuracak ve alkış toplayacaktır.?

Evet, öyle. Ve öyle de oldu... Vakıa Leylâ Gencer Opera sahnesinde tegan-

Leylâ Gencer

Kaçırılan kıymet...

ni etti, ama sahneye, sahne kapısından değil, Orkestra kapısından dolaşarak çıktı. Bunun elbette bir mânası vardı. Demek istiyordu ki ben Operanın değil, Orkestranın misafiriyim.

Opera idarecileri de o akşam Leylâ Gencerin kendi misafirleri olmadığını biliyorlardı, o kadar biliyorlardı ki dış kapının her akşamki sanat faaliyetine ait kartelasına ismini koymadılar, o akşam kendisine gönderilen çiçeklerde bazı karışıklıklar oldu, konseri televizyona almak için Basın-Yayın Umum Müdürünün gönderdiği İngiliz Televizyon mutahassıslarına calışmak müsaadesi verilmedi. Verilmedi ama, İngilizler inatçı adamlardır. Konserden sonra, orkestraya ait odalardan birinde Leylâ Gencerle gene de bir mülakat yapmak imkânını buldular. Ne varki 60 milyona hitap eden İngiliz televizyonu seyircilerine ve dinleyicilerine Ankarada da güzel bir Opera binası ve sahnesi, kuvvetli bir Orkestra ve seviyeli bir musiki hareketi olduğunu gösterecek yerde yalnız Leylâ Genceri gösterebilecek...

Konsere gelince; Adolfo Camozzonun İtalyan eserleri için münakaşa edilemiyecek zevkli ve duygulu idaresi altında mükemmel verildi. Orkestra büyük bir sanatkârın refakati ile çalmanın verdiği inşirahla severek, duyarak çaldı. Leylâ Gencer de o akşam, Amerikanın ve İtalyanın kendisine en mühim sahnelerinde, en büyük rolleri kara gözleri için vermedikleri bir kere daha göstermek fırsatını buldu. "Anna Bolena", "Maskeli Balo", "Macbeth" ve "Il Trovatore" operalarının en güç ve en güzel aryalarını; ancak büyük primadonnalara has bir teknik, bir sanat ve bilhassa çok kuvvetli bir ifadeyle, İtalyanca, söyledi. Bu söyleyişe hakim olan başlıca unsurları: bilginin ve devamlı çalışmanın verdiği müzikalite, duygunun yarattığı sıcak ifade, ancak zekânın râm edebileceği üstün bir virtüoziteydi.

Temsilden sonra, gene aynı "meraklı"ların gözleri hayretle açılırken sayın Reisicumhur Leylâ Genceri locasında kabul etti, kendisini tebrik etti. Bir az sonra da Devlet reisinin, Leylâ Gencere, "görevine son veren"lerin önünde, dinleyicilerine verdiği sanat heyecanından, halkın kendisini her zaman dinlemek istediğinden takdirle bahsettikleri duyuluyordu.

İki İstifa

Opera idarecileri Leylâ Gencerin konserinden sonra, Devlet reisinin kendilerine pek kibarca verdiği dersin sarsıntısını henüz giderememişlerdi ki yeni bir sarsıntı ile karşılaştılar. Operanın kuruluşundan bu yana en mühim tenor partilerini söylemiş ve yerli yabancı bir hayli operayı sahneye koymuş olan Aydın Günle eşi Azra Gün istifa etmişler ve Opera Umum Müdürlüğünün sanat ve disiplin anlayışıyla bağdaşamıyacaklarını anladıkları için müesseseden ayrıldıklarını bildirmişlerdi.

"Sanat ve disiplin anlayışı" pek umumî bir ifadeydi. Fakat Operanın son zamanlardaki gidişini uzaktan takibedenler bunun ne demek olduğunu farkediyorlardı. Aydın Gün gibi tecrübeli, bilgili bir Opera sanatkârına bir yıldanberi ne rol, ne de reji verilmişti. Azra Gün gibi, kendi janrında kuvvetli bir sese de ne zamandır hiçbir rol verilmiyordu. Halbuki meselâ yeni çıkarılan "Saraydan Kız Kaçırma" da ona pek uygun düşecek bir parti ve rol de vardı...

Dikkati çeken bir nokta da yeni Opera idaresinin, bilhassa reji bakımından, faydalanabileceği emekdar sanatkârları birer birer ekarte etmesiydi. Meselâ Vedat Gün, uzun bir Avrupa seyahatine gönderilmiş, gelince derhal İstanbuldaki şan stüdyosunda pasif bir vazifeyle "görevlendirilmişti." Operanın bu işe emek vermiş rejisörleri yokmuş gibi, tiyatro bölümünden Ertuğrul İlgin, sahneye konulan her yeni eserin değişmez rejisörü olarak seçilmişti.

Bu durum karşısında Aydın ve Azra Günün istifaları tabii karşılanmalıydı. Bunca yıllık emekten ve tecrübeden sonra, bu sanatkârların elbette yapacak işleri, söyleyecek sözleri vardı. Vardı ama, Devlet Operası zayıflıyormuş, güvenebileceği elemanlardan mahrum oluyormuş, Leylâ Gencer, Vedat Gürten, Orhan Günek, derken şimdi de Aydın ve Azra Gün gitmişlerdi.

Hakikatın böyle olmadığını anlamak ve anlatmak için galiba o pek terbiyeli ve iyi niyetli seyircinin, bazı temsillerde içinden çalmaya başladığı ıslığı açığa vurması icabedecektir.

TELEVİZYON

A.B.D.

Eğlence ve namus

Bob Hope konuşurken iki kelimede bir sözü kahkahalarla kesiliyordu. Ünlü güldürücünün en çok alkış ve kahkaha toplıyan sözü şu oldu. "Az önce koridorda General Sarnoffa rasladım -General Sarnoff, NBC Televizyonunun ve RCA'nın büyük patronudur-. Nüktelerinin gerçekten komik olmasına aldırma Bob! Namuslu olsun, yeter, dedi."

Amerikada televizyon bilmece programları rezaletinin artık dedikodu safhasından çıkıp bütün teferruatıyla halka açıklandığı, adli makamlarca bilmece programı hileleri hakkında tahkikat açıldığı şu sıralarda Bob Hopeun bu nüktesi bilhassa yerinde kaçıyordu. Bütün kirli çamaşırların birer birerer ortaya dökülmesi üzerine televizyon istasyonları, halkın büyük rağbet ve ilgisini kazanmış olan, fakat şimdi işin içyüzünün bütün çirkinliğiyle ortaya dökülmesi üzerine kazandığı itimat ve ilgiyi kaybeden "bilgi yarışı" yayınlarını birer birer programlardan kaldırıyorlardı. Programların sağladığı ilân gelirleri sayesinde geçinen istasyonlar, bu programları kaldırmakla uğrıyacakları maddi zararları ve programları paraca destekliyen firmalarla aralarındaki kontratların tek taraflı olarak iptal edilmesinden doğacak milyon dolarlık durumları bile, sırf itibarlarını korumak için, göze almıya katlanıyorlardı. Bilgi şampiyonlarının, hafıza krallarının ipliği pazara çıkmıştı. Bilmedikleri şey olmadığı sanılan bu sahte allâmelerin, bilgi hamulelerini ancak, stüdyo kapısında program hazırlayıcı tarafından ellerine gizlice tutuşturulan cevapla sual kâğıtlarından edindikleri artık biliniyordu.

Bilgi yarışı programlarına hile karıştırıldığı bundan birkaç ay önce, kendisine vaadedilen parayı program prodüktöründen alamıyan bir yarışmacı tarafından, intikam maksadiyle, basına açıklanmış bu açıklama üzerine ilgili prodüktör ve televizyon idaresi, yarışmacının bu iddiasının tamen uydurma olduğunu ileri sürmüşlerdi. Haydi o yarışmacının iddiası uydurmaydı; ya bu açıklamadan cesaret alan başka yarışmacıların iddiaları da mı hayal mahsulüydü? Bilgi yarışı programlarının birçok yarışmacısı, televizyon idarelerini itham etmekte söz birliği mi etmişlerdi? Hem bu şahıslar, ceplerine binlerce dolar girmesini sağlıyan bu programların birdenbire niçin aleyhine dönmüşlerdi?

Sebep basitti. Amerikan televizyon istasyonlarının sözde "Bilgi yarışı" programları, program prodüktörü tarafından önceden, adeta bir piyes gibi, en ince teferruatına kadar hazırlanıyordu. Yarışmacıya sualler veriliyor, cevaplar prova ediliyor, hattâ yarışmacının bazı suallere tereddütle cevap vermesi gerektiği zaman neler söyliyeceği, ne gibi mimikler yapacağı bile önceden tesbit ediliyordu. Hem, bir yarışmacının arka arkaya birçok programı kazanması, işin heyecanını kaçırırdı. Televizyona yeni tiplerin, yeni çehrelerin de çıkması, bunun için de artık sıralarını savmaları, unutulup gitmeleri gereken yarışmacıların suallerden birinde takılmış olup çekilmeleri lâzım geliyordu. İşte yarışmacıların ağırına giden buydu. Sonra, televizyon idarelerince, hizmetleri karşılığı kendilerine vaadedilen para ve malları alamadıkları da oluyordu. Buna, ilgi çekici tipler olmadığı iddiasıyla programlara alınmayan kırgın yarışmacıların stüdyo kapılarında ve bekleme odalarında öğrendikleri de eklenince birçok yarışmacının televizyon idareleri aleyhine komplo kurmuş gibi niçin birden bire harekete geçmiş oldukları iyice anlaşılırdı.

Bobe Hope

Espirinin namusu!..

Van Doren'in çilesi

Bu açıklamalar sonunda itibarı en ziyade sarsılan, 21 Puan programlarının bilgi şampiyonu Charles Van Doren oldu. Aynı programın bir başka "şampiyonu" Hank Bloomgarden ile birlikte, 228 bin dolar kadar bir parayı cebe indiren ve emsaline az rastlandığı sanılan bilginliği sayesinde Amerikada bir çeşit milli kahraman haline gelen Van Doren'in aynı zamanda Colombia Üniversitesi öğretmenlerinden olması, gözden düşüşünü bilhassa ağırlaştıran bir sebepti.

Geçen haftaya kadar basına verdiği cevapları hep üstünkörü geçiştiren, kesin hiçbir şey söylememiye dikkat eden Van Doren'in, geçen hafta savcılıkça sorguya çekildiği bilinmekte ve sorgu sırasında, 21 Puan programlarında "esaslı yardım" gördüğünü itiraf ettiği anlaşılmaktadır. Bu bahiste savcılıkça ne kadar resmen bir açıklama yapılmamışsa da, bir gazetecinin savcıya sorduğu sual ve aldığı cevap, Van Doren'in durumunu ortaya koymaktadır. Gazeteci savcıya şu suali sormuştur: "Van Doren ile Bloomgarden'in sualleri önceden aldıklarını öğrendim. Bu bilgi doğru mudur?"

Savcı Hogan bu suale şu cevabı vermiştir: "İstediğinizi yazabilir, istediğinizi söyliyebilirsiniz. Van Doren le Bloomgarden'in buraya, sorguya çekilmek üzere gelmiş olmaları, sizin bazı neticeler çıkarmanıza imkân vermektedir."

"Bazı neticeler çıkarmaya" imkân veren yalnız bu değil, aynı zamanda da televizyonların bu "bilgi yarışı" programlarının hemen hemen hepsini alelacele kaldırıp, yerine film göstermeye başlamış olmalarıdır. Şimdilik bu çeşit programlar arasında yalnız, namuslu olduğu televizyon idarecilerince ısrarla iddia edilen, yahut programın mahiyeti itibariyle hile karışma ihtimali pek az olan bir iki yayın kalmıştır.

Yn Churchill'in oğlu

Van Doren'in ve daha birçok yarışmacının aleyhindeki ithamlar ve itiraf etmek zorunda kaldıkları gerçeklerin karşısında, televizyon kumpanyalarının namuslarını isbat etmek için ortaya sürdükleri delil ve şahitler pek zayıf kalıyordu. Bunların başında, 10 yaşındayken "64.000 Dolarlık Yarışma" programına giren, bilgisiyle herkesi hayrette bırakan, kazancı 264.000 dolara kadar yükselen Robert Strom geliyordu. Strom şimdi 13 yaşındaydı ve tahsiline devam etmekteydi. Geçenlerde o da sesini yükseltmiş, fakat başka yarışmacıların aksine, sual ve cevapları önceden almadığını, haketmiş olduğu 264.000 dolardan başka kendisine tek bir kuruş bile verilmediğini söylemişti.

Öte yandan, "64.000 Dolar" programının hazırlayıcıları, programı dürüstlük çerçevesi içinde yürütmüş olduklarını ispat için, Churchill'in oğlunu şahit gösteriyorlardı. İngiliz dili mütehassısı olan Randolph Churchill, "64.000 Dolar" yarışmasına bu konuyu seçerek girmiş, fakat daha ilk sualde takılmıştı. Ona da mı sual önceden verilmiş, o da mı para almıştı? Maamafih, bu suale bile müsbet cevap vermek mümkündü. Bir İngiliz dili mütehassısının daha ilk sualde takılması gibi ilgi çekici bir olaya pek az rastlanırdı. Televizyon idareleri, hele reklâmcılar, böyle bir olayı hazırlamak için, niçin birkaç bin doları göze almamış olsunlardı?

TİYATRO

İstanbul

G. Dillonun Mezar Taşı

Halk ve tulûat tiyatrosundan İstanbulun bir numaralı sanat tiyatrosu haline geliveren Karaca Tiyatro, bir yandan "Salıncakta İki Kişi" yi oynarken, bir yandan da, ikinci bir grupla, John Osborneun "Burada Gömülü" sünü temsil ediyor. Asıl adı "George Dillonun Mezartaşı Kitabesi" olan bu piyes "Öfke" yazarının Anthony Greightonla birlikte kaleme almış olduğu bir eserdir. Onun "Öfke"sini geçen sene Ankarada, Oda Tiyatrosunda görmüş olanlar Osborneun bu müşterek çalışmadan çok şey kazanmış olduğunu farkedeceklerdir. Bir kere o uzun tiradlar, sahifelerce süren atıp tutmalar, İngiliz toplumunun titizlikle bağlı olduğu ananeleri, müesseseleri ve muhafazakâr zihniyeti hiçe sayan alay ve hicivler yok. "Burada Gömülü" seyirciye, fazla teferruata ve söze yer vermeden, hiç bağdaşamıyacakları, hiç anlaşamıyacakları bir aile "çember"i içinde, hadiselerin zoruyla sıkışıp kalmış, oraya adeta "gömülmüş" iki insanın çilesini, tarafsız bir açıdan, bir "hayat dilimi" şeklinde gösteriyor.

Bu talihsiz iki insandan biri George Dillondur. Genç kaabiliyetli, ama kaabiliyetini bir türlü çevresine kabul ettirmeğe muvaffak olamıyan bir sanatkâr. Yazdığı piyesler bir türlü ramp ışığına çıkamıyor. Çalıştığı yerlerde bir türlü dikiş tutturamıyor. Onu, oğlunu harpte kaybetmiş, iyi niyetli, temiz ruhlu bir kadın Mrs. Elliot evine alıyor, oğlunun yerine koyuyor, ona bakıyor, sevgi ve şefkat gösteriyor. Ama bu kâfi mi? Evde herkes onu hor görmekte, ona bir tufeyli muamelesi yapmaktadır. Silik, kılıbık, herşeye şüphe ve istihfafla bakmıya alışmış, günlerini gazete okumakla geçiren Mr. Percy Elliot, evde kalmış kız örneği Norah Elliot, toy, şımarık ve hoppa kız kardeşi Josie Elliot, hatta mizaç ve kafa itibarıyla kendisine en yakın görünen genç teyze Ruth Gray bile onu yadırgamaktadırlar. Ne çare ki George Dillonun gideceği, sığınacağı başka bir yeri yoktur. Her şeye, türlü istiskal ve hakaretlere rağmen, Mrs. Elliotun şefkat ve himayesine bağlanarak, genç Josie Elliotla inanmadığı bir aşk oyununa girişecek, bu evde kendisine her bakımdan eş ve arkadaş olabilecek tek insan Ruth Gray olduğu halde onunla birleşemiyecek, hele ciğerlerinden rahatsızlanıp bir sanatoryum tedavisi gördükten sonra, döndüğü bu eve, artık minnet borcu da ödenmez bir hale geldiği için, ister istemez "gömülü" kalacaktır.

Öteki talihsiz insan da Ruth Graydir. Büyük bir hüsniniyetle girdiği bütün gönül işlerinden iflâs ederek çıkmış, kendisini anlıyacak, duyacak bir erkeğe rastlayamamış, daima iyi niyetinin kurbanı olmuştur. Yalnız yaşamanın güçlüklerinden, tek başına sıyrılamadığı için ablasının evini aile ocağı edinmiştir. O da kendisini anlamıyan, anlayamıyan insanlarla dolu olan bu eve "gömülü"dür. Ama o, George Dillonu sevdikten, onu diri diri gömüldüğü bu mezardan kurtarmaya çalıştıktan ve muvaffak olamıyacağını anladıktan sonra, kendisini kurtaracak, başını alıp gidecek, yeni bir hayata tek başına atılmak cesaretini gösterebilecektir.

Sahnedeki oyun

İç yaşamıya son derece lüzum gösteren böyle bir eseri, değişik ve kompozisyona çok müsait rolleriyle, yeni Karaca Tiyatro kadrosu çok daha iyi oynayabilirdi. Fakat bazı rollerde değişiklik yapmak şartiyle...

Eserin en ağır yükü George Dillon rolünde. Bu rol Şükran Güngöre verilmiş. Halbuki Şükran Güngör, daha pasif rollerde takdire değer meziyetlere sahib olduğunu isbat etmiş olmasına rağmen, bu rolün istediği iç taşkınlığı, tansiyonu verebilecek tamperamanda bir aktör değildir. Onun için, durgun ve ağır kalan oyunuyla eserin mihverini gevşetmiş, esere hakim olması gereken beşeri dramı bütün acılığı, burukluğu ve derinliği ile duyuramamıştır.

Buna karşılık Ruth Gray rolünde Lâle Oraloğlu, sözleri ve sahneleri daha az olduğu halde, duygulu, ifadeli ve zeki bir oyunla aynı plândaki beşeri dramı daha vazıh bir şekilde duyurmıya, hatta müelliflerin maksadını ve eserin ana fikrini daha çok kendi oyunuyla seyirciye anlatmıya muvaffak olmuştur.

Diğer rollerden Josie Elliotda Şükran Akın, canlı bir zamane kızı tipi çizememekle beraber, rolün ana hatlarını kavramış olduğunu gösteren bir oyun çıkarmıştır. Mrs. Elliotda Nevin Akkaya ile Norah Elliotda Aysel Gürel ve Percy Elliotda Kâmuran Yüce, itinalı, ölçülü oyunlarıyla gerçekliği olan tipler canlandırmışlardır.

Lâle Oraloğlu
Muvaffak oldu...

Melih Cevdet Andayın temiz türkçesi, Öz Somerin güzel dekoru, Yıldız Kenterin rejisörün parmağını hiç hatırlatmıyan, rahat ve tabii mizanseni "Burada Gömülü" temsillerinin zevkle seyredilmesini temin eden bellibaşlı unsurlar arasında sayılmak iktiza eder.

Cicili bicili "Müfettiş".

Küçük Sahnede Haldun Dormen Tiyatrosu, yeni mevsim temsillerine klâsik bir komedi ile başlamakla, galiba, büyük bir ihtiyaca cevap vermiş oldu: güldürmek.

Zamanımızda insanoğlu, öyle asık suratlı meselelerle karşı karşıya bulunuyor, hayat herkes için günden güne o kadar güç şartlarla dolup taşıyor ki tiyatro seyircisi, tiyatroda olsun, biraz gülmeği, bir az neşelenmeği gerçekten büyük bir ihtiyaç halinde istiyor, arıyor.

Bu bakımdan Haldun Dormenin memleketimizde daha evvel İstanbul Şehir Tiyatrosu ve Ankara Devlet Tiyatrosu sahnelerine çıkarılmış olan Gogolün meşhur "Müfettiş" ini hatırlamış ve onu yeniden sahneye koymuş olması isabetli bir hareket sayılmalıdır.

Yalnız 20 kişilik eşhası ve çok hareketli sahneleri olan "Müfettiş"i Küçük Sahnenin bir küçük oda hacmındeki sahnesine sığdırmak kolay bir iş değildir. Hele ona dekor ve kostüm bakımından muhtaç olduğu yerli rengi vermeğe kalkınca iş büsbütün güçleşir.

Haldun Dormene dekor bakımından, Duygu Sağıroğlunun büyük yardımı dokunmuş. Eşyayı da, resim halinde, dekora ekleyince iş kolaylaşmış. Ama dekor mahalli rengi değil de, boyandığı rengi veriyormuş, ne çıkar? Bu renkler de en çiğ Amerikan renkleri imiş, ne zararı var? İşin garibi şu ki Küçük Sahnedeki "Müfettiş" dekoru çiğ renkleriyle de hoşa gidiyor, gidiyor ama kostümlerde aynı cesaret gösterilmediği, realiteye az çok bağlı kalındığı için, sanki başka bir piyes için çizilmiş de içinde tesadüfen "Müfettiş" oynanıyormuş hissini veriyor. Buna rejinin alelade bir komedi veya vodvil için bile hoş görülmiyecek itinasızlığını ve oyunun farsa kaçan aşırılıklarını katarsanız Gogolün Küçük Sahnede pek acaip bir kılıkla sahneye çıkarılmış olduğuna, temsili görmeden de hükmedebilirsiniz.

Sahnedeki oyun

Eserde başrolü, yani Müfettişi oynıyan Erol Günaydın, şüphesiz kaabiliyetleri ve meziyetleri olan bir genç, ama bu klâsik rol için pek tecrübesiz ve ciddi bir kompozisyon anlayışından uzak. Herkesin kendisini Müfettiş sanmasından, seyirciden evvel kendisi hayretler içinde kalacak

ki seyirci de hayrete düşsün ve bu durumdan doğan bir takım garip sahnelere gülebilsin. Erol Günaydının Müfettişi, gerçekten müfettişmiş gibi buna hiç şaşmıyor, bu yanlış kanaati istismar ederken de, belki hakikat anlaşılır, diye en küçük bir korku veya endişe emmaresi göstermiyor. Oyununda, kendisini müfettiş zanneden bütün O kasaba ileri gelenlerinin, tüccarlarının, halkının bu "zan"ını bakışlarıyla olsun kontrol eden bir iç şüphesi yok. Sonra ne kadar laübali oynuyor. Düşünmiyorki o derece laübali, ölçüsüz, hatta bazı sahnelerde "yılışık"lığa varacak kadar ölçüsüz, hareketleri olan bir adamın "Müfettiş" liğinden en basit köylü bile şüpheye düşebilir.

Diğer rollerden rüşvet yiyen, kendisinden aşağısına zalim, yukarısına dalkavuk Kaymakamda Yılmaz Gruda, rolünün bu bellibaşlı iki cephesini bile belirtmeğe lüzum görmiyor. Sesini alçaltıp yükseltmekle böyle bir rolün icabettirdiği kompozisyon yapılmış olmaz.

"Müfettiş"in diğer rollere nisbetle en iyi oynanan ve yerli tipler olarak gerceklik kazanabilen şahısları, başta Bobçinski-Haldun Dormen-ile Dobcinski-Metin Serezli-olmak üzere Milli Eğitim Müdürü-Altan Erbulak, -Düşkünleri Koruma Müessesesi Müdürü -Necdet Ayberk,- Posta Müdürü -Özcan Er.-Bir de Çilingirin Karısı -Seden Kızıltunç-dır. Ne yazık ki ne Anne Andreyevna-Nur Nursal,- ne de Maria Antonovna-Yıldız Alpar- o görgüsüz, şımarık, kenarın dilberi Kaymakam karısı ile kızı olabiliyorlar.

Üstelik bütün oyun bir fars havası ve temposu içinde oynanınca "Müfettiş" kaabiliyetli bir amatör topluluğu temsili seviyesinden pek ileri gidemiyor. Gidemiyor ama, işte bir aydanberi de oynayıp duruyor.

Fakat buna aldanmamalı... Halk geliyor ve gülüyor, ama kime ve neye? Gogol sağ olsaydı "Müfettiş" temsillerinin bütün hasılatını telif hakkı olarak isteyebilirdi!

"Tapılacak Kadın"

Oda Tiyatrosu yalnız Ankaraya mahsus bir lüks değildir. İstanbulun da bir Oda Tiyatrosu var. Hem de "lüks" olmak şöyle dursun, salonunda ve koltuklarında bir piyesi sonuna kadar seyretmek için seyirciden bir hayli fedakârlık isteyen bir Oda Tiyatrosu. Ne bir vestiyeri vardır, ne sigara içilecek bir fuayyesi. Paltonuzu, şapkanızı kucağınıza alıp zar zor sığabildiğiniz daracık koltuklarda, bazan havasızlıktan ve sıcaktan terler dökerek, bazan da paltonuz sırtınızda olduğu halde soğuktan titreyerek oyun seyredersiniz.

Bütün bu rahatsızlıklara İstanbul seyircisi, bu mevsim başına kadar örnek gösterilebilecek bir tiyatroseverlikle, hayır, gerçek bir sanat aşkıyla tahammül ediyor ve yüz küsür kişilik bu daracık ve upuzun salonu dolduruyordu. Dolduruyordu, çünkü ora-

Haldun Dormen
Gogol sağ olsaydı...

da genç, hararetli, kaabiliyetli, sahneden seyirciye bir heyecan rüzgârı estirebilen sanatkârlar, o sanatkârlara uygun düşmüş, iyi seçilmiş eserler görülüyordu.

Şimdi maalesef vaziyet öyle değil. Yeni mevsimle beraber Oda Tiyatrosu hüviyet değiştirmiş olarak karşımıza çıktı. Bu yeni hüviyeti ona Vâla Önengüt adında genç bir rejisör veriyor. Seçtiği ve sahneye koyduğu ilk eser "Tapılacak Kadın". Somerset Maughamın bir romanından Marc-Gilbert Sauvajon'un piyes haline getirdiği bir traji komedi. Oda Tiyatrosundaki temsil de gerçekten öyle...

Bir defa eser Oda Tiyatrosunun oynıyacağı eser değil. Buna ne sahnesi,

ne de kadrosu müsait. Eser, karı koca iki meşhur sahne sanatkârının hayatını ele alıyor. Saadeti yuvalarında, biribirlerinde arayacakları yerde şöhretin verdiği sarhoşlukla etraflarını saran hayrankârlarda arıyan, böylelikle yavaş yavaş elden gittiğini hissettikleri gençliği devam ettirebileceklerini sanan, kendi kendilerini aldatmıya çalışan iki koca bebek. Bütün sahne sanatkârlarında az çok görülen bu ruh halini usta müellif bütün incelikleriyle isleyerek belirtmeğe calısmıs. Üstelik bu iki sanatkârı, aldandıklarını anladıkları zaman, tekrar biribirlerine bağlayan sanat ve meslek sevgisini de, mühim bir unsur olarak kullanmayı ihmal etmemiş.

Böyle bir eser, bizim seyirciye büyük bir şey kazandırmasa da, bir Devlet Tiyatrosu, bir Şehir Tiyatrosu veya bri Karaca Tiyatro kadrosu ve rejisi ile oynarsa, başroller gerçekten büyük çapta sanatkârlara verilse, belki zevkle seyredilebilirdi. Ama henüz kendi yolunu ve imkânlarını tesbit edememiş bir toplulukta zor seyrediliyor ve seyirci verilen emeklere acımaktan kendini alamıyor.

Sahnedeki oyun

Meşhur sanatkâr çifti, Julia Lamtle Michel Gasselini, Altan Karındaşla Pekcan Koşar oynıyorlar. Altan karındaş, her zamanki canlı, zeki oyunuyla rolün genç kalan tarafını vermeğe çalışıyor, ama "büyük sanatkâr" tarafını, yaşlanmıya başladığını hissden, vaktiyle güzelliği dillere destan olmuş, bir sahne kadınının buhranlarını, "kritik yaş"ın verdiği kompleksi, sonra, bütün ihanetlerine rağmen, kocasına bir meslek arkadaşı, bir büyük aktör olarak duyduğu saygı ve hayranlıkla karışık derin bağlılığı belirtemiyor.

Nasıl belirtebilsin ki, karşısında, bu rolü oynayan aktör, daha geçen sene bir iki komedide bir parça muvaffakiyet göstermiş ve henüz böyle bir rolün istediği vasıflardan hiçbirine sahib olamıyan bir genç. Pekcan Koşardır. Pekcan komedi ve vodvillerde, uzun bir sahne tecrübesi edindikten, bir sahne rahatlığı ve estetiği kazanabildikten sonra, belki bir gün, sevilen, zevkle seyredilen ve aranan bir komedi aktörü olabilir. Ama gene de bu tarz eserler onun ne mizacına, ne de oyun tarzına hiç uygun düşmez. Nitekim Gasselini de bir vodvil tipi halinde konuşturmaktan ileri gidemedi.

Diğer rollerden Gasselinin sevgilisi Zina Devryde Nisa Serezli de, böyle bir rolün arattığı o havalı, alımlı ve fizik bakımından Julia Lambert'den üstün olması gereken kadın değildi. Tıpkı Fernois'da Can Kolukısanın Juliaya, geçici bir kapris için dğ olsa, Gasselini unutturabilecek bir delikanlı olmadığı gibi.

Oda Tiyatrosu şunu unutmamalı: her tiyatro topluluğu için muvaffakiyetin bir şartı da neyi oynayacağını değil, belki neyi oynamayacağını, oynıyamıyacağını bilmektir.

Filmler

Hint Trilojisi

İki senelik bir fasıladan sonra Hintli rejisör Satyajit Ray memleketindeki hayatı aksettiren trilojisini "Apu Jagat - Apunun Dünyası" adlı üçüncü filimle tamamlamış bulunuyor. Filim geçen Ekim ayının onikisi ve yirmibeşi arasında yapılan Londra Flim Festivalinde ilk defa gösterildi ve geniş ilgi topladı.

Bilindiği gibi Satyajit Ray trilojinin birinci filmine "Pather Panchali" adını koymuştu. Filmin ismi ve hikâyesi çağdaş Hindistan edebiyatının en meşhur yazarlarından Bibhuti Banerji'nin aynı ismi taşıyan romanından alınmıştır. Trilojinin bu ilk filmi kuzey Hindistan köylerinden

"Aparajito"daki Apu

Apunun hikâyesi

birinde yaşayan bir ailenin hayatını anlatır. Hayat rüzgârının bu insanları nasıl kırıp geçirdiğini, yaşamaya devam edebilenlerin ise ıstırap ve kargaşalık içinde orta çağları andıran maziden ayrılarak, yorgun argın ve elem içinde nasıl modern hayata göç ettiklerini "Pather Panchali"yi memleketimizdeki hususi gösterilerde görenler hatırlayacaklardır. "Aparajito - Apunun Hikâyesi" adlı ikinci filim ise ilk filmin kahramanlarının önüne çıkan güçlükleri insafsızca ve harikulâde bir şekilde anlatmaktadır.

"Aparajito - Apunun Hikâyesi" Benareste başlar. "Pather Panchali" de görüp tanıdığımız aile ikinci filmde bu şehrin oldukça fakir, fakat temiz mahallerinden birine yerleşmiştir. Papaz ve öğretmen olan baba, mukaddes Ganj nehrinin kıyılarında dersler vererek ekmek parasını çıkarmaya çalışır. Anneye gelince, o da yepyeni bir muhitte yuva kurabilmek için çırpınmaktadır. Yeni âdetleri öğrenmek ve kast sisteminin sınırlarını aşmamak için büyük bir gayret sarfeder. Fakat artık 10 yaşına gelen oğlu Apuya söz dinletmek imkânsızlaşmıştır.

Baba birdenbire ölür. Bunun üzerine anne zengin bir ailenin yanına çamaşırcı olarak girmek mecburiyetinde kalır. İyi kötü hayatını kazandığı halde oğluna istikbâl hazırlayacak hiçbir tedbir almamıştır. Apu boş zamanını zengin aile resinin saçlarındaki bitleri ayıklayarak geçirir. Günün birinde zengin adam kadınla oğlunu sayfiyedeki evine götürür. Bir müddet ana oğul son derece mes'ud yaşarlar. Apu, kırlarda gezip dolaşır ve babası gibi bir din adamı olmak için ders çalışmaya koyulur. Nihayet günün birinde büyük ümitlerle annesinin yanına gelir ve "Ben mektebe gitmek istiyorum" der.

Annesi tarafından büyük fedakârlıklarla istediği yere gönderilen Apu başarılı bir talebe olduğunu kısa zamanda gösterir. Birkaç yıl sonra Kalküta Üniversitesinden bir burs bile kazanır. Yine heyecanla eve koşar ve annesine sorar : "Anne, gidebilir miyim?" Bundan sonra filmdeki hikâyenin dönüm noktasına doğru uzun ve ağır bir çıkış başlamaktadır. Bu çıkışın özeti yalnız bir noktada toplanabilir : Apunun istediği gibi yaşamasını temin etmek için annenin yaptığı fedekârlık. Anne sadece verir, Apu sadece alır. Annenin aldığı teşekkür ise ya gördüğü alâkasızlık, yahut ta karşılaştığı asık surattır. Kalbi kan ağlayan kadın oğlunun bu şekilde davranışını büyük bir anlayışla kabul eder. Gün geçtikçe yaşı ilerliyen Apunun annesini incitmesine sebep ona olan bağlılığına artık bir son vermek istemesidir. Kadına çektirdiği acı aynı zamanda Apunun duyduğu acayip bir korkunun derecesini de gösterir. Bu korku çocuğun biran önce "erkek" olmak için duyduğu endişeden ileri gelmektedir. Annenin ve büyüyen Apunun arasındaki münasebet filmin her sahnesinde açıkça anlaşılmakta ve başarıyla ifade edilmektedir. Kadınca-ğız anlayışlı bir insan ve çocuğuna büyük bir sevgiyle bağlı olduğu için hastalığını Apudan saklar. Oğlunu mektebe gönderdiği zaman elinde kendi hastalığını tedavi ettirecek başka bir gelir kaynağı kalmadığını da açıklamaz. Kadın oğlunu uzaklara gönderecek kadar, oğlu da annesinden ayrılacak kadar kuvvetlidir. Aradaki bağı ölüm koparır.

Aparajito" belki "Pather Panchali'nin seviyesine ulaşan bir film sayılabilir. Fakat iki filmi bu şekilde bir mukayeseden geçirmek haksızlık olur. Çünkü "Aparajito"nun vazifesi, bir bestenin ikinci muvmanı gibi birinci muvman, yani ".Pather Panchali"nin ortaya çıkardığı neticeler hakkında seyirciyi aydınlatmak ve onu üçüncü muvman sayılan "Apu Jagat - Apunun Dünyası" adlı filme hazırlamaktır. Ne yazık ki görüntü bakımından "Aparajito" birinci filmde bulunan sadelikten mahrumdur. Bunumla beraber filmde süslü sahneler bulunmasına rağmen "Aparajito" seyirci üstünde yarattığı tesir bakımından "Pather Panchali"den den hiçte aşağı kalmamaktadır. Her iki filmde de batılı seyircinin dikkatini çeken en mühim unsur Asyalı rejisör Rayın dehâsı olmuştur. Rayın, hikâyedeki karakterler kadar ıstırap çektiği gerek "Pather Panchali"deki, gerek "Aparajito"daki rejiden anlaşılır. Buna rağmen Hintli rejisör acı hâdiseler karşısında sükûneti elden bırakmamakta, hattâ sırası geldiği zaman da bu hâdiselere kayıtsızlıkla cevap vermektedir.

"Apu jagat"taki Apu

Rayın dehası...

Trilojinin üçüncü filmi Londra Film Festivalinde gösterildikten sonra, "Pather Panchali" ve "Aparajito" için söylenilen övücü kelimeleri "Apu Jagat" - "Apu'nun Dünyası" için de kullanmaktan kimse çekinmedi. Umumî kanaate bakılırsa Rayın trilojisindeki başarısına ancak Rus rejisörü Mark Donskoi'nin 1938

ve 1940 arasında çevirdiği Gorki trilojisi yaklaşmaktadır. Fakat her iki triloji arasındaki farkı açıklamadan geçmek hatâ olur. Gorki trilojisinin üçüncü filminde Donskoi ilk iki filmdeki başarıyı tutturamamıştı. "Apu Jagat"ın Hint Trilojisindeki ilk iki filmin seviyesinin altına düşmemesi ise Ray'ın Donskoi'ye karşı üstünlüğünü gösteren en açık bir delildir.

"Apu Jagat" trilojisinin diğer iki filminde bir birlik temin eden noktaları tekrar seyircinin karşısına çıkarmaktadır. Bunların başında tren geliyor. Medeniyetin varlığını gösteren o acayip, yabancı ve son derece heyecan verici makine. Sonra ikinci filmde Apunun ailesini şehire götüren uzun yol "Apu Jagat"ta yine görülüyor. Bu yoldan geçerek oralara gelen insanların bıraktığı izleri Apunun Kalkütadaki küçücük odasında bile bulmak kabildir. Üçüncü filmin başlıca sahneleri de demiryolunda geçer. Parasız kalan Apu üniversiteden ayrıldıktan sonra bir müddet yazarlığı dener, bol bol hülya kurar ve birdenbire de kendini evlenmiş bulur. Doğum sırasında karısı ölünce oradan oraya dolaşır durur. En sonunda çocuğunun yanına döner ve hayatını onunla bağdaştırmaya çalışır.

Filmin bütün sahnelerinde hayatın akışını düzenleyen bir kuvvetin tesiri hissedilmektedir. Fakat seyirci hâdiselerin birbiri peşinden gelişini seyrettikten sonra hayatta herşeyin kendiliğinden meydana geldiğini de sanabilir. Aslında "Apu Jagat"ta batılıların pek tanımadığı Hint müziğinin temposunu andıran bir şekil bulunmaktadır. Durgun sahnelerle son derece hareketli kısımlar sık sık yer değiştirir. Rejisörün kompozisyon kurmaktaki ustalığı bu filmde bir defa daha ortaya çıkıyor. Rayın karakterleri incelerken baş vurduğu içgüdü ise öbür iki filme nazaran hem daha olgun, hem de daha tesirli bir kıvama erişmiştir. Üç filmi de gören bir insanın hayat hakkında yepyeni bir sürü düşüncelere sahip olacağı ve muhitine daha derin ve zengin bir takım hislerle bağlanacağı muhakkaktır.

Donskoi'nin Yeni Filmi.

National Film Theatre'da tertiplenen Londra Filim Festivali her sene olduğu gibi bu sene de mevsimin en son festivali olması bakımından bazı üstünlüklere sahipti. Bu üstünlüklerin başında Venedik, Kan, Edinburg, Berlin, Moskova ve diğer film festivallerinde başarı kazanan filmlerin Londrada bir daha gösterilmesi yer alır. Londra Film Festivalinde gösterilen yeni filmlerin arasında ise geçen yazın başından sonra başarı kazanan filmler kadar ilgi toplayanlar da bulunuyordu. Bunların arasında "Dorogoi Tsenoi - Yüksek Fiat" adlı Rus filmi bilhassa dikkati çekti. "Dorogoi Tsenoi" Maxim Gorky trilojisini yapan Mark Donskoi'nindir.

Londrada film tenkitçileri bu film için harikulâde demekten kendilerini alamadılar. "Dorogoi Tsenoi" acıyla neticelenen bir aşkın hikâyesidir. İnsanların saadet ve hürriyet peşinde koşmalarını çeşitli hâdiselerle anlatır. Talihsizlik karakterlerin yolunu sık sık keser. Filim bu bakımdan Voltaire'in "Kandid"ini andırmaktadır. "Dorogoi Tsenoi"nin "Kandid"i andıran başka bir tarafı da Voltaire'in eserindeki mânaya yakın bir düşünceyle sona ermesidir. İki eser arasında bulunan tek farkı filmdeki siyasî görüşün oldukca yüklü olmasında aramak icabeder.

Filmin hikâyesi çeşitli hâdiselerin yardımıyla gelişir ve basit bir peri masalının sadeliği içinde başlar. İlk sahnede duyulan bir ses "Evvelzaman içinde bir köyde iki genç birbirine aşık oldu" diyerek filmin hikâyesi hakkında derhal seyirciye bir fikir vermektedir. Bundan sonra aşıkları sonbaharı hatırlatan, hüzün dolu bir dekor içinde el ele dolaşırken görüyoruz. Hareketler bu sahnede hususî surette yavaş olarak filme alınmıştır. Bir müddet sonra kızı başkasıyla evlenmeye mecbur etmek isterler. İki aşık saadet ve hürriyet aramak için Rusyanın dışına kaçmaya karar verir. Peşlerine düşenlerle uğraşan, at hırsızı çingenelerle yaşamak zorunda kalan, sınırı geçmeye çalışırken Kazakların hücumuna uğrayan iki sevgili bir sürü eziyet çeker. Sonunda kızın ölümü herşeye bir son verir. Filmin en son sahnesinde artık ihtiyarlamış ve beli bükülmüş olan erkeği görürüz. "Dorogoi Tsenoi"nin seyirciye söylemek istediği düşünceyi açıklar. Saadet yalnız anavatandadır. Saadete sahip olmak isteyenlerin mücadeleden kaçmamaları icabeder. Uzaklarda saadet aramak insana çok yüksek bir fiata patlamaktadır.

Eski Teknik.

Londra Filim Festivalinde büyük ilgi toplayan bu film daha ilk sahnelerde görülen bazı kusurlarla başlar. Zaman zaman tesirli olan renk bazen çirkin ve zevksiz bir şekilde kullanılmıştır. Yine filmin başlarında sanatkârlar son derece teatral bir oyun tutturmaktan kendilerini alamamışlardır. Filmin temposu ise batılı seyirciler için ağır ve süreksizdir. Eserine romantik bir hava vermek isteyen Donskoi eski filim tekniğine baş vurmuş ve son yılların sinematografik hilelerinden kaçınmıştır. Filim tenkitçilerine göre, Rusların ve batı dünyasının kabul edemeyeceği bazı hatalarla dolu olmasına rağmen bu filim genel olarak şaheserler katına çıkacak bir değer taşımaktadır. "Dorogoi Tsenoi - Yüksek Fiat" bir propaganda filmi de sayılabilir. Fakat insanlığın değerini ortaya koyan sahnelere sık sık yer vermesi, karakterlerin başarıyla açıklanması ve filmin seyircide bıraktığı şiir dolu hava "Dorogoi Tsenoi"nin uzun zaman unutamıyacağını gösteriyor.

Federasyon

Ağır itham

Sık sık renkli pelür kâğıtları ile açıklama yapmaya meraklı Futbol Federasyonu Başkanı Faik Gökay, hafta içinde pembe pelür kâğıtlarına yazılmış bir beyanat daha yayınladı. Gazetelerin spor servisinde çalışanlar, bu oldukça sert ve ağır ithamlarla dolu açıklamayı alıp okudukları zaman, hayretlerini gizliyemediler. Durup dururken yayınlanan bu beyanat ile Federasyon Başkanı birdenbire hiddetlenerek klüplerle basın mensuplarına ateş püskürmüştü. Buna sebep neydi?

Ertesi gün gazetelerde irili ufaklı başlıklarla yayınlanan bu beyanatı okuyan spor meraklıları da bir an şaşırmış, Federasyon Başkanının bu beklenmedik açıklamasına bir manâ verememişti. Faik Gökayı bu kadar ağır ve sert konuşmaya sevkeden hâdise neydi?

Faik Gökayı klüp idarecilerine karşı ağır ithamlarda bulunmaya ve sert konuşmaya sevkeden, klüp idarecilerinin hakem konusunda zaman zaman federasyonu protesto etmeleri, ikaz ve ihtarda bulunmaları ve hâdiseler devam ettiği takdirde yabancı hakem getirilmesini talep etmeleriydi. Faik Gökay, klüp idarecilerini itham eden beyanatında şöyle diyordu:

"Bazı klüp idarecilerinin, takımlarının başarısızlığını ve kendi suçlarını efkârı umumiye önünde örtbas etmek ve emellerine râm olabilecek yabancı hakem getirilmesi havasını yaratmak gayesiyle Türk hakemliğini küçültecek propaganda gayretlerine giriştikleri görülmüştür. Bu gibi idareciler için lüzumlu tedbirleri almış bulunmaktayız."

Federasyon Başkanı bir yandan yüzde sekSenin üstünde randıman verdiğine inandığı Türk hakemlerini savunmak istiyor, fakat bir yandan da yabancı hakemleri, klüp idarecileri ile birlikte ağır bir itham altında bulunduruyordu. Gökay, kaş yapayım derken göz çıkardığının farkında değildi. "Bazı klüp idarecilerinin emellerine râm olmak" Faik Gökayın bu beyanatına göre, yabancı hakemler, klüplerin emellerine râm olabiliyorlardı. Fakat Türk hakemleri asla! Yanı klüp idarecileri, yerli hakemlerden daha kolaylıkla yabancı hakemleri elde edebiliyor, bunun için de yabancı hakem getirilmesi havasını yaratmak gayesiyle federasyonu bir nevi manevi baskı altında bulunduruyorlardı.

Faik Gökayın yabancı hakem konusunda klüp idarecilerini kötülemek maksadını güden bu beyanatından bir hafta önce gazetelere yine renkli pelür kağıtlarla gönderdiği bir federasyon tebliğini hatırlıyanlar, futbol federasyonunun bir birini tutmayan kararlarından bir yenisine daha şahit oluyorlardı. Bir hafta önce gazetelere gönderilen bu federasyon tebliğinde, yabancı hakem mevzuunda alınan enteresan bir karar vardı ve Gökayın beyantının tam aksi yöndeydi. Klüp idarecilerinin emellerine râm olabilen ve -Gökayın beyanatına göre- federasyonun getirmeye taraftar olmadığı anlaşılan yabancı hakem getirilmesi kararlaştırılıyordu. Faik Gökayın beyanatını tekzip eden, yine onun başkanlık ettiği federasyonun aldığı bu kararlarda, lüzum hasıl olursa yabancı hakem getirileceği belirtiliyordu. Demek ki Futbol Federasyonu Başkanının ifadesine göre, klüp idarecilerinin emellerine râm olabilen yabancı hakem getirilmesine lüzum vardı. Demek ki Türk hakemi beklenen randımanı vermiyordu, ve federasyon zoraki bir randıman grafiği resmediyordu.

Faik Gökay
Müthiş beyanat...

Basına da hücum

Federasyon Başkanı Faik Gökay, bu sert beyanatında hızını alamamış olacak ki, basına da çatmayı ihmal etmemişti. Faik, klüp idarecilerine karşı kullandığı sert ifadeyi basın için daha da sertleşdirerek şunları söylüyordu:

"Federasyon dışında kalmış olan bazı kalem sahipleri, sırf federasyon içinde bulunmamaları neticesi olarak birikmiş olan iğbirarlarını, son Akdeniz Oyunlarında başarılı maçlar çıkaran amatörlerimizin, bu başarılarını kötülemekle göstermişlerdir. Amatör milli takımımız Akdeniz Oyunlarında dört maç yapmış, ikisini kazanmış, birini kaybetmiş ve birinde de berabere kalmıştır. Takımımız en nihayet spor yapmıştır."

Faik Gökayın bu ağır ithamı basında büyük tepki yaratmıştı. Gazetelerin spor sayfalarında geniş yer verilen beyanatta, Federasyon Başkanı açıklama yapmaya davet ediliyor, bu ağır isnat içinde topyekûn bir basın mı mütalâa ediliyor, yoksa federasyonla hoş geçinmeye hiç de mecbur olmayan bazı kimseler mi kastediliyordu? Bunun neticesi olarak Federasyon Başkanı birkaç gün sonra bir açıklama yapmak ihtiyacını duydu. Faik Gökayın bu açıklamasında ise şunlar yazılıydı:

"Üç millî takımın iştirak ettiği resmî organlarca kabul edilmiş bir birincilikte, takım adedini kasten iki diye iddia eden kalem sahibi gibi, olanlar için sarfedilmiş sözleri matbuata söylemişcesine göstermenin hakşinaslıkla telif edilemeyeceğini Türk spor çevreleri çoktan tesbit etmişlerdir.

Matbuat, klüpler ve teşkilâtın topyekûn vazifeleri Türk sporunu geliştirmektedir. Bir an bile ayrı telâkki etmediğim bu üç organ birbirini desteklediği gün hedefe ulaşılacak, aksi takdirde iş başında kimler olursa olsun sporumuz için hüsran olacaktır."

Gökay bir gerçeği geç te olsa nihayet anlamış görünüyordu. Teşkilât ve klüpler olarak basınla elele çalışmak. Basını şimdiye kadar bir umacı gibi gören federasyon başkanı, nihayet kendini korkutan bu hayallerden sıyrılmış gibiydi: Basın ile elele vererek Türk sporunun kalkınmasını sağlamak. Halbuki Basının en ağır tenkitlerinde dahi, yapıcı bir kudret olduğunu kat'i olarak kabul ettiği gün, Faik Gökay herşeyin iyiye doğru yol aldığını müşahade edecekti. Gökay bu konuda geç kalmışdı.

Faik Gökayın federasyona girmek hevesl̇isi olarak göstermek istediği kalem sahipleri de bu açıklama ile kısmen anlaşılıyordu. Fakat Gökay unutuyordu ki, bunlar arasından bir tanesi, eğer bugün federasyona girmek isterse, buna ne kendisi nede federasyondan bir başkası, hatta genel müdür mani olabilirdi. Bu oturaklı kalem sahibi, bundan evvelki federasyon heyetine bir müddet sonra girmişti. Bu defa da eğer isterse federasyon baskanının bu açıklamasına rağmen federasyona girebilirdi.

Zoraki müdafaa

Beyrut dönüşü Esenboğa hava alanında hiçde neşeli görünmeyen, esmer ufak tefek adam, hemen ertesi gün soluğu Maarif Vekilinin hususi kaleminde aldı. Elinde bir dosya kalınlığında kâğıt tomarlarıyla hususi kalem müdüründen bir an önce vekil beyle konuşmasını temin etmesi için ricada bulunurken, hayli heyecanlı ve endişeli görünüyordu. Bu ziyareti bir başkası, onu bir diğeri takip etti ve nihayet kendi hususi kalemine bir gün öğleden sonra şu emri verdi:

"Gazetelere telefon edin, bugün saat 17.30 da burada bir basın toplantısı yapacağım".

Basın toplantısı yapmak için vekil beyden nihayet izin koparan Beden Terbiyesi Genel Müdürü Vekili, basın toplantısına başlarken, vekâlet hususi kalemindeki heyecanlı halini kaybetmişti. Vaziyeti kurtarmış olmanın verdiği hava içinde oldukça neşeli görünüyor, bol bol gülüyor, basın mensupları ile şakalaşıyordu.

Bir yılı aşan bir müddettenberi genel müdürlüğe vekâleten bakan ve bir türlü asaleti tasdik edilmeyen Mehmet Arıkan, basın toplantısını önceden kopyalı olarak yazdırmış, ve bu kopyalardan okuyarak, yapmış, sonra da, birar tane hazır bulunan spor yazarlarına dağıtmıştı. Genel Müdür vekili aslında bu toplantısında kendisinin müdafaasını yapıyordu ve Beyrutta herşeyin normal cereyan ettiğini iddia ediyordu. Genel müdür vekili bu müdafaasına başlarken, Ankara ve İstanbulda intişar eden bazı gazeteler ve malûm haftalık dergilerde çıkan haberlerin hâdiselerle hiç bir ilgisi olmadığını belirterek, Beyrutta Türk kafilesinin her takımdan mükemmel bir ekip hüviyeti taşıdığını söylüyordu. Ona göre herşey normal cereyan etmiş, elde edilen neticeler ise bundan önceki Akdeniz oyunlarında elde edilen neticelerden çok daha iyi başarılı olmuştu. Ancak birkaç altın ve gümüş madalya fazla alınan üçüncü Akdeniz oyunlarında, sporcularımızın elde ettikleri neticelere bakacak olursak, genel müdürün kendi kendine memnuniyetbahş gördüğü neticelerin, hiç de tatminkâr olmadığını anlamak güç değildir. Üç takımın katıldığı fubolde, iki rakibimizden biri olan Lübnanı bir maçda 3-0, diğerinde ise güçlükle ancak 2 1-yenmiş, sampiyonluğu kopardığımız İtalya ile de bir maçta 1-1 berabere kalmış, diğerinde 2-1 yenilmiştik. Bu netice ise Mehmet Arıkana göre basarı idi.

Mehmet Arkan
"Her şey normal"mi?

Basketbolde ise Fasa dahi yenilen takımımızın bu mağlûbiyetlerini Lübnan ve İtalya mağlûbiyetleri takibetmiş, klasmanda takımımız Lübnanın da ardından ancak beşinci olabilmişdi ve bizim gerimizde sadece bir Fas takımı kalmıştı. Bu netice ise Genel Müdür Vekiline göre bir başarı idi. Eskrimde, halterde, bisiklette, boksda, voleybolde hep aynı neticeler elde edilmişti. Bir boksör Avrupa şampiyonasında olduğu gibi, kilosu düşürülememiş olduğundan 30 gram için müsabaka yapamıyarak turist gibi dolaştırılıp geri getiriliyor ve bütün bu neticeler genel müdür vekiline başarı hissi veriyordu.

Beyrutta her şey normal cereyan etmişti. Güreşde zayıf rakipler karşısında elde edilen şompiyonluklar ise hiçbir zaman başarı olarak kabul edilemezdi.

Mehmet Arıkana göre, kafilemiz açılış ve kapanış törenlerine yeknesak kıyafetlerle katılmışlardı. Halbuki gidip görenler sporcularımızın rengârenk kıyafetlerle açılış ve kapanış törenlerine katıldıklarını söylüyorlardı. Genel Müdür vekilinin yeknesak kıyafet dediği ihtimal hepsinin renkli de olsa eşofmanlarla bu törenlere katılmalarıydı. Yine bu müdafaada elinde, çalan portatif radyo ile Lübnan Devlet Başkanının önünden bir arslanımızın geçmediği belirtiliyordu. Halbuki basın mensupları bu arslanın geçit törenine elinde portatif bir radyo ile katıldığını iddia ediyorlardı, acaba kim haklı idi?

Mehmet Arıkan, federasyonların üçüncü Akdeniz oyunlarına iyi hazırlandıklarını da iddia ediyordu. 15-30 günlük kamp çalışmalarıyla başarıya ulaşılacağını sanan teşkilât ve federasyon mensupları elde edilen neticelerden sonra hâlâ iyi hazırlanmadan bahsedebiliyorlardı!

İdareci adedinin de normal olduğunu bildiren Mehmet Arıkan, sporculara verilen yevmiyelerle, kendi aldıkları yevmiyelerinde normal olduğuna işaret ettikten sonra sözü Türk bayrağına getirmiş ve şunları söylemiştir:

"Üçüncü Akdeniz oyunları organizasyon komitesince Türk bayrağının bir örneği ve ayrıca ölçüleri çok evvelden gönderilmiştir. Beyrutta muhtelif yerlere asılan Türk bayraklarının nisbetleri, hilâl biraz ince olmakla beraber uygun görülmüş, penolara çizilen bayrakların ay-yıldızı göndere doğru olduğundan, kafile gitmeden evvel Beyrut basın ataşesi ve aynı zamanda spor ataşemiz olan Hikmet Bil tarafından protesto edilmiş ve birçokları indirilmiştir."

Gazetelerde çıkan resimleri de gördükten sonra Genel Müdür vekiline hak vermek için çok büyük tolerans sahibi olmak icabediyordu. Göndere doğru olan ay-yıldız öylesine birbirine karışmışdı ki, adeta sarmaş dolaş olmuşlar ve bayrağımızla bu normale yakın kabul edilen garip şeyin hiç bir ilgisi kalmamışdı. Esasen Genel Müdür vekili de bu anormal panoların bir kısmının indirilmesini ifade ederken, indirilmeyen ve müsabakaların sonuna kadar asılı kalanlar bulunduğunu da açıklıyordu. Ve Mehmet Arıkana göre bunu yapanda bir Ermeni idi. Halbuki ortaya boy göstermeye gitmediklerine göre, sonuna kadar mücadele edip, buna mani olmakda kendilerinin vazifeleriydi.

Genel Müdür vekili hesabı yüz akı ile vermiş olmanın sevinci ile basın mensuplarına veda ederken, elde edilen neticeler ve Beyrutta cereyan eden hâdiseler, yine de kendisine hak vermiyordu.

Yarışlar

Rehavet...

Elinde desteyle bileti yanındakine gösteren genç adam sordu: "Dört numara mı, beş numara mı birinci?.."

Soru tevcih edilen yaprak sigaralı kalantor zat, sanki hiç bir şey olmamış gibi, sigarasından bir nefes çekti, külünü yere silkti, başıyla koşunun neticesini gösteren tabelâyı işaret ederek:

"Telâşlanmayın, asarlar şimdi.." dedi.

Ötürü elindeki beş numaralı biletleri göstererek aynı heyecanla sormakta ısrar etti:

"Ben beş numara gibi gördüm. İçten geliyordu. Siz atçısınız bilirsiniz. Hangisi birinci sizce?.."

Cevap verilmedi. Genç adam heyecanını yatıştıracak ve kendisine ümit verecek bir başkasını aramağa koyuldu. Hâdise Ankaranın lüks Hipodromunda cereyan ediyordu. İngiliz atlarına mahsus bir yarışta iki at potaya - Yarışın bitiş noktası - aynı zamanda girmişler ve hangisinin birinci olduğu pek belli olmamıştı. En keskin gözler dahi şaşırabilirlerdi. Allahtan Foto-Finiş tertibatı vardı ve birinciyi bulmakta yazı tura atmak icap etmiyecekti. Yarış severler bitiş noktasının önüne toplanmış neticeyi merakla bekliyorlardı. Hemen orada karaborsa bilet alım satımı başladı. Beş numaranın birinci geldiğini zannedenler onun biletini satın alıyor, dört numaranın yarışı kazandığını tahmin edenlerse ona ait biletleri topluyorlardı.

On, onbeş dakika sonra netice ilân edildi. Yarışı dört numara kazanmıştı. Esasen koşunun favorisiydi ve yarışseverler ziyadesiyle memnun olmuşlardı. Bitiş noktasında toplanan halk netice ilân edilir edilmez Foto-Finiş resimlerinin asıldığı yere koştular. Neticeyi burada resimli olarak görecek ve meraklarını tatmin edeceklerdi. Beş dakika, on dakika geçti. nerdeyse öbür yarış başlıyacaktı. Foto-Finiş resimlerinden haber yoktu. Halk sızlanmağa başlamıştı. İçlerinden bir kaç kişi komiserler heyetine gitmeğe karar verdiler. Lüks jokey klüp binasının kapısına doğru yürüdüler. Kapı arkasına sokulan bir demirle mühkem kılınmıştı. Açılmasına imkân yoktu ve iki polis bekliyorlardı. Gelenler dertlerini anlattılar. Finiş resmini görmek görmek istediklerini söylediler ama nafile. Finiş resmini görmek isteyenler 10 lira verecek, Jokey Klübünün özel fotoğrafcısı sadece hatıra olsun diye çektiği finiş resimlerinden birini 10 liranın sahibine tab edecekti.

İş biraz daha büyüyüp gelenlerden iki genç gazeteci basın kartlarını gösterip komiserler heyetini göreceklerini söyleyince jokey klüp mensuplarından biri aceleyle yukarı çıktı. Beş dakika sonra döndü ve komiserler heyetinin sadece iki kişiyi kabul edebileceğini söyledi.

Basın mensuplarından ikisi demiri kaldırılan kapıdan girdiler. Bir adım atınca bir kaç saniye durakladılar. Basın mensupları bir de üstlerinin aranacağını sanmışlardı..

İtimat meselesi...

Komiserler heyeti basın mensuplarınınezaketle karşıladı. Ne istediklerini sordu ve cevap alınca hayretler içinde kaldı. Birinci gelen atın numarası tabelâya asılmıştı. Bunun fotoğrafını görmeğe ne lüzum vardı. Komiserler heyetine, koskoca komiserler heyetine bir avuç halk itimat etmiyor muydu.. Şunun şurasında yedi çift göz dikkat kesilmiş kimin birinci geleceğini gözetliyordu. Halkın bu lüzumsuz telâşı nedendi?..

Komiserler heyeti başkanı basın mensuplarına uzun uzun atçılık hakkında malûmat verdi. Eğer komiserler heyeti tereddüde düşerse Foto-Finişe müracaat edilirdi. Halkın tereddüdünü, komiserler heyeti neticeyi ilân etmekle önlüyordu. Bu bakımdan meraklı vatandaşlar varsa gelir ve Jokey kulübün hatıra olarak çektiği finiş resimlerini bedeli mukabilinde alarak albümüne koyardı.

İkinci genç gazeteci, durumun böyle olmadığını söyledi. Halk resmi görmek istiyordu. Toplanmıştı Hâdise çıkabilirdi. Bu bakımdan hâdiseyi gazetelerine naklederken tereddüd kalmasın istiyorlardı. Sonra Jokey Klüp gibi ha, deyince milyonlarca lirayı hibe edebilen bir klüp için birkaç kuruşluk fotoğraf masrafı büyük bir yük değildi. Neden sonra yarışın bitiş resmi tab edildi. Hakikaten dört numaralı at birinci gelmişti. Resim halka teşhir için asıldı. Kazananlar da kaybedenler de gözleriyle durumu görüp rahatladılar ve sükûnetle dağılarak yeniden oyun gişelerinin önüne toplandılar.

Bu çok zaman cereyan eden hâdiselerden sadece bir tanesiydi. Her ne hikmetse jokey klübü idarecileri, kendilerinin halka hizmet etmek gibi bir vazifeyle mükellef olduklarını kabule yanaşmıyorlardı. Pek tabii ki bu hesap vermeden, hakikatleri halkın gözü önüne sermeden korkmanın neticesi, halkta bir itimatsızlık doğuyordu. Pek tabii ki parayı veren düdüğü çalacaktı. Pek tabii ki neticeleri -hele şüpheye düştüğü zaman- titizlikle takip edecek, gerekirse hesap soracaktı.

Ne var ki bu hakikatı karşı tarafa anlatmak güçtü. Onların görüşüyle jokey klüp en doğru çalışan spor teşekkülüydü. Belki bunda hakikat payı vardı. Vardı ama mademki ortada dönen bir para mevcuttur. O halde bazı şanssız Atseverlerin bu tarz merakını hoş görmek lâzımdı!..

Halkın şikâyetci olduğu tek şey bir foto-finiş meselesi değildi. Daha pek çok şikâyet mevzuu vardı ve bunlar zaman zaman jokey klübün soğuk kanlı, kendinden emin idarecilerinin başını şişirecekti.

Hipodroma dolan yarış severlerin her lirasının 25 kuruşunu rahatlıkla kesen Jokey Klübün, halkın isteklerini de yerine getirmesi gerekmektedir. Onlar sadece, Komiserler heyetinin, jokeylerin ve Jokey Klüp ileri gelenlerinin elinde oyuncak olmak istememektedirler.

Bir yarış bitiyor

Bunda birinci gelen belli...